

Supervalta ja Suezin selvittäjät

– Yhdysvaltojen suhtautuminen

Yhdistyneiden Kansakuntien Lähi-idän valvontajoukkoihin (UNEF) 1956–1960.

Joensuun yliopisto
Yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta
Historian oppiaineryhmä
Yleisen historian pro gradu – tutkielma
marraskuu 2009
Heidi Susanna Ihatsu

Tutkimusseloste

Tämä Pro gradu -tutkielma käsittelee Yhdysvaltojen suhtautumista YK:n Lähi-idän valvontajoukkoon (United Nations Emergency Force, UNEF), joka perustettiin ratkaisuna Suezin kriisin syksyllä 1956. Tutkimus kattaa vuodet 1956–1960, eli presidentti Dwight D. Eisenhowerin ensimmäisen presidenttikauden lopun ja toisen presidenttikauden. Tutkimus keskittyy selvittämään kuinka Yhdysvaltojen ulkopoliittikan päättävät tahot, kuten presidentti, ulkoministeri, Puolustushaarakomentajien neuvosto (JCS) ja Kansallinen turvallisuusneuvosto (NSC) suhtautuivat UNEF:iin. Pääpainotus on presidentin ja ulkoministerin suhtautumisessa. Nähtiinkö UNEF:n pystyvän ratkaisemaan tilanne Egyptissä ja estämään kriisin laajenemisen uudeksi maailmansodaksi ja sopiko UNEF osaksi Yhdysvaltojen omaa Lähi-idän politiikkaa? Lisäksi työssä selvitetään mitä Yhdysvalloissa ajateltiin UNEF:n vaikeaksi muodostuneesta rahoituksesta ja mahdollisesta esimerkkinä toimimisesta myöhemmille tilanteille, joissa YK joutui puutumaan asioiden kulkuun.

Lähteenä on Foreign relations of United States – sarja, Public papers of Presidents of United States – sarjan Eisenhoweria käsittelevä osat ja Eisenhowerin papereita sisältävä Papers of Dwight David Eisenhower. Näiden lähdekokoelmien lisäksi työssä on käytetty mikrofilmattua materiaalia, joka sisältää Eisenhowerin ja hänen ulkoministeriensä John Foster Dullesin ja Christian Herterin papereita. Yhdysvallat suhtautui myönteisesti valvontajoukon perustamiseen, eikä myönteinen asennoituminen muuttunut vuosien kuluessa kriittisistä äänenpainoista huolimatta. Se nähtiin hyväksi ratkaisuksi Suezin kriisiin, joka esti tilanteen muuttumisen entistä vaarallisemmaksi tarjoamalla hyökkääjille mahdollisuuden vetäytyä kunnialla, estämällä uudet väkivaltaisuuudet ja Neuvostoliiton sekaantumisen. Lisäksi UNEF mahdollisti Yhdysvaltojen vapaamman toiminnan Lähi-idässä. Yhdysvallat tuki avokätisesti UNEF:a ja toivoi siitä saatuja kokemuksia hyödynnettävän myöhemmin.

Avainsanat:

Dulles, John Foster	UNEF
Eisenhower, Dwight David	Yhdistyneet Kansakunnat
Lähi-itä	Yhdysvallat
rauhanturvaaminen	
Suezin kriisi	

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
1.1 Suezin kriisin synty	4
1.2 Yhdysvallat ja Egypti	8
1.3 Tutkimuskysymys ja lähteet	11
1.4 Tutkimusperinne.....	17
2. Yhdysvallat asettuu omia liittolaisiaan vastaan	21
2.1 Yhdysvallat vie hyökkäyksen Yhdistyneiden Kansakuntien käsiteltäväksi ja ajatus YK- joukoista nousee esiin.....	21
2.2 ”En halua nähdä yhtäkään suurvaltaa osallistumassa niihin.”	25
2.3 Neuvostoliitto on pidettävä poissa	30
2.4 UNEF aloittaa toimintansa Yhdysvaltojen helpotukseksi.....	37
3. Kohti pitävämpää rauhaa?.....	41
3.1 Suezilta itään Gazaan ja Akabanlahdelle?	41
3.2 Tehokas pelote?.....	47
3.3 Yksi rauhallinen nurkka Lähi-idässä, kiitos UNEF:n	54
4. Yhdysvallat ja UNEF:n avustaminen.....	59
4.1 Yhdysvallat tukee UNEF:a monin tavoin	59
4.2 Kaikkien on osallistuttava UNEF:n rahoittamiseen	65
4.3 UNEF esimerkki?.....	69
5. Edistysaskel kansainvälisen turvallisuuden saralla	74

Käytetyt lyhenteet

Lähteet ja kirjallisuus

Liitteet:

Liite 1. Kartta 1 Suezin kriisi

Liite 2. Kuvio 1 UNEF:n komentoketju

1. Johdanto

1.1 Suezin kriisin synty

Suezin kriisi sai alkunsa, kun Egyptin presidentti, Gamal Abdel Nasser¹, kansallisti Suezin kanavan ja sen omistaneen kanavayhtiön 26. päivänä heinäkuuta 1956. Kanavan kansallistamisella Nasser pyrki saamaan kokoon rahat Assuanin padon rakentamista varten. Assuanin patohanke oli jo vuosia ollut Nasserin suuri unelma, jonka avulla hän toivoi muuttavansa Egyptin maatalousvaltaisesta maasta teollisuusmaaksi ja nostavansa maan elintaso. Pato olisi turvannut Egyptille vedensaannin Niilin yläjuoksua hallitsevan Sudanin itsenäistymisen jälkeen, tuottanut sähköä sekä tavallisten egyptiläisten että Egyptin teollistamisen tarpeisiin ja lisännyt viljelyyn käytettävän maan pinta-alaa noin 30 prosenttia². Patohanke kuitenkin kariutui heinäkuussa 1956, kun Yhdysvallat, Iso-Britannia ja Maailmanpankki vetivät pois sille lupaamansa avun. Kansallistetun Suezin kanavan käyttäjiltä perityistä maksuista saaduilla voitoilla Nasser aikoi rahoittaa Assuanin padon rakentamisen.³

Toisen maailmansodan jälkeen nationalismi oli voimistunut Egyptissä, minkä seurauksena maassa haluttiin päästä eroon kaikesta ulkopuolisesta, erityisesti Iso-Britannian, vaikutusvallasta. Egyptiläisten kasvava vihamielisyys pakotti britit suostumaan joukkojensa poisvetämiseen Suezin kanava-alueella sijainneista tukikohtista lokakuussa 1954. Tieto brittien vetäytymisestä otettiin Egyptissä ilolla vastaan, sillä maan nähtiin saaneen viimein todellisen itsenäisyyden.⁴ Brittien vetäytyminen mahdollisti Egyptin vapaamman toiminnan ulkopoliitikassa, ja ilmauksena uudesta, itsenäisestä poliittisesta linjasta, Nasser ilmoitti

¹ Nasser (1918–1970) kuului Egyptissä vallankaappauksen vuonna 1952 tehneeseen Vapaat upseerit -ryhmään, joka syrjäytti kuningas Farukin ja pakotti tämän maanpakoon. Vuonna 1954 everstiluutnantti, myöhemmin eversti Nasser nousi Egyptin johtoon syrjäytettyään kenraali Naguibin. Vuonna 1956 Nasserista tuli Egyptin presidentti. Nasser ajoi aktiivisesti nationalismia, arabien yhtenäisyyttä ja liittoutumattomuutta. Ashton 1996, 26; Immerman 1999, 147.

² Egypti oli maatalousvaltainen maa, jonka tärkein vientituote oli puuvilla. Vuonna 1952 teollisuus tuotti vain noin 10 prosenttia Egyptin bruttokansantuotteesta. Ashton 1996, 28; Vatikiotis 1985, 390.

³ Bowie 1974, 1-2; Brands 1994, 60–61; Farnie 1969, 719; Pach & Richardson 1991, 127; Stivers 1987, 195.

⁴ Alustava sopimus solmittiin jo heinäkuussa 1954, mutta lopullisesti sopimus hyväksyttiin vasta lokakuussa. Vetäytymisen olisi tullut tapahtua vuoden 1956 kesäkuussa. Viimeiset brittijoukot lähtivät Egyptistä jo huhtikuun 14. päivänä 1956. Ashton 1996, 12–13, 27, 37, 42; Bowie 1974, 7-8; Bowie & Immerman 1998, 252; Immerman 1999, 150; Oikarinen 1999, 55–56; Polk 1975, 228–229; Reinimaa 2006, 14; Vatikiotis 1985, 386.

syyskuussa 1955 solmineensa Tšhekkoslovakian kanssa asekaupat, joiden toinen osapuoli todellisuudessa oli Neuvostoliitto. Egypti sai kaupassa muun muassa Mig-hävittäjiä, panssarivaunuja, torpedoveneitä, sukellusveneitä sekä runsaasti käsiaseita ja kuljetuskalustoa. Aseilla oli tarkoitus puolustaa Egyptiä Israelia vastaan, joka helmikuussa 1955 oli iskenyt Egyptin armeijan tukikohtiin Gazassa ja Siinailla vastalauseena Egyptistä käsin tehtyihin sissi-iskuihin. Iskut, jotka vaativat useita kuolonuhreja, säikäyttivät Egyptin, joka alkoi etsiä mahdollisuutta varustautua paremmin Israelia vastaan. Egypti oli toivonut voivansa ostaa aseita Yhdysvalloilta, mutta kaupat kariutuivat, kun Yhdysvallat ei sallinut Egyptin maksaa aseita sen omalla valuutalla⁵. Nasser päätti osin armeijan painostuksesta hankkia aseet muualta ja ilmaista siten riippumattomuutensa lännestä. Asekaupat tekivät Nasserista sankarin arabimaissa ja palauttivat Egyptille johtavan aseman Arabiliitossa.⁶

Saatuun tiedon Egyptin asekaupoista, Yhdysvallat huolestui, sillä se ei ollut uskonut Neuvostoliiton vaarantavan parantuneet länsisuhteensa myymällä aseita Lähi-itään ja hankkimalla itselleen jalansijan alueelta. Yhdysvallat yritti suostutella Nasserin perumaan asekaupat, joiden sopimusehtojen nähtiin sitovan Egyptin taloudellisesti Neuvostoliittoon pitkäksi aikaa, ja tuovan kylmän sodan vastakkainasettelun arabien ja Yhdysvaltojen välisiin suhteisiin, vaikka Nasser vakuutti, ettei kauppoihin kuulunut poliittisia kytkentöjä. Nasser kieltäytyi perumasta sopimusta, sillä se tarjosi mahdollisuuden maksaa aseet egyptiläisellä puuvillalla. Marraskuussa 1955 Yhdysvallat, Iso-Britannia ja Maailmanpankki lupasivat Egyptille rahoittaa Assuanin padon rakentamisen kuultuaan, että Neuvostoliitto oli tarjonnut asiassa apuaan Egyptille. Rahoituksen ehtona oli, että Egypti peruu solmimansa asekaupat ennen suurimpien ase-erien saapumista, palaa takaisin länsimyönteiseen linjaansa ja keskittyy maan sisäiseen uudistamiseen. Yhdysvallat lupasi rahoittaa 1,3 miljardin dollarin hanketta 56 miljoonalla, Iso-Britannia 14 miljoonalla ja Maailmanpankki 200 miljoonalla dollarilla. Nasser kieltäytyi muuttamasta politiikkaansa. Lopulta Yhdysvaltain ulkoministeri John Foster

⁵ Yhdysvallat suhtautui kielteisesti aseiden myymiseen Lähi-itään, koska halusi välttää arabien ja Israelin välisen varustelukilvan ja verenvuodatuksen. Vuonna 1950 Yhdysvallat, Ranska ja Iso-Britannia sopivat, että Lähi-itään myydään aseita vain alueen maiden sisäisen turvallisuuden, laillisen puolustuksen ja alueellisten puolustusjärjestelmien tukemisen tarpeisiin. Maat sopivat myös puuttuvansa alueen rajojen tai aseleposopimuksen loukkauksiin alueella. Sopimuksen tekeminen oli ollut mahdollista, koska näillä kolmella maalla oli monopoli Lähi-idän asekaupassa. Bowie 1974, 9; Crosbie, 1974, 10–11; Divine 1981, 71–72; Farnie 1969, 716; Gerges 1994, 37; Oikarinen 1999, 52; Stivers 1987, 211.

⁶ Brands 1994, 57–58; Cohen 1993, 110–111; Crosbie 1974, 11; Farnie 1969, 716; Gerges 1994, 30–31, 33, 40; Oikarinen 1999, 127–128; Pach & Richardson 1991, 126; Polk 1975, 232–234, 374; Reinimaa 2006, 12; Stivers 1987, 212; Vatikiotis 1985, 387.

Dulles ilmoitti Egyptille heinäkuun 19. päivänä, että Yhdysvallat vetäytyy Assuanin patohankkeesta. Iso-Britannia ja Maailmanpankki seurasivat Yhdysvaltain esimerkkiä.⁷

Raivostuneena Yhdysvaltojen toimista Nasser päätti hankkia rahat padon rakentamiseen kansallistamalla Suezin kanavan, kun myös Neuvostoliiton lupaama rahoitus patohankkeelle näytti epävarmalta. Kansallistamisella Nasser sai näpäytettyä länttä ja vahvistettua Egyptin itsemääräämisoikeutta. Kansallistaminen herätti maailmalla vastalauseiden ryöpyn, ja etenkin Iso-Britannia, Ranska ja Yhdysvallat olivat tyrmistyneitä kansallistamisesta. Kanavayhtiö, joka oli omistanut Suezin kanavan ja koonnut itselleen kanavankäyttömaksut, oli enimmäkseen brittiläisten ja ranskalaisten osakkeenomistajien hallussa, jotka olivat päässeet nauttimaan kanavaliikenteen tuottamista voitoista. Nasser lupasi maksaa hyvitystä osakkaille, mutta ei suostunut ajattelemaankaan kansallistamisen peruuttamista. Kansallistamisen jälkeen Nasserista tuli sankari Egyptissä ja muualla arabimaailmassa.⁸

Iso-Britannian ja Egyptin välit olivat kireät, eikä brittien vetäytyminen Egyptistä ollut parantanut maiden välejä. Pääministeri Anthony Edenin mielestä Nasser oli Hitleriin ja Mussoliniin verrattava vaarallinen hahmo, jolle ei pitänyt tehdä minkäänlaisia myönnytyksiä, ja josta oli päästävä eroon mahdollisimman nopeasti. Edenin mielestä Nasser oli uhka öljyn⁹ saannille Lähi-idästä ja syypää kaikkiin tapahtumiin Lähi-idässä, jotka heikensivät Iso-Britannian asemaa siellä. Suezin kanavan kansallistaminen lisäsi entisestään Edenin Nasseria kohtaan tuntemaa inhoa ja raivoa. Edenin mielestä Nasser loukkasi Iso-Britannian kunniaa ja intressejä, sekä varasti brittien omaisuutta kansallistamistoimillaan, jotka eivät saaneet jäädä rankaisematta.¹⁰

⁷ Ashton 1996, 53–54; Bowie 1974, 11, 30; Cohen 1993, 111; Divine 1981, 80; Farnie 1969, 716–717; Gerges 1994, 34–37, 51; Oikarinen 1999, 129, 144; Polk 1975, 374, 375–376; Stivers 1987, 212..

⁸ Suezin kanavayhtiön, Universal Suez Maritime Canal Company / Compagnie Universelle du Canal Maritime de Suez, pääkonttori sijaitsi Kairossa, mutta sitä johtanut hallitus istui Pariisissa. Osakkeista 44 prosenttia oli Iso-Britannian hallituksen omistuksessa. Ranskalaiset yksityisjoittajat omistivat enemmistön kanavayhtiön muista osakkeista. Kanava tuotti vuosittain voittoa noin 100 miljoonaa dollaria. Ashton 1996, 70; Bowie 1974, 12–13, 15; Brands 1994, 62; Cohen 1993, 111; Gerges 1994, 56–57; Pach & Richardson 1991, 128; Palmu 1985, 11; Polk 1975, 235, 376; Reinimaa 2006, 14; Stivers 1987, 195.

⁹ Vuonna 1955 Länsi-Eurooppaan tuotiin 93 miljoonaa tonnia raakaöljyä, josta 90 prosenttia oli peräisin Lähi-idästä. Suezin kanavan kautta Eurooppaan tuotiin 62 tonnia raakaöljyä ja 5 tonnia muita öljytuotteita. Tästä määrästä 20 tonnia vietiin Iso-Britanniaan. Ranskaan viedystä öljystä puolet kuljetettiin Suezin kanavan kautta. Ashton 1996, 37, 81; Crosbie 1974, 19.

¹⁰ Ashton 1996, 70, 81; Bowie 1974, 11–12; Cohen 1993, 112; Gerges 1994, 58; Immerman 1999, 150; Oikarinen 1999, 158–159; Pach & Richardson 1991, 129; Reinimaa 2006, 13–14.

Ranskan pääministeri Guy Mollet jakoi Edenin kielteisen suhtautumisen Nasseriin ja halusi yhtäläillä rangaista Nasseria Suezin kanavan kansallistamisesta. Lisäksi Ranskan ja Egyptin suhteita hiersi myös kysymys Algeriasta, jossa Ranska kävi sotaa Egyptin tukemia itsenäisyystaistelijoita vastaan. Algerialaisten päämajat sijaitsivat Kairossa, ja Egypti tarjosi näille sekä aseita että sotilaskoulutusta. Lisäksi Radio Kairo esitti lähetyksissään voimakasta Algeriaa tukevaa propagandaa. Myös Arabiliitto, jonka johdossa Egypti oli, kampanjoi kääntääkseen maailmanmielipiteen Ranskaa vastaan. Myös Ranska, samoin kuin Iso-Britannia, pelkäsi kansallistamisen vaikuttavan Lähi-idästä tulevan halvan öljyn saantiin ja liikennöintiin Aasiaan ja Afrikkaan.¹¹

Arabit mielsivät vastoin heidän tahtoaan Palestiinaan vuonna 1948 perustetun Israelin valtion jatkumoksi lännen harjoittamalle siirtomaapolitiikalle ja suhteet Israeliin olivat kireät. Vuoden 1949 aselevosta huolimatta Israelin ja sitä ympäröivien arabimaiden erimielisyydet olivat johtaneet usein aseellisiin kahakoihin. Erityisen herkkä tilanne oli Egyptille kuuluneen Gazan kaistaleen alueella, jossa sijainneista tukikohdista käsin oli tehty useita sissi-iskuja Israelia vastaan. Lisäksi Egypti oli evännyt Israelilta Suezin kanavan käyttöoikeuden, sulkenut Akabanlahden estämällä israelilaisten laivojen kulun Tiranin salmessa Sharm-el-Sheikhin tukikohdan avulla, ja estänyt siten pääsyn Israelille kuuluvaan Eilatin satamakaupunkiin. Egyptin asekaupat ja Suezin kanavan kansallistaminen herättivät Israelissa entistä suurempaa pelkoa Nasseria kohtaan, ja maassa uskottiin, että Yhdysvallat, joka vaati Suezin kanavakysymyksen ratkaisemista neuvotteluilla, oli hylännyt Israelin samaan aikaan kun arabit valmistautuivat pyyhkimään sen maailmankartalta.¹²

Vähitellen kolme vannoutunutta Nasserin vihamiestä, Israelin pääministeri David Ben-Gurion, Ranskan Guy Mollet ja Iso-Britannian Anthony Eden löysivät toisensa ja alkoivat suunnitella yhteistä hyökkäystä Egyptiin ja Nasserin syrjäyttämistä. Lokakuussa 1956 liittolaiset tapasivat Ranskassa ja sopivat Israelin aloittavan hyökkäyksen Egyptiä vastaan lokakuun 29. päivänä. Siitä Ranska ja Iso-Britannia saisivat tekosyyn ottaa osaa tapahtumiin kanavan suojelemisen varjolla. Jos Egypti kieltäytyisi uhkavaatimuksessa vaaditusta vetäytymisestä 10 mailin päähän Suezin kanava-alueelta ja ei sallisi brittien ja ranskalaisten miehittää sitä, aloittaisivat Iso-Britannia ja Ranska Egyptin pommittamisen ja suorittaisivat

¹¹ Bowie 1074, 55; Crosbie, 1974, 17–19; Farnie 1969, 717; Gerges 1994, 58; Oikarinen 1999, 158–159; Pach & Richardson 1991, 129; Reinimaa 2006, 14.

¹² Bass 2003, 36, 42; Bowie 1974, 9-11, 30, 55; Cohen 1993, 112; Crosbie 1974, 12, 14–15; Farnie 1969, 716; Gerges 1994, 33–34, 50; Immerman 1999, 151; Polk 1975, 232–234.

maihinnousun marraskuun 6. päivänä. Sekä britit että ranskalaiset laskivat, että Yhdysvallat ei puuttuisi hyökkäykseen, jossa olisi osallisena kaksi sen lähintä liittolaista ja vielä ajankohtana, jolloin presidentinvaalitaistelu olisi kiivaimmillaan. Hyökkäyssuunnitelmat pidettiin kuitenkin salassa Yhdysvalloilta.¹³

1.2 Yhdysvallat ja Egypti

Yhdysvallat kiinnostui toisen maailman sodan päätyttyä Lähi-idästä sen valtaviin öljyvarojen takia. Öljyä tarvittiin kipeästi Euroopan jälleenrakennukseen ja Yhdysvallat oli valmis tekemään kaikkensa, jotta mikään ei päässyt häiritsemään öljyn virtaamista Lähi-idästä Eurooppaan, sillä sen oma talous oli riippuvainen Euroopan toipumisesta. Tämän takia suhteet arabeihin haluttiin pitää hyvinä. Arabien keskinäiset erimielisyydet ja Neuvostoliiton kasvanut kiinnostus myös strategisesti tärkeää Lähi-itää kohtaan vaikeuttivat tilannetta, minkä seurauksena Yhdysvaltojen Lähi-idän politiikan kulmakiveksi muodostui halu Lähi-itä rauhallisena ja Neuvostoliitto poissa alueelta. Yhdysvaltojen läheiset suhteet Länsi-Eurooppaan ja suuri tuki Israelille vaikeuttivat tilannetta entisestään. Arabit pelkäsivät kommunismia enemmän sionismia ja Israelin väkivaltaista laajentumista Yhdysvaltojen tuella, minkä presidentti Eisenhower koki rajoittavan Yhdysvaltojen mahdollisuuksia toimia Lähi-idässä ja vaikeuttavan Neuvostoliiton vallan leviämisen estämistä. Eisenhower halusi, että arabit pitivät Yhdysvaltoja ystävänä. Tämän seurauksena Yhdysvaltojen Lähi-idän politiikka oli tasapainottelua arabien ja Israelin miellyttämisen välillä. Yhdysvaltojen suuren ja poliittisesti vaikutusvaltaisen juutalaisyhteisön mielipiteitä ei Eisenhower voinut syrjäyttää päätöksinä tehdessään, mutta omasta linjastaan hän ei ollut valmis luopumaan Israelin hyväksi.¹⁴

Iso-Britannian aseman heikentyessä Yhdysvallat katsoi asiakseen tulla brittien tilalle Lähi-itään. Yhdysvallat suhtautui suosiollisesti arabien itsenäistymispyrkimyksiin, mutta ei

¹³ Ashton 1996, 94–96; Bass 2003, 43; Bowie 1974, 58–59; Brands 1994, 64; Immerman 1999, 151–152; Pach & Richardson 1991, 130–131; Reinimaa 2006, 15–16; Stivers 1987, 197.

¹⁴ Agnew 1993, 222; Ashton 1996, 19; Bass 2003, 6, 35–36, 38; Brands 1994, 7, 49, 53; Bowie 1974, 30; Bowie & Immerman 1998, 51; Cohen 1993, 103–104, 110, 115–116; Divine 1981, 72; Farnie 1969, 646; Merrill 1994, 174; Oikarinen 1997, 82, 84; Polk 1975, 234, 363, 365–367, 413; Stivers 1987, 193–195; Taylor 1993, 55; Tuomi 1996, 88, 246.

halunnut, että eurooppalaisen ylivallan päättyminen Lähi-idässä toisi alueelle tilalle Neuvostoliiton ylivallan. Alkuun Eisenhower halusi saada Nasserista liittolaisen itselleen. Egyptin strategisesti tärkeä sijainti ja Nasserin suuri vaikutusvalta Lähi-idässä tekivät hänestä houkuttelevan liittolaisen. Erityisen tärkeäksi Egyptin teki Suezin kanava, sillä se, kumman puolelle Egypti kylmässä sodassa asettuisi, hallitsisi kanavaa. Yhdysvalloissa toivottiin, että Egypti liittyisi Neuvostoliiton vastaiseen rintamaan ja taipuisi solmimaan rauhan Israelin kanssa, jolloin myös muut arabimaat seuraisivat Egyptin esimerkkiä. Egyptissä suhtauduttiin myötämielisesti Yhdysvaltoihin, vaikka sen harjoittama politiikka Lähi-idässä ei ollut Egyptin toiveiden mukaista¹⁵, mikä johti siihen, että Egypti alkoi vieraantua Yhdysvalloista. Vähitellen Eisenhower alkoi pitää Nasseria nationalistisine korostuksineen Lähi-idän murheenkryyninä, ja vaikka Eisenhower tunnusti nationalismin lailliseksi ja mahtavaksi voimaksi, ei hän katsonut hyvällä Nasserin toimia¹⁶, sillä hän pelkäsi, että Nasser avaisi toimillaan Lähi-idän Neuvostoliitolle. Maaliskuussa 1956 Eisenhower päätti, suuttuneena Egyptin ja Neuvostoliiton yhteistyön jatkumisesta, sekä kyllästyneenä Yhdysvalloissa esiintyneeseen arvosteluun Nasserin lempeästä kohtelusta, eristää Nasserin ja ryhtyä suosimaan tämän kilpailijoita. Lisäksi Egyptiin Yhdysvalloista lähetettäviä avustuksia lykättiin, tai ne peruttiin kokonaan. Avointa välirikkoa Nasserin kanssa pyrittiin välttämään, jottei tämä kääntäisi täydellisesti selkäänsä lännelle.¹⁷

¹⁵ Korean sodan jälkeen Yhdysvallat pyrki luomaan maailmaan sotilaallisten liittoutumien ketjun, jolla estää kommunismin leviäminen ilman, että Yhdysvallat joutui itse aseellisesti puuttumaan asiaan. Lähi-itään Neuvostoliittoa vastaan suunnattu liittoutuma solmittiin 1955, jolloin Iso-Britannia, Iran ja Pakistan liittyivät Turkin ja Irakin sotilasliittoon. Yhdysvallat pysytteli virallisesti tämän Bagdadin paktin ulkopuolella, koska ei halunnut ärsyttää Egyptiä ja Israelia liittymisellään. Nasser vastusti kiivaasti muiden arabimaiden liittymistä lännen sotilasliittoihin, joita se piti Lähi-idän asioihin sekaantumisenä, ja erityisesti Bagdadin paktiin, jonka pelkäsi syrjäyttävän Egyptin johtaman Arabiliiton. Lisäksi paktiin kuului Irak, Egyptin pahin kilpailija arabimaailmassa, sekä Iso-Britannia, Egyptin entinen siirtomaaisäntä. Yhdysvaltojen Bagdadin paktille osoittaman tuen lisäksi Nasseria ärsytti Yhdysvaltojen kieltäytyminen asekaupoista. Bass 2003, 38, 40; Bowie 1974, 8-9, 29-30; Cohen 1993, 108-110; Gerson 1967, 259; Immerman 1999, 148; Melanson 1987, 54-55; Merrill 1994, 175; Polk 1975, 230-231, 234, 374; Taylor 1993, 51.

¹⁶ Yhdysvaltoja ärsytti Nasserin Bagdadin paktin kritisointi, Israelin uhkaaminen, osallistuminen Bandungin afroaasialaiseen liittoutumattomien maiden konferenssiin Indonesiassa huhtikuussa 1955, jonka Intian Nehru ja Indonesian Sukarto järjestivät vastalauseena Bagdadin paktille ja SEATO:lle, joita pitivät uhkana vastaitseenäistyneiden maiden itsemääräämisoikeudelle. Konferenssi toimi alkuna kolmannen maailman liikkeen synnylle, ja siinä tuomittiin kolonialismi kaikissa muodoissaan. Siellä Nasser julisti Egyptin liittoutumattomaksi maaksi ja jatkavansa aloittamallaan poliittisella linjalla. Myös asekaupat Neuvostoliiton kanssa ärsyttivät Yhdysvaltoja. Lisäksi Nasser suhtautui kielteisesti Yhdysvaltojen pyrkimykseen saada rauha Egyptin ja Israelin välille. Bass 2003, 41; Gerges 1994, 50; Immerman 1999, 148; Oikarinen 1999, 125, 157-158; Pach & Richardson 1991, 120; Stivers 1987, 212-213 Brands 1994, 57; Gerges 1994, 51; Merrill 1994, 175-176; Oikarinen 1999, 123-125; Stivers 1987, 212.

¹⁷ Bass 2003, 41; Brands 1994, 45, 58-60; Cohen 1993, 106-107, 110-111; Gerges 1994, 30-31, 51-52; Immerman 1999, 148; McAlister 2001 48-51; Oikarinen 1997, 85-87; Oikarinen 1999, 160; Pach & Richardson 1991, 120, 126-127; Polk 1975, 366; Stivers 1987, 193, 211-213.

Lupauksella rahoittaa Assuanin patohanketta Yhdysvallat oli halunnut vastata Neuvostoliiton lokakuussa 1955 tekemään tarjoukseen rahoittaa patohanketta, mutta myös osoittaa Nasserille tukea ja halua yhteistyöhön, sekä vaientaa arvostelu Yhdysvaltain avustuspolitiikkaa kohtaan. Ilmapiiirin muuttuessa Egyptissä yhä lännenvastaisemmaksi, kongressi alkoi vaatia avun poisvetämisestä maalta, joka ei suostunut liittymään yhteiseen kommunismin vastaiseen rintamaan. Yhdysvaltojen ei arvostelijoiden mielestä missään nimessä pitänyt tukea valtavalla summalla johtajaa, joka piilotti todellisen kommunistin karvansa sitoutumattomuuden valepukuun. Israelia tukevat piirit vastustivat Israelia uhkaavan maan avustamista, ja Taiwania tukevat piirit olivat raivoissaan Nasserille Maon johtaman Kiinan Kansantasavallan tunnustamisesta toukokuussa 1956. Etelän maanviljelypiirit vastustivat myös patohanketta, sillä Assuanin padon rakentamisen jälkeen Egyptin puuvillantuotanto lisääntyisi, mistä olisi haittaa etelän puuvillanviljelijöille. Lisäksi kongressi oli huolissaan siitä, että Yhdysvaltojen olisi rahoitettava tulevaisuudessa myös muiden maiden vastaavia hankkeita. Heinäkuussa 1956 kongressi ilmoitti Dullesille kieltävänsä Egyptin patohankkeen rahoittamisen. Eisenhower ja Dulles olivat alkaneet itsekkin epäillä patohankkeeseen osallistumista ja päätyneet yhdessä brittien kanssa siihen, että padon rahoittamisesta tehty tarjous oli paras unohtaa vähin äänin. Egyptiläisten otettua rahoitusasian uudestaan esiin, Dulles ilmoitti, että Yhdysvallat ei osallistuisi padon rahoittamiseen.¹⁸

Eisenhowerin mielestä Suezin kanavan kansallistaminen aiheutti suuren vaaran Länsi-Euroopalle, sillä Nasserilla oli mahdollisuus sulkea kanava ja ajaa kanavan kautta kulkevista öljykuljetuksista riippuvainen Eurooppa polvilleen. Tämän vaaran ehkäisemiseksi Eisenhower oli halukas ratkaisemaan asian kansainvälisissä neuvotteluissa. Yhdysvaltojen aseellisen puuttumisen kanavan kansallistamiseen Eisenhower sulki välittömästi pois vaihtoehtojen joukosta, vaikka armeija oli valmis voimankäyttöön, sillä hänen mielestään kansallistaminen ei oikeuttanut voimankäyttöön. Suezin kanava ei ollut Yhdysvalloille yhtä elintärkeä kuin Euroopalle, vaikka Yhdysvallat olikin yksi suurimmista kanavan käyttäjistä. Lisäksi presidentti pelkäsi, että hyökkäys Egyptiin voimistaisi lännenvastaisia mielipiteitä ja käännittäisi arabit Neuvostoliiton puolelle. Neuvotteluja kansallistamisesta aiheutuneen

¹⁸ Ashton 1996, 70, 84–85; Bass 2003, 41–42; Bowie 1974, 30; Brands 1994, 61–62; Cohen 1993, 111; Divine 1981, 81; Farnie 1969, 719; Gerges 1994, 54–55; Gerson 1967, 279–280; Immerman 1999, 148–149; Oikarinen 1997, 86–87; Oikarinen 1999, 145–146, 151–152, 162, 165–167; Pach & Richardson 1991, 127–128; Polk 1975, 375.

kiistan ratkaisemiseksi käytiin useaan otteeseen syksyn 1956 mittaan, myös YK:ssa, mutta neuvotteluissa ei saatu aikaan ratkaisua, joka olisi ollut kaikkien osapuolten hyväksyttävissä.¹⁹

Lokakuun 29. päivänä Israel hyökkäsi Egyptiin, kuten oli sopinut Ranskan ja Iso-Britannian kanssa.²⁰ Hyökkäyksen syyksi Israel ilmoitti Siinailla ja Gazan kaistaleella sijainneiden tukikohtien tuhoamisen, joista käsin tehtiin Israelia vastaan suunnatut sissi-iskut. Joukot etenivät Siinailla vauhdilla ja tuhosivat nopeasti vastarintaa yrittäneet egyptiläiset joukot. Israelilaisten ollessa vielä kaukana Suezin kanavalta Ranska ja Iso-Britannia esittivät 30. lokakuuta yhteisen uhkavaatimuksen sekä Israelille että Egyptille vaatien molempia vetämään joukkonsa vähintään kymmenen mailin päähän Suezin kanavasta sekä sallimaan sen, että britit ja ranskalaiset ottaisivat kanava-alueen haltuunsa. Ranska ja Iso-Britannia antoivat 12 tuntia aikaa taipua vaatimuksiinsa, ennen kuin ne puuttuisivat tapahtumien kulkuun lähettämällä lupaa kysymättä omia joukkojaan Egyptiin turvaamaan kanavan säilymisen avoimena. Egypti kieltäytyi hyväksymästä uhkavaatimusta, jolloin Iso-Britannia ja Ranska aloittivat Egyptin pommittamisen lokakuun 31. päivänä.²¹

1.3 Tutkimuskysymys ja lähteet

Tämän pro gradu-tutkielman tarkoituksena on selvittää, kuinka Yhdysvaltojen ulkopoliittinen johto, presidentti, ulkoministeri ja muut ulkopoliitikassa vaikutusvaltaiset tahot, kuten kongressi²², Puolustushaarakomentajien neuvosto ja Kansallinen turvallisuusneuvosto, sekä Yhdysvaltain edustajat YK:ssa suhtautuivat YK:n Lähi-idän valvontajoukkoon, United Nations Emergency Forceen (UNEF), joka lähetettiin valvomaan brittien, ranskalaisten ja

¹⁹ Ashton 1996, 81, 86–91; Bass 2003, 43; Bowie 1974, 29; Cohen 1993, 112; Gerges 1994, 59–60; Oikarinen 1997, 87; Oikarinen 1999, 175, 183; Pach & Richardson 1991, 128–130; Stivers 1987, 210–211; Thompson 1987, 23.

²⁰ Liite 1. Kartta Suezin kriisistä

²¹ Bowie 1974, 66; Cohen 1993, 112–113; Kronlund & Valla 1996, 50–51; Oikarinen 1997, 87; Pach & Richardson 1991, 130–132.

²² Tässä työssä kongressin suhtautuminen tulee esiin lähinnä ulkopoliittisesti aktiivisten ja vaikutusvaltaisten kongressin jäsenten kautta. Yhdysvaltain kansanedustuslaitos, kongressi, jakautuu kahteen kamariin, senaattiin ja edustajainhuoneeseen. Ulkopoliittikka on pääasiassa presidentin vastuulla, mutta kongressilla on perustuslain antamaa ulkopoliittista valtaa lainsäädännöllisen vallan lisäksi, joten sen mielipidettä ulkopoliittikkaan liittyvissä kysymyksissä ei voi sivuuttaa. Kongressi päättää budjetista, asevoimien käytöstä, sodan julistamisesta, ratifioi kansainväliset sopimukset ja nimittää lähettiläitä. Lisäksi sillä on oikeus tutkia ja kritisoida presidentin toimia. Dionisopoulos 1970, 593; Pruessen 1990, 22; Sivonen 1992, 132.

israelilaisten joukkojen vetäytymistä ja tulitauon pitävyyttä Egyptin ja Israelin välillä vuosina 1956–1967. Valtion ulkopoliittika muodostuu useiden toimijoiden, kuten valtion päämiehen, virkakoneiston, puolueiden ja hallituksen, vaikutuksen tuloksena.²³ Tämän takia on mielenkiintoista selvittää erosivatko eri toimijoiden mielipiteet toisistaan ja kuinka ne vaikuttivat lopulliseen suhtautumiseen UNEF:iin.

Tutkimus rajoittuu vuosiin 1956–1960, jotka käsittävät presidentti Dwight D. Eisenhowerin²⁴ ensimmäisen presidenttikauden viimeiset kuukaudet, jolloin Suezin kriisi aiheutti jännitystä kansainvälisissä suhteissa, sekä Eisenhowerin toisen presidenttikauden. Eisenhowerin toinen kausi päättyi vasta 20. tammikuuta 1961, mutta tammikuun aikana Yhdysvalloissa keskityttiin vallanvaihdon järjestämiseen aktiivisen politiikan tekemisen sijaan. Republikaaneja edustanut Eisenhower valittiin ensimmäiselle presidenttikaudelleen vuonna 1952 ja uudelleen marraskuussa 1956. Ulkoministerikseen Eisenhower valitsi ulkopoliitikassa kokeneen John Foster Dullesin²⁵. Eisenhowerin aikana Yhdysvaltain ulkopoliittikan perustana oli pyrkimys padota kommunismin leviäminen minimaalisilla kuluilla, jotta sotilasmenot eivät paisuneet liian suuriksi ja sotateollisuuden valta ei päässyt kasvamaan. Ulkopoliittikkaa pyrittiin toteuttamaan peiteoperaatioiden, massiivisen vastaiskun opin, jossa Neuvostoliiton hyökkäykseen vastattaisiin ydinaseilla, sekä erilaisten liittoutumien avulla.²⁶

²³ Tuomi 1996, 83.

²⁴ Dwight David Eisenhower (1890–1969) varttui Abilenessa, Kansasissa ja valmistui West Pointista 1915. Toisessa maailmansodassa kenraaliksi kohonnut Eisenhower johti Pohjois-Afrikan operaatiota ja Italian takaisinvaltausta. Vuonna 1944 hänet nimitettiin liittoutuneiden Euroopan ylipäälliköksi, joka vastasi Normandian maihinnoususta. Saksan antautumisen jälkeen hän toimi Saksan sotilaskuvernöörinä miehityksen alkuvaiheessa. Vuonna 1948 Eisenhower siirtyi Columbia university:n johtoon tullakseen jälleen nimitetyksi sotilastehtäviin vuonna 1950, jolloin hänet nimettiin ensimmäiseksi NATO-joukkojen ylipäälliköksi Euroopassa. Eisenhower ryhtyi kilpailemaan republikaanien presidenttiehdokkuudesta, sillä hän halusi estää Robert Taftin valinnan republikaanien presidenttiehdokkaaksi. Eisenhower ei voinut hyväksyä Taftin ulkopoliittista linjaa, johon kuului Marshall-avun ja NATO:n vastustaminen ja usko eristäytymispolitiikkaan ja ydinpelotteeseen. Bowie & Immerman 1998, 42–43; Oikarinen 1999, 15–16; Sivonen 1992, 86.

²⁵ John Foster Dulles (1888–1959) syntyi Washington D.C:ssä ja opiskeli mm. Princetonissa ja Sorbonnessa. Dullesin isoisä John Foster oli myös toiminut Yhdysvaltain ulkoministerinä. Ulkopoliittisen uransa Dulles aloitti 1907 osallistumalla Haagin toiseen rauhankonferenssiin isoisänsä avustajana. Myöhemmin hän osallistui neuvotteluihin Panaman kanavan puolustus sopimuksesta, sekä Versailles'n rauhanneuvotteluihin 1919, tätinsä miehen ulkoministeri Robert Lansingin avustajana. Tämän jälkeen Dulles oli osakkaana lakitoimistossa, joka hoiti yritysten ulkomaisia asioita. Ulkopoliittinen ura jatkui, kun Dulles, josta oli tullut yksi republikaanisen puolueen tärkeimmistä ulkopoliittisista hahmoista, osallistui YK:n perustamiskokoukseen San Franciscossa 1945 sekä toimi pääneuvottelijana Japanin kanssa käydyissä rauhanneuvotteluissa, jotka johtivat Japanin miehityksen päättymiseen. Ulkopoliittikan lisäksi hän oli aktiivinen ekumeenisessa liikkeessä. Ulkoministerinä Dulles oli yksi vaikutusvaltaisimmista ulkoministereistä Yhdysvaltain historiassa. Voimakastahtoinen Dulles ei kuitenkaan tehnyt tärkeitä ulkopoliittisia päätöksiä ilman, että keskusteli asiasta ensin presidentin kanssa. Dulles toimi usein myös tietolähteenä Eisenhowerille sekä tämän asiamiehenä, joskus jopa poliittisten kiistojen ukkosenjohtajana. Bowie & Immerman 1998, 56–57; Broadwater 1992, 113; Immerman 1990a, 17; Oikarinen 1999, 16–17.

²⁶ Bass 2003, 37; Bowie & Immerman 1998, 1, 47; Brands 1994, 42; Oikarinen 1999, 38; Sivonen 1992, 86; Stivers 1987, 194.

Erityisen aktiivisesti Yhdysvallat otti osaa Lähi-idän tapahtumiin, jossa se pyrki turvaamaan omat, arabien keskinäisten taisteluiden uhkaamat, etunsa. Kylmän sodan kilpailun pääareena, Eurooppa, oli 1950-luvun ajan suhteellisen rauhallinen, Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton päästyä jonkinlaiseen yhteisymmärrykseen alueen jaosta, mikä mahdollisti Yhdysvaltojen huomion kääntymisen muualle. Arabien keskinäiset välienselvittelyt pitivät Yhdysvaltojen huomion tiiviisti Lähi-idässä 1950-luvun ajan.²⁷ Koska Eisenhower halusi välttää Yhdysvaltojen suoraa sekaantumista eri puolilla maailmaa esiinnoisseisiin kriiseihin, on mielenkiintoista selvittää pidettiinkö UNEF:a hyvänä keinona puuttua Suezin tapahtumiin ilman Yhdysvaltojen suoraa sekaantumista asioiden kulkuun ja keinoksi estää tilanteen kärjistyminen uudeksi suursodaksi ja uusiksi yhteenotoiksi myös aselevon solmimisen ja joukkojen poisvetämisen jälkeen. Uskottiinko Yhdysvalloissa siihen, että pienistä maista kootuilla joukoilla YK pystyi tekemään kaiken tämän vai katsottiinko Yhdysvalloissa, että sen olisi pitänyt saada olla osanottajien joukossa varmistamassa tilanteen rauhoittuminen?

Suezin kriisin seurauksena Iso-Britannia menetti asemansa ja vaikutusvaltansa viimeisetkin rippeet Lähi-idässä. Yhdysvallat, joka oli toivonut briteistä liittolaista taistelussa Neuvostoliiton pitämiseksi poissa Lähi-idästä, huomasi joutuneensa yksin vastuuseen.²⁸ Tästä seurannut Yhdysvaltojen aktiivisuus Lähi-idässä tekee suhtautumisen UNEF:iin mielenkiintoiseksi. Nähtiinkö UNEF sopivaksi keinoksi edistää Lähi-idän politiikan päätavoitteita, eli alueen pitämistä rauhallisena ja Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvun estämistä alueella? Mielenkiintoista on selvittää myös säilyikö Yhdysvaltojen asenne UNEF:iin aina samanlaisena kuin silloin kun se aloitti toimintansa, vai tapahtuiko siinä muutosta Lähi-idän tilanteen muuttuessa ja UNEF:n rahoittamisen muodostuttua ongelmalliseksi kysymykseksi. Toivottiinko UNEF:n olevan esimerkkinä myöhempien kriisien ratkaisemisessa huolimatta siitä, että osa YK:n jäsenmaista kieltäytyi maksamasta omaa osuuttaan sen kuluista ja vierittäessä siten päävastuun rahoituksesta Yhdysvaltojen harteille?

Eisenhowerin aikana Yhdistyneet Kansakunnat oli usein arvostelun kohteena Yhdysvalloissa, erityisesti konservatiivien ja eristäytymispolitiikan kannattajat arvostelivat ankarasti YK:n toimintaa ja halusivat rajoittaa YK:n vaikutusvaltaa Yhdysvaltojen sisäisinä pidettyjä asioita kohtaan. Lisäksi YK:ta syytettiin kommunistien pesäpaikaksi ja YK:n henkilökuntaa

²⁷ Brands 1994, 80–81; Cohen 1993, 120; Reinimaa 2006, 26.

²⁸ Brands 1994, 67.

vakoilusta Neuvostoliiton hyväksi. Kritiikki oli lisääntynyt sen jälkeen, kun Yhdysvaltojen vaikutusvalta maailmanjärjestössä oli heikentynyt uusien, sitoutumattomien maiden liittymisen myötä. Uudet jäsenmaat eivät olleet halukkaita taipumaan Yhdysvaltojen painostuksen edessä ja noudattamaan aina Yhdysvaltojen tahtoa tehdessään päätöksiä YK:ssa. Yhdysvaltojen YK-suurlähettiläs Henry Cabot Lodge jr.²⁹ joutui jatkuvasti vakuuttelemaan amerikkalaisille YK:n etuja ja vastustamaan kaikkea, mikä olisi saattanut heikentää kovalla työllä hankittua YK:n kannatusta. YK ei ollut vielä todistanut kykyään ratkaista kansainvälisiä kiistoja ja monet halusivat rajoittaa Yhdysvaltojen osallistumista YK:n toimintaan.³⁰ YK:n toiminnan herättäessä runsaasti arvostelua on mielenkiintoista selvittää suhtautumista UNEF:iin ja erityisesti sen vaikeaan rahoituskysymykseen.

Lähteinä tässä työssä ovat Yhdysvaltain ulkoministeriön julkaisema Yhdysvaltain ulkopoliittikkaa koskevien asiakirjojen kokoelma, Foreign Relations of United States (FRUS), jossa asiakirjat on jaoteltu maantieteellisten alueiden mukaan kolme vuotta kattaviksi jaksoiksi. Tähän sarjaan on koottu muun muassa erilaisia politiikan suunnittelua varten laadittuja muistioita, raportteja, ulkopoliittikkaa suunnittelevista ja analysoivista kokouksista sekä Eisenhowerin ja Dullesin käymistä keskusteluista laadittuja muistiinpanoja ja ulkoministeriön lähettämiä ohjeita Yhdysvaltojen edustustoille ympäri maailmaa³¹. Mukana on ulkoministeriössä, Yhdysvaltain YK-lähetystössä, Puolustusharakomentajien neuvostossa (Joint Chiefs of Staff, JCS)³² sekä Kansallisessa turvallisuusneuvostossa (National Security Council, NSC)³³ laadittuja asiakirjoja, joita on koottu myös muista kuin ulkoministeriön

²⁹ Henry Cabot Lodge jr. toimi Yhdysvaltojen edustajana YK:ssa vuodesta 1953 syyskuuhun 1960 saakka. Lodge, joka oli toiminut senaattorina ja kommunismin vastaisen taistelun asiantuntijana (Tactical expert on the policies of anticommunism), ymmärsi kongressin pelon, että YK oli kommunistien pesäpaikka. Eisenhowerista Lodge oli kykenevä vastaamaan Neuvostoliiton toimiin YK:ssa. Lodgen mielestä YK:n yleiskokous oli paikka, jossa oli mahdollista vaikuttaa maailman mielipiteeseen. Lodge, joka oli kolonialismin kiivas vastustaja, piti taakkana Yhdysvaltojen maineelle sen läheistä liittosuhdetta entisiin siirtomaavaltoihin, Ranskaan ja Iso-Britanniaan YK:n jäsenten lukumäärän kasvaessa vastaitenäistyneiden maiden liittyessä YK:hon. Ashton 1996, 157; Brands 1988, 164, 166–169; Broadwater 1992, 129–131.

³⁰ Brands 1988, 175–176; Broadwater 1992, 128–129; Gerson 1967, 118; Hoff 1994, 220; Hoopes 1973, 177; Immerman 1990b, 278; Riggs & Plano 1988, 348.

³¹ Muistiot ovat ministeriöiden sisäisiä valmisteluasiakirjoja, joissa esitetään mahdollisimman selkeästi ja tiivistetysti haluttu asia tai ehdotus toimenpiteeksi. Ne voivat olla myös pyydettyjä mielipiteitä tai keskusteluyhteenvetoja, jotka toimivat päätöksenteon pohjana. Muistiinpanot ovat tietoa säilyttäviä ja niitä tehdään yleensä neuvotteluista, keskusteluista ja puhelinkeskusteluista. Ulkoministeriön edustustoille lähettämät ohjeet sisältävät ohjeita toiminnalle ja kannanotoille ja suoranaisia toimeksiantoja. Korppi-Tommola & Ritari 1977, 64.

³² Puolustusharakomentajien neuvosto, Joint Chiefs of Staff oli Yhdysvaltain asevoimien hierarkian huippu. Se perustettiin vuonna 1947 tavoitteena asevoimien yhtenäisempi organisointi. Sivonen 1992, 119.

³³ Kansallinen turvallisuusneuvosto, eli National Security Council (NSC) oli kongressin vuonna 1947 perustama presidentin johtama suunnittelu- ja koordinoitelin. Sen tehtävänä oli toimia ulko- ja turvallisuuspolitiikasta vastaavien ministeriöiden ja toimijoiden välisen yhteistyön parantajana. Se kokoontui viikoittain keskustelemaan

omista arkistoista, sillä Yhdysvaltojen ulkopolitiikan monimutkaistuminen toisen maailman sodan jälkeen, aiheutti sen, että ulkoministeriön asiakirjat eivät yksinään anna riittävää kuvaa maan ulkopolitiikasta. Näin Foreign Relations-sarjan avulla voi selvittää myös muiden ulkopolitiikan tekoon osallistuneiden suhtautumista UNEF:iin presidentin ja ulkoministerin lisäksi.³⁴

Foreign Relations-sarja ei ole aukoton, sillä se ei sisällä kaikkia Yhdysvaltain ulkopolitiikasta laadittuja asiakirjoja. Mukaan on valittu vain tärkeimmiksi katsotut asiakirjat. Lisäksi monet muut tärkeät ulkopoliittiset toimijat, kuten Keskustiedustelupalvelu CIA, puolustusministeriö ja NSC, ovat haluttomia sallimaan omien arkistoitujen asiakirjojensa julkaisemisen, jolloin kaikki tärkeät ja tarpeelliset asiakirjat, eivät välttämättä ole tulleet mukaan. Salaisiksi luokitellut asiakirjat puuttuvat myös. Salaisiksi on luokiteltu kaikki sellaiset asiakirjat, joiden on katsottu vahingoittavan Yhdysvaltain ulkopolitiikkaa tai syyttävän ja nolaavan jonkin ulkomaan poliitikon tai hallituksen. Se onko julkaistuista asiakirjoista jätetty jotakin, tai miten paljon julkaisematta, ei selviä. Alkuperäiset asiakirjat ovat voineet sisältää marginaaleihin kirjoitettuja kommentteja, joista voisi selvittää millaisia ajatuksia asia on herättänyt asiakirjan vastaanottajassa ja myös mahdollisia muutosehdotuksia, jotka yleensä on jätetty pois. Julkaistuissa asiakirjoissa viitataan usein toisiin asiakirjoihin, mutta kaikkia niitä ei ole otettu mukaan.³⁵ Suezin kriisiä käsittelevä osa on erityisen puutteellinen suuresta sivumäärästään (1423 sivua) huolimatta, sillä valtaosa aihetta käsittelevistä asiakirjoista kuuluu muihin kuin Valkoisen talon tai ulkoministeriön arkistoihin, eikä niitä siitä johtuen ole voitu ottaa mukaan. Lisäksi aineistoja on sensuroitu ankaralla kädellä, erityisesti CIA:n toimien osalta.³⁶

Koska Foreign Relations-sarja ei ole täysin kattava ja aukoton, olen käyttänyt lähdeaineistona myös muita lähdekokoelmia, kuten Yhdysvaltain kansallisarkiston julkaisemaa kokoelmaa presidentti Eisenhowerin yksityisarkistosta koottuja papereita Public papers of Presidents of United States-sarjassa. Kyseiseen julkaisusarjaan on koottu Yhdysvaltain presidenttien julkisuudessa pitämiä puheita, sekä tiedonantoja ja julistuksia, joista löytyy tietoa siitä, miten

ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvistä kysymyksistä. Asia istuntoihin valmisteli NSC Plannig Board, johon kuuluivat ministeriöiden ja virastojen johtavat politiikan suunnittelijat, joilla oli pääsy kaikkiin tiedustelutietoihin. Sen istunnoissa analysoitiin maailman tilannetta ja mahdollisia ongelmia sekä ratkaisuvaihtoehtoja näihin ongelmiin. NSC pyrki usein korostamaan Yhdysvaltojen lyhyen tähtäimen etuja ulkoministeriön keskittyessä pitemmän aikavälin etuihin. Bowie & Immerman 1998, 91; Immerman 1999, 47–48; Sivonen 1992, 119; 128–129, 131.

³⁴ Lees & Treadway 1983, 626.

³⁵ Korppi-Tommola & Ritari 1977, 73; Lees & Treadway 1983, 622–624, 626–627.

³⁶ Kunz 1994, 345.

Eisenhower on suurelle yleisölle luonnehtinut UNEF:a ja sen toimintaa. Olen käyttänyt myös kolmatta lähdekokoelmaa, Papers of Dwight David Eisenhower, josta löytyy Eisenhowerin viestienvaihtoa eri maiden päämiesten ja poliitikkojen kanssa. Näitä julkaisuja vertailemalla voi etsiä vastausta siihen, mitä Eisenhower ajatteli UNEF:sta ja poikkesiko hänen julkisuudessa esittämänsä mielipiteet siitä, mitä hän asioita valmisteltaessa ajatteli. Virka-asioissa kirjoitetut yksityiskirjeet ovat yhtäläillä valtioiden välisten asioiden hoitamista ja niissä saatetaan esittää lisäperusteluja kannanotoille, kertoa epävirallisia tietoja ja laatia suunnitelmia ja niissä voidaan esittää luottamuksellisempia asioita kuin virallisessa viestinvaihdossa, minkä takia niistä saattaa saada paremmin tietoa kuin muista asiakirjoista.³⁷

Näiden julkaisujen käyttöön liittyy samoja ongelmia kuin Foreign Relations-sarjan käyttöön asiakirjojen valikoinnin, mahdollisen kirjoitusasun muuntelun ja joidenkin asioiden sensuroimisen suhteen. Puheiden käytössä on myös ongelmansa, sillä siitä ei välttämättä käy ilmi, onko juuri puheenpitäjä laatinut puheen, vai lukeeko hän jonkun toisen kirjoittamaa tekstiä. Poliittisten puheiden pohjalla on usein asiantuntijoiden mielipiteet ja ajatukset, joita poliitikko käyttää hyväkseen.³⁸ Eisenhowerin suhtautumista UNEF:iin yritän selvittää myös hänen muistelmiensa avulla. Muistelmien osa *White House years, Waging Peace 1956–1961* (1965) keskittyy Eisenhowerin ensimmäisen presidenttikauden loppuun ja toisen presidenttikauden tapahtumiin niin maailmalla kuin Yhdysvalloissa sinä aikana. Muistelmiin suhteen on syytä olla varovainen, sillä muistilla on tapana yksinkertaistaa tapahtumia ja tapahtumat voivat siitä syystä vääristyä. Tahallinen vääristelykään ei ole poissuljettu vaihtoehto.³⁹ Eisenhowerin muistelmat ovat kuitenkin Suezin kriisin ja sitä seuranneiden Lähi-idän tapahtumien osalta yhteneväiset muun lähdeaineiston antamien tietojen sekä muun aiheeseen liittyvän kirjallisuuden kanssa.

Lähdekokoelmien aukkoja paikatakseni lähteenä on myös Eisenhowerin kirjastosta mikrofilmattu aineisto, joka koostuu Eisenhowerin ja hänen ulkoministeriensä papereista. Mikrofilmien etuna on se, että niissä asiakirja kopioituu sellaisena kuin se on, ilman muutoksia. Usein myös koko arkistokokonaisuus filmataan sellaisenaan.⁴⁰ Tässä aineistossa on kuitenkin sensuroitu myös mikrofilmattua aineistoa. Asiakirjoja on jätetty kokonaan pois, mutta myös filmatuista asiakirjoista on peitetty lauseita ja kokonaisia kappaleita, joskus jopa

³⁷ Korppi-Tommola & Ritari 1977, 65.

³⁸ Hietala 1977, 51–52; Korppi-Tommola & Ritari 1977, 65.

³⁹ Hietala 1977, 47.

⁴⁰ Korppi-Tommola 1977, 83.

useita sivuja. Kaikkia mikrofilmejä ei tätä varten ole käyty läpi, vain ne joissa hakemiston perusteella vaikutti olevan eniten materiaalia. Eisenhowerin ja Dullesin suhtautumisen UNEF:iin selvittämistä vaikeuttaa se seikka, että Eisenhower suosi epävirallisia tapaamisia ja neuvotteluja neuvonantajinsa ja Dullesin kanssa virka-ajan ulkopuolella. Näistä keskusteluista, jotka ovat voineet vaikuttaa virallisia tapaamisia enemmän, ei ole jäänyt minkäänlaisia muistioita. Lisäksi Dulles ei pitänyt päiväkirjaa tai kirjoittanut analyysoivia ja selittäviä kirjeitä Eisenhowerin tapaan, joista voisi selvittää hänen näkemyksiään.⁴¹

1.4 Tutkimusperinne

Yhdysvaltojen Lähi-idän politiikka on ollut suuren mielenkiinnon kohteena useita vuosikymmeniä, ei vähiten siksi, että alue on yhä tänä päivänä merkittävä öljyvarojensa takia ja alueen ongelmat saavat paljon huomiota tiedotusvälineissä. Yhdysvaltojen Lähi-idän politiikan tavoitteita ja keinoja näiden tavoitteiden toteuttamiseksi on tutkittu monista eri näkökulmista. Eisenhowerin ajan Lähi-idän politiikka on myös ollut suuren kiinnostuksen kohteena, sillä hänen aikanaan Yhdysvallat oli erittäin aktiivinen Lähi-idässä ja puuttui monin eri tavoin alueen tapahtumiin muun muassa Iranissa ja Libanonissa. Näiden toimenpiteiden päämääräksi on nähty pyrkimys pitää Neuvostoliitto poissa Lähi-idästä, ja toteuttaa siten yksi Yhdysvaltojen tärkeimmistä tavoitteista kylmässä sodassa.

Lähi-idän merkitystä Yhdysvalloille valaisevat useat Eisenhowerin presidenttiyttä käsittelevät teokset, joista osa keskittyy puhtaasti kylmän sodan asioihin, kuten Robert Divinen teos *Eisenhower and the Cold War* (1981), sekä Eisenhowerin sisä- ja ulkopolitiikkaa valottava Elmo Richardsonin ja Chester J. Pachin teos *The Presidency of Dwight David Eisenhower* (1991). Molemmissa myös Lähi-idän tapahtumat ovat merkittävässä asemassa, vaikka niissä käsitellään laajasti myös muita 1950-luvulla esiinnousseita asioita Yhdysvalloissa ja maan poliittisessa elämässä sekä ulkopolitiikassa. Lähi-idän käsittelyn suuri osuus Eisenhowerin presidenttiyttä käsittelevissä teoksissa kertoo mielestäni alueen merkityksestä Yhdysvalloille.

⁴¹ Immerman 1990a, 13–14.

Yhdysvaltain Lähi-idän politiikkaa ovat käsitelleet erityisen tarkasti Jarmo Oikarinen teoksessaan *Middle East in the American Quest for World Order* (1999) ja William Polk teoksessaan *United States and the Arab world* (1975). Oikarinen keskittyy Eisenhowerin aikaan ja antaa hyvän kuvan Eisenhowerin ja Dullesin harjoittamasta politiikasta alueen suhteen, analysoidessaan syitä sille, miksi Yhdysvaltojen politiikka alueen suhteen oli sellaista kuin se oli. Myös Oikarinen korostaa koko ajan Lähi-idän merkitystä Yhdysvalloille öljyn lähteenä ja pelinappulana suurvaltojen välisessä kilpailussa. Polk käsittelee Yhdysvaltojen suhdetta Lähi-itään ja arabeihin pitkällä aikavälillä ja useiden eri presidenttien aikana, mikä pienentää mahdollisuutta käsitellä Eisenhowerin aikaa, mutta teos antaa erinomaisen kuvan arabien ja Yhdysvaltojen suhteen kehityksestä ja muutoksesta. Molemmat teokset käsittelevät myös Suezin kriisiä ja syitä, jotka saivat Yhdysvallat toimimaan liittolaisiaan vastaan. Ne valottavat myös Eisenhowerin ja ulkoministeri Dullesin ongelmallista suhdetta Nasseriin ja tasapainoilua arabien ja Israelin miellyttämisen välillä.

Monipuolisemman ja jossain määrin kriittisemmän kuvan Lähi-idän tapahtumista ja suurvaltojen puuttumisesta niihin antaa Fawaz Gergesin teos *Superpowers and the Middle East. Regional and International Politics 1955–1967* (1994), jossa keskitytään erityisesti Suezin kriisiin ja sen jälkimaininkien aiheuttamiin muutoksiin suurvaltojen suhtautumisessa Lähi-itään ja sen tapahtumiin. Tapahtumat pyritään näkemään molempien suurvaltojen näkökulmasta unohtamatta alueen omien toimijoiden tavoitteita ja pyrkimyksiä, jolloin näkökulma tapahtumiin on laajempi kuin pelkästään Yhdysvaltojen näkökulmaan keskittyvillä teoksilla.

Vaikka Yhdysvaltojen suhtautumista Suezin kriisiin on tutkittu runsaasti, myös osana Yhdysvaltain Lähi-idän politiikkaa, niin se kuinka Yhdysvallat suhtautui UNEF:iin, ei ole herättänyt suurta mielenkiintoa. Yleensä mainitaan, että Yhdysvallat suhtautui myönteisesti ajatukseen YK-joukkojen perustamisesta ja lähettämisestä Egyptiin Suezin kriisin ratkaisemiseksi.⁴² Sen tarkemmin UNEF:a ei käsitellä. Edes sitä ei mainita tai eritellä, muuttuiko Yhdysvaltojen alun positiivinen suhtautuminen ajan kuluessa ja poliittisen tilanteen muuttuessa, vai säilyttikö Yhdysvallat myönteisen suhtautumisen UNEF:iin koko Eisenhowerin vallassaolon ajan.

⁴² Bowie 1974, 72; Findlay 2002, 20; Luard 1989, 34.

Paitsi yhtenä osana Yhdysvaltain Lähi-idän politiikkaa, niin myös Suezin kriisi itsessään on herättänyt tutkijoissa runsaasti mielenkiintoa. Aihetta on tutkittu monesta eri näkökulmasta ja useissa eri maissa, mutta tutkimukset keskittyvät useimmiten kriisiin itseensä, sen syntyyn, vaiheisiin ja päättymiseen brittiläis-ranskalaisten joukkojen vetäytymiseen Egyptistä joulukuussa 1956. Useimmat valaisevat myös UNEF:n saamiseksi Israelin valtaamille alueille, Siinaille, Gazan kaistaleelle sekä Akabanlahden rannikoille käytyä kädenvääntöä Israelin ja muun maailman välillä. Tutkimukset käsittelevät varsin laajasti myös kriisin käsittelyä ja ratkaisemista YK:ssa, jolloin esiin nousee Yhdysvaltojen aktiivisuus ja halu saada Suezin kysymys ratkaistua mahdollisimman nopeasti ja rauhanomaisesti Yhdistyneiden Kansakuntien ja YK-joukkojen avulla. Parhaiten UNEF:n perustamista käsittelee Evan Luard Yhdistyneiden Kansakuntien historiaa käsittelevän teoksensa toisessa osassa *A History of the United Nations. The Age of decolonization 1955–1965* (1989). Tässä teoksessaan Luard käsittelee Suezin kriisin synnyn lisäksi UNEF:n perustamisvaiheet hyvin tarkasti, samoin kuin Israelin vetäytymiseen ja YK-joukkojen Gazan kaistaleelle ja Akabanlahdelle saamiseen tähänneet tapahtumat. Lisäksi hän valottaa UNEF:n rahoittamisperiaatteita ja niistä syntyneitä erimielisyyttä, mutta keskittyy yleisiin linjoihin, eikä yhden valtion näkemykseen UNEF:sta. Myös Robert R. Bowie käsittelee kirjassaan *Suez 1956* (1974), Suezin kriisin syntyä ja ratkaisua hyvin laajasti ja useiden eri maiden näkökulmista. Hän pureutuu myös YK-joukkojen muodostamiseen ja Israelin vaikeaan vetäytymiseen, mutta UNEF, sen toiminta ja erityisesti yksittäisten maiden suhtautuminen siihen jää vähälle huomiolle runsaiden tapahtumien ja suurten linjojen joukossa.

Myös UNEF on ollut tutkijoiden mielenkiinnon kohteena, sillä siitä saatua esimerkkiä on hyödynnetty myöhemmin lukuisia kertoja erilaisten konfliktien ratkaisussa, ja siksi sen vaiheet ovat herättäneet kiinnostusta. Suomalaiset Osmo Autti ja Pekka Apunen ovat analysoineet monipuolisesti teoksessaan YK:n rauhanturvajoukot YK-joukkojen toimintaperiaatteita, rahoitusta ja ajatusta pysyvistä YK-joukoista tai valmiusjoukoista. Lisäksi YK-joukkojen perustamista vaatineet tapahtumat on kuvattu lyhyesti ja tämän jälkeen on käsitelty laajemmin kunkin rauhanturvajoukon perustamista ja toimintaa. Teos on vanha, vuodelta 1966, mikä aiheuttaa sen, että kaikilta osin teos ei ole ajankohtaisimmillaan ja käytetyt termit poikkeavat osin nykyisestä, mutta UNEF:n osalta, jonka toiminta alkoi tuolloin olla jo loppuillaan, tärkeimmät tapahtumat ja piirteet on saatu käsiteltyä. Myös Robert Findlay YK-joukkojen voimankäyttöä pohtivassa teoksessaan, *The Use of Force in UN Peace Operations* (2002), käsittelee UNEF:a muiden YK:n rauhanturvaamisoperaatioiden ohella, ja

ymmärrettävästi painottaa joukkojen voimankäyttöä ja valtuuksia siihen eri operaatioissa. Eri valtioiden suhtautuminen UNEF:iin jää kummassakin teoksessa vähemmälle huomiolle.

UNEF on herättänyt laajaa kiinnostusta Suomessa Autin ja Apusen teoksen jälkeen, sillä olihan YK:n Suezin rauhanturvaamisoperaatio ensimmäinen rauhanturvatehtävä, johon Suomi osallistui. Muun muassa Jorma Reinimaan teos *YK-kenraalin puumiekka* (2006) valaisee hyvin suomalaisten osuutta UNEF:ssa. Ymmärrettävästi suomalaisten osallistumista YK-joukkoihin käsittelevät teokset eivät juuri esittele Yhdysvaltojen suhtautumista niihin, vaan keskittyvät suomalaisten toimiin ja kokemuksiin. Lisäksi suomalaisten osallistumista käsittelevät teokset ulottuvat UNEF:n osalta vuoden 1957 loppuun, jolloin Suomi veti joukkonsa pois UNEF:sta, eivätkä käsittele UNEF:n toimintaa sen jälkeen kuin mainitakseen toiminnan jatkuneen vuoteen 1967 saakka, jolloin Egypti vaati UNEF:n poistumista omalta maaperältään. Reinimaan lisäksi Suomen osallistumista YK:n rauhanturvatoimintaan ja siten myös UNEF:a ovat käsitelleet Jarl Kronlund ja Juha Valla teoksessaan *Suomi rauhanturvaajana 1956–1990* (1996), jossa he käsittelevät laajemmin taustoja kunkin YK-joukon perustamiselle ja lyhyesti joukkojen toimintaa ja tehtäviä sekä rahoitusta, näin myös UNEF:n kohdalla. Teos antaa hyvän yleiskuvan YK:n rauhanturvatoimista ja UNEF:n synnystä ja perustamisesta sekä myös Suomen osallistumisesta, ja siinä yhteydessä mainitaan myös Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton suojeleminen suhtautumiseen UNEF:n perustamiseen,⁴³ mutta muutoin Yhdysvaltojen suhtautuminen jää sivuseikaksi.

⁴³ Kronlund & Valla 1996, 117.

2. Yhdysvallat asettuu omia liittolaisiaan vastaan

2.1 Yhdysvallat vie hyökkäyksen Yhdistyneiden Kansakuntien käsiteltäväksi ja ajatus YK-joukoista nousee esiin

Suezin kriisi sattui Yhdysvalloille mahdollisimman huonoon aikaan. Lähestyvät presidentinvaalit, jotka pidettiin marraskuun 6. päivänä, tekivät Israelin vastaiset toimet poliittisesti vaikeiksi⁴⁴ koko maailman odottaessa kuinka Yhdysvallat reagoisi lähimpien liittolaistensa toimiin. Samaan aikaan Neuvostoliitto kukisti Unkarin kansannousua, minkä Yhdysvalloissa toivottiin kääntävän maailman mielipiteen länsimyönteisemmäksi. Tämä toive osoittautui turhaksi Ranskan ja Iso-Britannian toimittua Egyptissä samoin kuin Neuvostoliitto Unkarissa. Eisenhower vastusti voimankäyttöä Suezin kysymyksen ratkaisemiseksi, sillä kanavan valtaaminen ei hänen mielestään voinut tuoda alueelle pysyvää vakautta, vaan suututtaisi arabit, jotka tukisivat Nasseria ja vastustaisivat länttä entistä voimakkaammin, jolloin valtaajat joutuisivat vain sissi-iskujen ja terroritekojen kohteeksi. Sekä Eisenhower että Dulles tunsivat itsensä petetyiksi liittolaistensa salailun ja yksipuolisen toiminnan edessä ja pitivät hyökkäystä järjettömänä tekona, joka ei voinut saada maailman mielipidettä puolelleen, sillä Suezin kanava oli ollut toiminnassa ja avoin kaikille muille paitsi Israelille myös kansallistamisen jälkeen.⁴⁵

Eisenhower päätti tuomita Suezin tapahtumat, sillä hän ei halunnut Yhdysvaltojen maineen pilaantuvan sen liittolaisten tekojen takia. Eisenhower ymmärsi, että muun maailman mielipide oli merkittävä asia, ja että jokaisen maan nauttima moraalinen arvostus oli sen vallan ja voiman lähde. Eisenhower ja Dulles päättelivät, että jos Yhdysvallat ei puuttunut liittolaistensa toimiin, menettäisi se uskottavuutensa muiden maiden silmissä kolonialismin vastustajana ja saisi silmilleen syytökset kaksinaismoralismista. Lisäksi Eisenhower halusi

⁴⁴ Yhdysvaltain Israelin politiikkaan vaikutti aina suuresti kotimaan poliittinen tilanne. Israelilla oli poliittisesti merkittäviä tukijoita, jotka vastustivat kiivaasti kaikkia toimia, joita pitivät arabien suosimisena Israelin kustannuksella. Tästä johtuen Israelin vastaiset toimet Egyptin hyväksi olisivat saattaneet maksaa Eisenhowerille äänestäjien suosion. Oikarinen 1999, 108.

⁴⁵ Ashton 1996, 96; Bowie 1974, 64; Gerges 1994, 65; Oikarinen 1997, 87–88; Pach & Richardson 1991, 132; Reinimaa 2006, 18; Stivers 1987, 197–198.

estää Neuvostoliittoa lisäämstä vaikutusvaltaansa Lähi-idässä Suezin tapahtumien varjolla. Eisenhower oli huolissaan myös YK:sta, jonka tukemiseen ja vahvistamiseen hän oli sodan kauhut nähneenä vakaasti sitoutunut. Eisenhowerin mielestä hyökkäys uhkasi YK:n olemassaoloa, koska YK oli kyvytön puuttumaan Neuvostoliiton toimiin Unkarissa. Epäonnistuminen Suezin kriisin ratkaisussa saattoi Eisenhowerin mielestä romuttaa koko YK:n uskottavuuden. Halutessaan tehdä selväksi, että Yhdysvallat ei hyväksynyt Egyptin tapahtumia, vei Yhdysvallat asian YK:n turvallisuusneuvoston ratkaistavaksi. Ratkaisuyritykset epäonnistuivat Iso-Britannian ja Ranskan estettyä päätökset käyttämällä veto-oikeuttaan ja lopulta asia vietiin Uniting for Peace -päätöslauselman⁴⁶ perusteella YK:n yleiskokouksen ratkaistavaksi.⁴⁷

YK:n yleiskokous kutsuttiin kiireelliseen erityisistuntoon. Vaikka Eisenhower oli raivoissaan briteille ja ranskalaisille, ja Yhdysvallat asettui YK:ssa brittejä ja ranskalaisia vastaan, oli toimet suunnattu ennen kaikkea Neuvostoliittoa vastaan, jotta se ei onnistunut nappaamaan itselleen maailman johtajan viittaa. Yhdysvallat pyrki myös parhaalla mahdollisella tavalla lieventämään maailman tuomitsevaa mielipidettä liittolaisiaan kohtaan. Yhdysvaltojen ehdotuksesta yleiskokous hyväksyi marraskuun 2. päivänä päätöslauselman, jossa yleiskokous vaati⁴⁸ välitöntä tulitaukoa, lisäjoukkojen ja aseiden tuomisen pysäyttämistä, Israelin joukkojen vetämistä vuoden 1949 aselepolinjan taakse, aselevon noudattamista ja pidättäytymistä iskuista aselepolinjan yli, sekä Suezin kanavan avaamista liikenteelle. Päätöslauselmaa vastaan äänesti vain viisi maata: Iso-Britannia, Ranska, Israel, Uusi-Seelanti ja Australia, ja äänestämistä pidättäytyivät: Kanada, Etelä-Afrikka, Belgia, Laos, Alankomaat ja Portugali.⁴⁹

Keskusteltaessa Yhdysvaltain päätöslauselmaehdotuksesta, ajatus YK-joukkojen perustamisesta nousi esiin. Iso-Britannian edustaja Sir Pearson Dixon mainitsi, että YK voisi

⁴⁶ Uniting for peace-päätöslauselma syntyi vuonna 1950, kun haluttiin varmistaa YK:n toimintakyky myös sellaisissa tilanteissa, joissa veto-oikeuden käyttäminen turvallisuusneuvostossa estää päätöksen syntymisen. Turvallisuusneuvostossa veto-oikeuden käyttämiseen kaatunut päätös on mahdollista ottaa yleiskokouksen käsittelyyn jonkin YK:n jäsenmaan esityksestä. Turvallisuusneuvoston on hyväksyttävä päätöslauselman soveltaminen yksinkertaisella äänten enemmistöllä, eikä veto-oikeuden käyttäminen ole mahdollista. Kronlund & Valla 1996, 48, 51; Reinimaa 2006, 20.

⁴⁷ Ashton 1996, 97; Bowie 1974, 61–65; Brands 1994, 65, 67; Cohen 1993, 113; Gerges 1994, 65–66; Luard 1989, 30–32; Oikarinen 1999, 183–184; Pach & Richardson 1991, 133–134; Polk 1975, 378–379; Reinimaa 2006, 18; Thompson 1987, 23.

⁴⁸ Yleiskokous voi antaa vain suosituksia, se ei voi tehdä jäsenmaita sitovia ratkaisuja tai pakottaa näitä kuten turvallisuusneuvosto. Kronlund & Valla 1996, 49.

⁴⁹ Autti & Apunen 1966, 25; Bowie 1974, 69–70; Eisenhower 1965, 83–84; Gerges 1994, 66; Hoopes 1973, 379–380; Kronlund & Valla 1996, 51; Luard 1989, 33; Pach & Richardson 1991, 133–134; Reinimaa 2006, 20.

perustaa omat joukot, jotka asettuisivat Egyptin ja Israelin väliin estämään taistelujen jatkumisen. Ehdotuksen taustalla oli pyrkimys saada laillistettua jo aloitetut toimet Egyptiä vastaan. Kanadan ulkoministeri Lester Pearson tarttui ajatukseen YK-joukoista selittäessään, miksi Kanada pidättäytyi äänestämästä Yhdysvaltain päätöslauselmaehdotuksesta. Pearsonin mielestä tilanne Egyptissä voitiin saada rauhoittumaan ja sen laajeneminen estettyä lähettämällä maahan monikansallisia YK-joukkoja. Pelkkä tulitauko ja tilanteen palauttaminen samaksi kuin ennen hyökkäystä aiheutti ennen pitkää vain lisää väkivaltaa. Pearsonista rauhan säilyminen siihen saakka kunnes Egyptin ja Israelin välisiin erimielisyyksiin oli löydetty ratkaisu, onnistui parhaiten YK-joukkojen avulla. Pearsonin ensimmäisessä ehdotuksessa Egyptiin matkalla olleet brittiläis-ranskalaiset joukot muodostivat tulevien YK-joukkojen ytimen.⁵⁰

Pearson oli halukas viemään asiaa eteenpäin ja luopui nopeasti ajatuksesta, että britit ja ranskalaiset ottaisivat osaa YK:n lähettämiin joukkoihin. Parin seuraavan päivän aikana Kanadan edustajat kävivät keskusteluja Pearsonin ideasta YK:n pääsihteerin Dag Hammarskjöldin⁵¹, useiden YK-lähetystöjen, Ranskan, Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen kanssa. Yhdysvaltain ulkoministeri Dulles suhtautui heti kättelyssä positiivisesti Pearsonin ehdotukseen YK-joukoista ja toivoi, että Kanada laatisi siitä konkreettisen ehdotuksen yleiskokoukselle.⁵²

Vähän myöhemmin, keskustelleessaan Egyptin tilanteesta Kanadan edustajien kanssa, Dulles oli sitä mieltä, että YK-joukkojen perustaminen nostaisi esiin vain uusia ongelmia, ja totesi Kanadan lähettiläälle: ”*Vaikka sellaiset joukot itsessään saattaisivat olla hyvä ajatus, ei ole mahdollista tässä tilanteessa toteuttaa sitä.*”⁵³ Tilanne Egyptissä oli tuolloin varsin sekava, joten Dulles halusi ehkä katsoa kuinka tilanne kehittyi ja yrittää saada ratkaistua tilanne muulla tavoin ja nopeammin kuin YK-joukoilla, joiden perustaminen saattoi kestää kauan ja aiheuttaa uusia kiistoja. Lopulta Yhdysvallat lämpeni nopeasti ajatukselle YK-joukoista, sillä se oli konkreettinen ehdotus, joka ei merkinnyt paluuta vanhaan sekä tarjosi briteille ja ranskalaisille mahdollisuuden vetäytymiseen ilman kasvojen menettämistä. Pearson sai tukea

⁵⁰ Autti & Apunen 1966, 25; Bowie 1974, 71–72; Kronlund & Valla 1996, 52; Luard 1989, 33–34.

⁵¹ Ruotsalainen Dag Hammarskjöld (1905–1961) valittiin YK:n pääsihteeriksi vuonna 1953. Hän oli kaikkien aikojen toinen pääsihteeriksi. Kronlund & Valla 1996, 50.

⁵² Editorial Note. FRUS 1955–1957 XVI, 933.

⁵³ ”[T]hat while such a force might ultimately be a good thing, he did not think it possible to give effect to this idea in time to meet to present situation.” Muistio keskustelusta ulkoministeriössä 2.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 941.

Lodgelta ja pian myös ehdotukseen varauksella suhtautunut Hammarskjöld vakuuttui sen toimivuudesta.⁵⁴

Tilanne Egyptissä pysyi lukkiutuneena, huolimatta Egyptin ja Israelin halukkuudesta aloittaa tulitauko. Ranska ja Iso-Britannia, joiden joukot olivat matkalla Egyptiin ja jotka uskoivat maihinnousun tuovan voiton Egyptistä, kieltäytyivät muuttamasta suunnitelmiaan. Eden ilmoitti, että maihinnousu tapahtuisi suunnitellusti, oli tulitauko saatu aikaan tai ei. Lisäksi hän vaati, että brittiläis-ranskalaisten joukkojen annettaisiin erottaa Egypti ja Israel toisistaan aina siihen saakka kunnes YK-joukot saapuivat, ja että niiden tuli pysyä Egyptissä kunnes kanavakysymys sekä arabien ja Israelin väliset kiistat oli ratkaistu. Vaatimusten takana oli toive siitä, että brittiläis-ranskalaiset joukot muutettaisiin YK-joukoiksi. Yleiskokouksen enemmistö ei hyväksynyt Edenin vaatimuksia, mutta Pearsonin ne saivat vakuuttumaan siitä, että YK-joukot olivat sopiva ratkaisu Suezin kriisiin.⁵⁵

Myös Eisenhower suhtautui kielteisesti ehdotukseen brittiläis-ranskalaisten joukkojen sijoittamisesta kanava-alueelle YK-joukkoina, ja oli sitä mieltä, että maailmalle oli tehtävä selväksi, että Yhdysvallat ei missään nimessä hyväksynyt sitä. Eisenhowerin mielestä kanava-alueelle ei ollut asiaa muilla kuin YK-joukoilla, jotka YK:n tuli muodostaa itsenäisesti. Eisenhower halusi tehdä ehdottoman selväksi, että Yhdysvallat ei hyväksynyt, tai odottanut brittien ja ranskalaisten menoa kanavalle millään muotoa, koska Yhdysvalloissa uskottiin, että egyptiläiset hyväksyisivät kanavalle helpommin YK-joukot kuin britit tai ranskalaiset.⁵⁶

Yhdysvaltain YK-lähetystön jäsen James Barco⁵⁷ kertoi Hammarskjöldille syyn miksi Yhdysvallat kieltäytyi hyväksymästä ehdotusta brittiläis-ranskalaisten joukkojen menemisestä Egyptiin: ”*Meidän sekaantumisemme antaisi vaikutelman kuin olisimme jo alusta saakka olleet rikoskumppaneina brittiläis-ranskalaisissa suunnitelmissa. Emme myöskään usko, että YK tai Egypti hyväksyisi ratkaisua, johon niitä yritettäisiin näin pakottaa.*”⁵⁸ Eisenhower oli

⁵⁴ Bowie 1974, 72; Findlay 2002, 20; Luard 1989, 34.

⁵⁵ Bowie 1974, 72–73; Luard 1989, 34–35.

⁵⁶ Muistio neuvottelusta presidentin kanssa 3.11.1956 FRUS 1955–1957 XVI, 948.

⁵⁷ James W. Barco oli Yhdysvaltain YK-lähetystön jäsen (counselor of the mission) ja varaedustaja turvallisuusneuvostossa (deputy representative at the U.N. security council).

⁵⁸ ”[F]or us to be a party in this, would appear that we were particeps criminis to the U.K.-French plan from the beginning, and that we would not believe that the UN or the Egyptians would agree to this kind of a solution forced upon them in this way.” Muistio puhelinkeskustelusta pääsihteeri Hammarskjöldin ja Yhdysvaltain varaedustajan YK:n turvallisuusneuvostossa (Barco) välillä 3.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 957.

presidentiksi tullessaan luvannut tehdä lopun salaisista sopimuksista muiden maiden kanssa.⁵⁹ Siksi Barcon YK:n pääsihteerille kertoma syy lienee vaikuttanut myös Eisenhowerin näkemykseen. Säilyttääkseen maineen kotimaassa ja luotettavuuden muun maailman silmissä hän ei halunnut tilanteen näyttävän siltä kuin Yhdysvallat olisi salassa juoninut koko hyökkäyksen liittolaistensa kanssa ja vastusti ehkä siksi brittiläis-ranskalaisten joukkojen toiminnan siunaamista Yhdistyneissä Kansakunnissa.

2.2 ”En halua nähdä yhtäkään suurvaltaa osallistumassa niihin.”

Kanadan Pearsonin ehdotuksesta yleiskokous antoi marraskuun 4. päivänä pääsihteerin tehtäväksi laatia 48 tunnin kuluessa suunnitelma YK-joukkojen perustamisesta. Ensimmäinen luonnos oli valmis samana päivänä. Aamuyöllä, marraskuun 5. päivän puolella, yleiskokous hyväksyi ehdotuksen ja antoi pääsihteerille valtuudet perustaa kansainväliset joukot turvaamaan ja valvomaan vihollisuuksien lopettamista Egyptissä. Perustetut joukot saivat nimekseen YK:n Lähi-idän valvontajoukot, United Nations Emergency Force, eli UNEF, jonka komentajaksi pääsihteerin nimitti UNTSO:n⁶⁰ esikuntapäällikön, kanadalaisen kenraalimajuri Eedson Louis Millard Burns. Burns valtuutettiin kokoamaan UNTSO:n upseereista suunnitteluryhmä suunnittelemaan toiminnan aloittamista ja rekrytointia.⁶¹ Yhdysvallat suhtautui myönteisesti Burns valintaan komentajaksi.⁶² Burns valinta oli Yhdysvalloille mieluinen, varmaankin siksi, että tämä tunnettiin Yhdysvalloissa entuudestaan. Burns oli toisen maailmansodan aikana komentanut kanadalaisia joukkoja ja tullut sitä kautta tutuksi Yhdysvalloille.⁶³ Yhdysvallat tuki UNEF:n perustamista, koska toivoi sen mahdollistavan YK:n tehokkaan puuttumisen kriisiin ja estävän sen leviämisen.⁶⁴ Kaikki

⁵⁹ Hoopes 1973, 176.

⁶⁰ United Nations Truce Supervision Organization, YK:n aselevon tarkkailuelin Palestiinassa, joka valvoi vuoden 1949 aseleposopimuksen noudattamista Israelissa ja sen naapurimaissa.

⁶¹ Bowie 1974, 73; Findlay 2002, 20–21; Kronlund & Valla 1996, 52.; Luard 1989 35–36; Reinimaa 2006, 20–22.

⁶² YK-lähetystön (Lodge) sähke ulkoministeriölle 4.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 979.

⁶³ Reinimaa 2006, 22.

⁶⁴ Christian Herterin kirje Kenneth E. Livingstonelle 27.2.1958. Chronological file May 1958 (1). The papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter, 1953–1961. Chronological Correspondence series. Rulla 18.

toimet, joilla oli mahdollista minimoida kriisin vaikutukset ja estää Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvu Lähi-idässä, nähtiin Yhdysvalloissa positiivisina.⁶⁵

Marraskuun 6. päivänä Hammarskjöld selvensi UNEF:n toimintaperiaatteita yleiskokoukselle. Hänen mielestään UNEF:n tuli toimia itsenäisen, pääsihteerin alaisuudessa olevan YK:n komentajan komennossa,⁶⁶ ja turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenet sekä taisteluihin osallistuvien maiden joukot tuli pitää sen ulkopuolella. Hammarskjöldin mukaan UNEF:n tehtävänä oli taata vetäytyvien joukkojen turvallisuus sekä lain ja järjestyksen säilyminen alueilla, joilta britit ja ranskalaiset olivat vetäytyneet, kunnes Egypti otti alueet jälleen hallintaansa. Lisäksi sen tuli valvoa Israelin vetäytymistä ja ottaa haltuunsa alueet, joilta Israel oli vetäytynyt. Pääsihteeri korosti, että UNEF tuli olemaan luonteeltaan väliaikainen ja sen oleskeluaika Egyptissä oli riippuvainen tilanteen kehityksestä. Lisäksi UNEF oli Egyptissä maan hallituksen luvalla turvaamassa rauhan säilymistä vetäytymisen jälkeen, eikä sillä ollut poliittista tai hallinnollista valtaa niillä alueilla, jotka olivat sen hallussa, joten se ei pystynyt painostamaan Egyptiä poliittisesti. Yleiskokous hyväksyi pääsihteerin periaatteet.⁶⁷

UNEF:n kokoaminen aloitettiin heti, yleiskokouksen hyväksytyä sen perustamisen. Halukkuudestaan osallistua YK:n operaatioon ilmoitti 24 maata. Mukaan tarjoutui myös Latinalaisen Amerikan maita, mikä ilahdutti Eisenhoweria. ”*Presidentti kertoi olevansa erityisen halukas saamaan kolumbialaiset (ja ylipäänsä Latinalaisesta Amerikasta tulevat) joukot asemiinsa pian.*”⁶⁸ Latinalaisen Amerikan maista, joista useimmat olivat kylmässä sodassa samoilla linjoilla Yhdysvaltojen kanssa, mukaan valikoituivat Brasilia ja Kolumbia. Molemmat olivat YK:n perustajajäseniä ja eteläamerikkalaisina maina maantieteellisesti sopivia osanottajia. Kolumbia, jota johti kenraali Gustavo Rojas Pinillan konservatiivihallitus, oli turvallisuusneuvoston vaihtuvana jäsenenä, ja se oli osallistunut myös Korean sotaan.⁶⁹ Tämä selittää Eisenhowerin innon saada kolumbialaiset mukaan UNEF:iin.

Etelä-Amerikan maista myös Ecuador tarjosi omia joukkojaan YK:n käyttöön, mutta ei tullut valituksi mukaan. Eisenhower oli hyvin ilahtunut Ecuadorin halusta ja valmiudesta osallistua

⁶⁵ Muistio 8.11.1956. No. ’56 Diary. Eisenhower Diaries 1953–1961 rulla 10.

⁶⁶ Liite 2, UNEF:n komentokaavio

⁶⁷ Findlay 2002, 21; Kronlund & Valla 1996, 53; Luard 1989, 39; Reinimaa 2006, 21–22.

⁶⁸ ”The President indicated he was especially interested in getting the Columbians (and any other Latin Americans who might contribute) quickly into position.” Muistio neuvottelusta presidentin kanssa 5.11.1956. Nov. ’56 – Staff memos. The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 10; FRUS 1955–1957 XVI, 986–987.

⁶⁹ Reinimaa 2006, 27–28; Valtonen 2002, 234, 363.

YK:n toimintaan. Myönteinen suhtautuminen Ecuadoriin lienee ollut seurausta siitä, että poliittisesti rauhatonta, vuoroin oikeiston ja vasemmiston hallitsemaa maata hallitsi tuolloin tiukan perustuslaillinen ja rehellisillä vaaleilla valittu kiihkeän katolinen Camilo Ponce Enriques, jonka tarjous ottaa osaa YK-joukkoihin oli Eisenhowerista osoitus halusta olla mukana Yhdysvaltojen ajamassa politiikassa.⁷⁰ Eisenhower kirjoitti Ecuadorin presidentille: ”Ecuadorin valmius tarjota joukkoja syntymässä oleviin YK:n poliisijoukkoihin Suezille osoittaa syvää vastuuta, jota Teidän ylhäisyytenne hallitus tuntee YK:n vapaan maailman kumppanina.”⁷¹

Eisenhower toivoi Latinalaisen Amerikan maiden tukevan Yhdysvaltojen toimintaa YK:ssa, estävän kommunistisen tai muutoin Yhdysvaltoja vastustavan toiminnan, tuottavan tärkeitä raaka-aineita Yhdysvalloille ja osallistuvan alueen puolustamiseen. Presidentti pelkäsi, että alueen maat eivät olleet halukkaita tähän, koska hänen edeltäjänsä olivat rikkoneet lupaukset taloudellisesta avusta Yhdysvaltojen rinnalla toisessa maailmansodassa taistelleille Latinalaisen Amerikan maille.⁷² Kun niin moni Latinalaisen Amerikan maa oli halukas osallistumaan UNEF:iin, saattoi Eisenhower olla tyytyväinen tilanteeseen, sillä se oli selkeä tuen ilmaus YK:lle ja Yhdysvalloille.

Ulkoministeri Dulles toivoi, että valvontajoukkoihin tulisi osallistujia myös Aasian maista.⁷³ Eisenhower toivoi Intian osallistumista, sillä hänen mielestään Intian osallistuminen rauhoittaisi tilannetta ja edistäisi sen ratkaisemista.⁷⁴ Kun Intia sitten päätti ottaa osaa, Eisenhower ilmaisi tyytyväisyytensä Intian osallistumisesta maan pääministeri Jawaharlal Nehrulle: ”Meidän kaikkien on tehtävä kaikki mahdollinen auttaaksemme rauhan täydellistä palauttamista ja YK-joukkojen asettumista alueelle. Vihamielisyyksien uudistumisella tai laajenemisella saattaisi olla mitä vakavimmat seuraamukset. Ilokseni olen saanut kuulla päätöksestäsi lähettää osallistujia YK-joukkoihin Egyptissä.”⁷⁵

⁷⁰ Valtonen 2002, 411.

⁷¹ ”The readiness of Ecuador to offer a contingent of its own to join the United Nations Police Force at Suez now in process of formation is a reflection of the deep sense of responsibility Your Excellency’s Government feels as a Free World partner of the United Nations.” Eisenhowerin kirje Camilo Ponce Enriquesille 21.11.1956. Ecuador (2). President Eisenhower’s Office Files 1953–1961. Part 2. International Series, rulla 5.

⁷² Rabe 1990, 160, 162.

⁷³ Muistio keskustelusta 7.11.1956. Meetings with the President Aug. thru Dec. 1956 (2). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter, 1953–1961. The White House correspondence and memoranda series, rulla 3; FRUS 1955–1957 XVI, 1050.

⁷⁴ Eisenhowerin kirje Jawaharlal Nehrulle 6.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2368.

⁷⁵ ”We must all do everything possible to assist in the total restoration of peace and the installation of the U.N. force in the area. A renewal or enlargement of hostilities could have most serious consequences. I have learned

Eisenhower halusi pitää 350 miljoonaisen Intian suosiollisena lännelle ja osana tätä hän salli Intian saada taloudellista apua Yhdysvalloilta, vaikka Intia säilytti puolueettomuutensa ja otti vastaan taloudellista apua myös Neuvostoliitolta. Eisenhower halusi lievittää avustuksilla Intian pelkoa, joka aiheutui sen kiistakumppanin, Pakistanin kuulumisesta lännen sotilasliittoihin. Nasser ja Nehru tunsivat toisensa Bandungin konferenssista, joten Intian osallistuminen oli myös Nasserin mieleen.⁷⁶ Eisenhowerilla oli täysi syy iloita siitä, että Intia päätti osallistua UNEF:iin ja näytti siten olevansa Yhdysvaltojen kanssa samoilla linjoilla Suezin kriisin ratkaisemisessa, eikä asettunut Neuvostoliiton puolelle.

Brasilian, Kolumbian ja Intian lisäksi YK:n valvontajoukkoihin ottivat osaa Kanada, Tanska, Norja, Suomi, Ruotsi, Indonesia ja Jugoslavia. Pohjoismaat olivat puolueettomia maita, ja Nasser oli erityisen halukas saamaan Egyptiin joukkoja niistä. Indonesia oli maailman suurin muslimivaltio ja isännöinyt Bandungin konferenssia, jossa Nasser oli solminut kontakteja muihin kolmannen maailman maiden johtajiin, kuten Jugoslavian Titoon, joka oli Nehrun ja Sukarton ohella kolmas sitoutumattomien maiden liikkeen perustajista ja erittäin suosittu Egyptissä. Yhdysvallat tuki myös kommunistista Titoa, jonka politiikka poikkesi Neuvostoliiton linjasta. Kanada oli halukas lähettämään Egyptiin jalkaväkijoukkoja, mutta Egypti oli huolissaan siitä, että kanadalaiset sotkettaisiin britteihin, mistä saattaisi aiheutua ongelmia. Kompromissina päädyttiin siihen, että Kanada lähetti Egyptiin huolto- ja esikuntajoukkoja, joita muualta oli vaikea saada.⁷⁷

Marraskuun 5. päivinä Ranska ja Iso-Britannia ilmoittivat hyväksyvänsä UNEF:n sijoittamisen Egyptin ja Israelin väliin turvaamaan nopea vetäytyminen ja kanavan raivaaminen, mutta tulitaukoon kumpikaan ei ollut valmis. Molemmat toivoivat voivansa käyttää UNEF:n hyväksymistä omiin tarkoituksiinsa ja ehdottivat, että niiden Egyptiin saapuneet joukot aloittaisivat kanavan raivaamisen. Samalla toivottiin, että kanavan raivaustöiden kautta brittiläis-ranskalaiset joukot huomaamatta sujahtaisivat osaksi YK-joukkoja.⁷⁸ Eisenhower painosti voimakkaasti kumpaakin luopumaan ajatuksesta, että brittiläis-ranskalaiset joukot olisivat millään muotoa mukana YK-joukoissa ja oli järkyttynyt

with gratification of your decision to provide troops for the UN force in Egypt.” Eisenhowerin kirje Jawaharlal Nehrulle 11.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2380.

⁷⁶ Bowie & Immerman 1998, 219; Brands 1994, 57; Merrill 1994, 176; Oikarinen 1999, 205; Taylor 1993, 54; Vatikiotis 1985, 388.

⁷⁷ Autti & Apunen 1966, 27, 83; Bowie 1974, 80; Brands 1994, 57; Hoopes 1973, 128; Reinimaa 2006, 27–28; Vatikiotis 1985, 388.

⁷⁸ Luard 1989, 37.

havaitessaan, ettei Eden ollut lainkaan edes ajatellut mahdollisuutta, että Neuvostoliitto saattaisi haluta ottaa osaa YK-joukkoihin.⁷⁹

Eisenhowerin mielestä brittiläis-ranskalaisten joukkojen ei pitänyt ottaa osaa, jotta Neuvostoliitto ei saanut syytä ottaa osaa myös. Samasta syystä hän ei halunnut Yhdysvaltojen osallistuvan UNEF:iin.⁸⁰ ”En halua nähdä yhtäkään suurvaltaa osallistumassa niihin. Pelkään, että Punainen poju tulee vaatimaan leijonan osaa, ja siksi haluan joukkojen muodostuvan muista kuin viiden suuren maan joukoista.”⁸¹ Neuvostoliiton osallistuminen ei ollut toivottavaa Eisenhowerin mielestä, koska silloin olisi saattanut syntyä kilpailua siitä kuka YK-joukkoja johtaa.⁸² Presidentti pelkäsi, että Neuvostoliitto osallistuessaan lähettäisi eniten joukkoja Egyptiin ja yrittäisi omia operaation johdon itselleen, jolloin kylmän sodan kilpailu ulottuisi myös YK-joukkoihin ja sotkisi niiden toiminnan.⁸³

Siitä huolimatta, että turvallisuusneuvoston kaikki pysyvät jäsenet oli rajattu pois UNEF:sta, Hammarskjöld esitti Yhdysvaltain YK-lähetystölle toiveen, että Yhdysvallat antaisi tilapäisesti joukkoja YK:n käyttöön, jos muista maista tulevien joukkojen kokoamiseen ilmaantui yllättäviä viivästyksiä. Pääsihteerin mielestä asiassa ei pitänyt olla mitään ongelmaa hyökkääjien, arabien, sen enempää kuin Neuvostoliitonkaan suhteen, sillä kaikille oli ilmiselvää, että Yhdysvallat ei ollut kalastelemassa itselleen tukikohtia arabimaista. Lodge torjui Hammarskjöldin pyynnön amerikkalaisten osallistumisesta vedoten siihen, että asia vaati käsittelyn Yhdysvalloissa kaikkein korkeimmalla poliittisella taholla ennen kuin Yhdysvallat pystyi sitoutumaan sellaiseen.⁸⁴

⁷⁹ Muistio Kansallisen turvallisuusneuvoston 303. istunnosta 8.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1082–1084.

⁸⁰ Eisenhowerin kirje Guy Molletille 6.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2369; Eisenhowerin kirje Anthony Edenille 6.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2367–2368; Eden 7/18/56–11/7/56 (5). President Eisenhower’s Office Files 1953–1961. Part 2. International Series, rulla 12; FRUS 1955–1957 XVI, 1028.

⁸¹ ”I would like to see none of the great nations in it. I am afraid the Red boy is going to demand the lion’s share. I would rather make it no troops from the big five.” Käsikirjoitus puhelinkeskustelusta presidentti Eisenhowerin Washingtonissa ja pääministeri Edenin Lontoossa välillä 6.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1026–1027.

⁸² Bipartisan Legislative Meeting 9.11.1956, 5. Nov. ’56 Miscellaneous (3). The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 10.

⁸³ Eisenhower 1965, 92.

⁸⁴ YK-lähetystön sähke (Lodge) ulkoministeriölle 4.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 979.

2.3 Neuvostoliitto on pidettävä poissa

Marraskuun 5. päivänä britit ja ranskalaiset aloittivat maihinnousun Egyptiin pudottamalla laskuvarjojoukkoja. Seuravana päivänä varsinaiset maihinnousujoukot valtasivat Port Saidin ja kanavan vastakkaisella puolella sijaitsevan Port Fuadin⁸⁵ ja etenivät kohti Suezin kanavaa, jonka Egypti oli sulkenut pommitusten alettua upottamalla siihen laivoja.⁸⁶ Maihinnousun alkamista seuranneina tunteina Neuvostoliitto, joka oli saanut kukistettua Unkarin kansannousun, varoitti olevansa valmis ydinaseiskuihin hyökkääjiä vastaan, jollei hyökkäys Egyptiin pysähtynyt välittömästi. Neuvostoliitto halusi puuttua Suezin tapahtumiin kääntääkseen maailman huomion pois Unkarista ja parantaakseen omaa asemaansa arabimaailmassa. Yhdysvalloille Neuvostoliiton pääministeri Nikolai Bulganin esitti yhteistyötä ja asevoimien yhdistämistä hyökkäyksen pysäyttämiseksi, vaikka yleiskokous oli jo aloittanut YK-joukkojen muodostamisen. Ehdotuksellaan Bulganin halusi korostaa turvallisuusneuvoston, jonka pysyviä jäseniä molemmat maat olivat, merkitystä ja Neuvostoliiton asemaa Egyptin suojelijana. Eisenhower, joka epäili Neuvostoliiton uhkausten olevan vain propagandaa, vastasi, että Yhdysvallat ryhtyisi vastatoimiin Neuvostoliittoa vastaan, jos se sekaantuisi suoraan Egyptin tapahtumiin. Eisenhower korosti haluaan ratkaista kriisi YK:n kautta, jotta kukaan ei yksipuolisesti voinut puuttua tapahtumien kulkuun. Kanadan tekemä ehdotus YK-joukoista sopi siten hyvin Eisenhowerille, sillä se teki turhaksi Neuvostoliiton puuttumisen asiaan. Varmuuden vuoksi Yhdysvalloissa käynnistettiin armeijan asteittainen liikekannallepano.⁸⁷

Eisenhower oli tietoinen vaarasta, jonka Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton ajautuminen törmäyskurssille ydinaseitten aikakaudella saattoi aiheuttaa. Siksi hän ei halunnut laskea tapahtumia siihen pisteeseen, että molemmat suurvallat suuntaisivat ydinaseensa toisiaan kohti. Neuvostoliiton uhka korosti kiirettä saada aikaan tulitauko ja UNEF muodostettua sekä lähetettyä kanava-alueelle.⁸⁸ Erityisen huolestunut Eisenhower oli mahdollisuudesta, että Neuvostoliitto lähettäisi omia joukkojaan Egyptin tueksi ja laajentaisi kriisin maailmanlaajuiseksi. Jo heti brittiläis-ranskalaisen hyökkäyksen alkamisen jälkeen

⁸⁵ Liite 1 Kartta Suezin kriisi

⁸⁶ Kronlund & Valla 1996, 51; Luard 1989, 36–37; Pach & Richardson 1991, 134; Reinimaa 2006, 18.

⁸⁷ Ashton 1996, 103; Autti & Apunen 1966, 25; Bowie 1974, 63; Brands 1994, 70; Divine 1981, 87; Gerges 1994, 67; Kronlund & Valla 1996, 55; Luard 1989, 37–38; Oikarinen 1999, 23; Pach & Richardson 1991, 134; Polk 1991, 397; Reinimaa 2006, 17.

⁸⁸ Bowie 1974, 63, 74; Brands 1988, 198; Thompson 1987, 20.

Eisenhower oli huolissaan asiasta: ”*On mahdollista, että venäläiset, jopa yksipuolisesti ottavat oikeudekseen lähettää varusteita ja ’vapaaehtoisia’ Egyptiin.*”⁸⁹

Eisenhowerin huoli ei ollut turha, sillä Neuvostoliitto oli luvannut tulla Egyptin avuksi, jos se joutui hyökkäyksen kohteeksi, ja se yhdessä Kiinan kanssa tarjosi Egyptille vapaaehtoisia brittien ja ranskalaisten maihinnousun torjumiseksi.⁹⁰ Eisenhower vastusti tiukasti minkä maalaisten joukkojen tahansa lähettämistä Egyptiin YK:n toiminnan ulkopuolella, sillä sellainen toiminta oli presidentistä karhunpalvelus rauhalle ja uhka kaikelle, mitä YK:ssa oli saatu aikaan.⁹¹ Yhdysvallat vaati myös Egyptiä tekemään selväksi, että se ei ollut halukas vastaanottamaan joukkoja Neuvostoliitosta, sillä sen seuraukset saattoivat olla arvaamattomat.⁹²

Neuvostoliiton ehdotukset amerikkalais-venäläisen joukko-osaston perustamisesta ja lähettamisestä Egyptiin torjuttiin myös tiukasti, sillä Yhdysvalloissa katsottiin YK:n olevan tarpeeksi tehokas toimissaan Egyptin suojelemiseksi. Lisäksi ilman YK:n valtuutusta Egyptiin lähetetyt joukot olivat Yhdysvaltain mielestä rike YK:n peruskirjaa vastaan.⁹³ Bulgarian’lle Eisenhower vastasi:

*”Kunnioituksella ehdotustanne kohtaan, joka käsitteli Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton yhteisten joukkojen muodostamista taistelujen lopettamiseksi Egyptissä, on todettava, että mielestämme Neuvostoliiton tai minkään muiden maiden joukko-osastoja ei pidä lähettää Lähi-itään ilman YK:n mandaattia. Kaikki sellainen toiminta olisi vastoin yleiskokouksen päätöksiä, joissa vaaditaan Egyptissä olevien kaikkien ulkomaisten joukkojen poisvetämistä. Uusien joukkojen esittäminen tässä tilanteessa on loukkaus YK:n peruskirjaa kohtaan, ja on kaikkien YK:n jäsenmaiden, mukaan lukien Yhdysvallat, tehtävä vastustaa sellaisia ehdotuksia.”*⁹⁴

⁸⁹ ”It is possible that even, unilaterally, the Russians may assert the right and attempt to send equipment and ”volunteers” to Egypt.” Eisenhowerin kirje Anthony Edenille 1.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2348; Eden 7/18/56–11/7/56 (5). President Eisenhower’s Office Files 1953–1961. Part 2. International Series, rulla 12.

⁹⁰ Bowie 1974, 63, 74; Gerson 1967, 292; Polk 1991, 397.

⁹¹ Eisenhowerin kirje Jawaharlal Nehrulle 11.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2380.

⁹² Ulkoministeriön (Hoover) sähkö Yhdysvaltain Egyptin suurlähetystölle 6.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1032–1033.

⁹³ Ulkoministeriön (Hoover) sähkö Yhdysvaltain Egyptin suurlähetystölle 6.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1032–1033.

⁹⁴ ”With respect to your suggestion that the U.S. join with the Soviet Union in a bi-partite employment of their military forces to stop fighting in Egypt, it is our view that neither Soviet nor any other military forces should

Eisenhower vastusti lisäjoukkojen lähettämistä, koska hän lienee pelännyt sitä, että mahdollinen yhteenotto kiinalaisten ja neuvostoliittolaisten sekä brittien ja ranskalaisten välillä olisi vaatinut Yhdysvaltojen tulemisen liittolaistensa avuksi ja johtanut lopulta uuteen maailmansotaan. Lisäksi Eisenhowerista YK oli kansainvälisen rauhan suurin toivo ja uskoi sen mahdollisuuksiin estää uudet sodat. Yhdysvalloissa oltiin hyvin huolissaan YK:sta ja sen arvovallan säilymisestä ja toivottiin YK:n pystyvän ratkaisemaan Suezin kriisin. Epäonnistumisen nähtiin johtavan vain siihen, että maailman maat ottaisivat oikeuden omiin käsiinsä ratkoessaan keskinäisiä kiistojaan, jolloin maailma ajautuisi sotien kierteeseen.⁹⁵ YK:n heikkeneminen olisi lopulta johtanut sen syrjäyttämiseen ja tilanteeseen, jossa Yhdysvallat joutui ”maailmanpoliisin” rooliin ja puuttumaan erilaisiin kiistoihin eri puolilla maailmaa, mikä ei ollut lainkaan toivottavaa Eisenhowerin näkökulmasta.

Sen sijaan Yhdysvalloissa toivottiin YK-joukkojen mahdollisimman pikaista lähettämistä Egyptiin. Kuitenkin ennen tulitauon solmimista ja brittiläis-ranskalaisten joukkojen maihinnousun ollessa tulossa, Yhdysvalloissa ajateltiin, että YK-joukkojen ei pitänyt mennä Egyptiin, jos britit ja ranskalaiset olivat ehtineet tehdä maihinnousun.⁹⁶ Todennäköisesti UNEF:n ei haluttu menevän Egyptiin ennen tulitauon solmimista, jottei se joutunut mukaan taisteluihin, joita siellä käytiin egyptiläisten ja brittiläis-ranskalaisten joukkojen välillä ja kärjistävän tilannetta entisestään. Tulitauko ja yleiskokouksen päätöslauselmien hyväksyminen olivat hankalia kysymyksiä Ranskalle ja Iso-Britannialle. Eisenhower painosti ankarasti molempien maiden pääministerejä hyväksymään ne, jotta Egyptille ei tarjoutunut tilaisuutta ryhtyä neuvottelemaan tulitauon ehdoista Neuvostoliiton tuella ja tehdä tilannetta entistä vaarallisemmaksi.⁹⁷

Marraskuun 6. päivänä Suezin kriisi laukesi Iso-Britannian ja Ranskan ilmoitettua aloittavansa tulitauon seuraavana päivänä. Ensimmäisenä tulitaukoon taipui Eden, jonka hallituksessa Suezin operaatio oli aiheuttanut eripuraa ja ministerien eroja. Suezin kanavan

now enter the Middle East area except under U.N. mandate. Any such action would be directly contrary to resolutions of the G.A. of the U.N. which have called for the withdrawal of those foreign forces which are now in Egypt. The introduction of new forces under these circumstances would violate the U.N. charter, and it would be the duty of all U.N. members, including the United States to oppose any such effort.” Eisenhowerin kirje Nikolai Bulganin’lle 11.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2379.

⁹⁵ Dionisopoulos 1970, 575, 579; Hoopes 1973, 379.

⁹⁶ YK-lähetystön (Lodge) sähkö ulkoministeriölle (Hoover) 5.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 982–983.

⁹⁷ Eisenhowerin kirje Guy Molletille 6.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2369; Eisenhowerin kirje Anthony Edenille 6.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2367–2368; Eden 7/18/56–11/7/56 (5). President Eisenhower’s Office Files 1953–1961. Part 2. International Series, rulla 12; FRUS 1955–1957 XVI, 1028.

sulkemisesta johtunut öljykuljetusten ja kaupan häiriytyminen, sekä hyökkäys itsessään olivat aiheuttaneet Iso-Britannialle taloudellisia vaikeuksia, maan kultavarannot olivat hupenneet ja punnan arvo oli laskenut. Eisenhower ilmoitti, että Yhdysvalloilta ei ollut saatavissa apua Britannian talouden elvyttämiseen, niin kauan kuin sotatoimet Egyptiä vastaan jatkuivat. Eisenhower myös esti Iso-Britanniaa pääsemästä käsiksi Kansainvälisen valuuttarahaston varoihin. Painostuksen edessä Eden antoi periksi ja suostui tulitaukoon, ja Mollet seurasi Edenin esimerkkiä, sillä näennäinen oikeutus hyökkäykseen oli menetetty Israelin aloitettua edellisenä päivänä tulitauon, jolloin käynnissä ei enää ollut taisteluja, joita estämään brittiläis-ranskalaiset joukot oli lähetetty.⁹⁸

Eisenhower oli tyytyväinen, kun tulitauosta oli viimein päästy sopuun ja presidentinvaalitaistelu Yhdysvalloissa oli ratkennut hänen edukseen suurella äänivyöryllä. Tilanne Egyptissä aiheutti edelleen päänvaivaa, sillä Eisenhower toivoi brittien ja ranskalaisten vetäytyvän Egyptistä mahdollisimman nopeasti ja YK-joukkojen aloittavan työnsä mahdollisimman pian. Yhdysvallat oli halukas saamaan YK-joukot nopeasti Egyptiin, koska tilanteen Lähi-idässä katsottiin olleen edelleen mitä tulenarin. Tulitauko oli äärimmäisen hauras, eikä Egyptin koko sotilaallista voimaa ollut tuhottu. Yhdysvalloissa pelättiin egyptiläisten tuudittautuvan siihen uskoon, että Neuvostoliitto tukisi Egyptiä myös tulevaisuudessa, mikä saattoi johtaa kiusaukseen aloittaa vihollisuudet uudelleen tai asettaa uusia ehtoja rauhan tielle. Syytä huoleen löytyi myös Israelista, joka itsepintaisesti kieltäytyi vetämästä joukkonsa pois Egyptistä ja sen levottomasta itärajusta, jossa tilanne saattoi minä hetkenä tahansa riistäytyä käsistä jonkin provokaation seurauksena.⁹⁹

Eisenhowerin mielestä hyökkääjien joukkojen poisvetäminen mitä pikimmiten ja rauhantilan palauttaminen oli toivottavaa, sillä vasta sen jälkeen oli mahdollista ryhtyä ratkomaan ongelmia, jotka olivat aiheuttaneet väkivaltaisuuksien leimahtamisen. Eisenhower toivoi Hammarskjöldin toimivan nopeasti, jotta UNEF pääsi aloittamaan työnsä näiden tavoitteiden takeena.¹⁰⁰ Eisenhower ilmoitti Edenille: ”*Kunhan Hammarskjöld saapuu joukkojensa kanssa, on teidän oltava valmiina vetäytymään nopeasti.*”¹⁰¹

⁹⁸ Bass 2003, 44; Bowie 1974, 57; Brands 1994, 67; Divine 1981, 88; Farnie 1969, 735; Gerges 1994, 66–67; Oikarinen 1997, 88–89; Oikarinen 1999, 187–188; Pach & Richardson 1991, 134, 136; Reinimaa 2006, 17–18; Stivers 1987, 197.

⁹⁹ Muistio keskustelusta pääsihteeri Hammarskjöldin toimistolla 7.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1068–1069.

¹⁰⁰ Eisenhowerin kirje Anthony Edenille 7.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2371; Eisenhowerin kirje David Ben-Gurionille 7.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2372–

Marraskuun alusta joulukuun 3. päivään saakka Eisenhower oli itse johtavana hahmona Yhdysvaltojen osuudessa Suezin kriisiä, Dullesin jouduttua sairaalaan syövän takia. Lodge otti vastuun toimista YK:ssa.¹⁰² Sairaudestaan huolimatta Dulles ei ollut täysin sivussa Suezin tapahtumista. Eisenhower saapui tapaamaan ministeriään sairaalaan, jolloin keskusteltiin myös ajankohtaisista aiheista. Dulles jakoi presidentin suhtautumisen hyökkääjien mahdollisimman nopeaan vetäytymiseen Egyptistä toden: *”Ulkoministeri sanoi, että hänestä on ensiarvoisen tärkeää saada britit ja ranskalaiset pois Egyptistä mahdollisimman pian. Jos sitä ei saada toteutumaan, vähintään viikon sisällä, ’tuli Lähi-idässä vain jatkaa palamistaan’, ja voi olla mahdotonta saada sitä sammumaan.”*¹⁰³

Arabien reaktio tilanteeseen huolestutti myös amiraali Burkea Puolustushaarakomentajien neuvoston ja ulkoministeriön välisessä keskustelussa. *”Jos britit eivät vetäydy pian, noin 2-3 viikon kuluessa, arabit tulevat reagoimaan kiivaasti ja voivat yrittää pakottaa britit ulos Bagdadin paktista.”*¹⁰⁴ Nopea vetäytyminen ja YK-joukkojen saapuminen Egyptiin oli Yhdysvalloille tärkeää myös siksi, että niin pystyttiin estämään Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvu Lähi-idässä.¹⁰⁵ *”Presidentti totesi, että tärkeintä olisi saada YK-joukot Egyptiin ja brittiläiset sekä ranskalaiset joukot vetäytymään Egyptistä. Se vetäisi maton Neuvostoliiton psykologisen hyökkäyksen alta.”*¹⁰⁶

Tulitauon alettua sekä Ranska, Iso-Britannia että Israel ilmoittivat, etteivät aikoneet vetää joukkojaan Egyptistä ennen kuin UNEF oli tarpeeksi suuri täyttämään vetäytymisestä

2373; FRUS 1955–1957 XVI, 1064; Executive secretariat’n johtajan (Howe) muistio: Virkaatekevän ulkoministerin keskustelu presidentin kanssa 7.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1048.

¹⁰¹ “[...] and when Hammarskjöld comes along with his people you people ought to be able to withdraw very quickly.” Käsikirjoitus puhelinkeskustelusta presidentti Eisenhowerin Washingtonissa ja pääministeri Edenin Lontoossa välillä 6.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1026.

¹⁰² Bass 2003, 44; Bowie 1974, 29; Divine 1981, 87; Gerson 1967, 296-297; Immerman 1999, 156; Oikarinen 1999, 186.

¹⁰³ ”The Secretary said he thought the first thing to do now was to see that there was no hitch in the ceasefire. He said also that it was extremely important to get the British and the French troops out as soon as possible. He said that if this is not done – at least within a week’s time – the ”fire will go on burning”, and it may be impossible to put it out.” Muistio keskustelusta 7.11.1956. Meetings with the President Aug. thru Dec. 1956 (2). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter, 1953–1961. The White House correspondence and memoranda series, rulla 3; FRUS 1955–1957 XVI, 1050.

¹⁰⁴ ”If the British do not pull out soon, say within 2 to 3 week, the Arabs will react impetuously and may possibly seek to force the UK out of Baghdad pact.” Muistio keskustelun pääkohdista ulkoministeriön ja puolustushaarakomentajien neuvoston tapaamisessa 16.11.1956. FRUS 1955–1957 XII, 328.

¹⁰⁵ YK-lähetystön (Lodge) sähkö ulkoministeriölle 7.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1058–1061.

¹⁰⁶ ”The President commented that obviously the main thing now was to get the UN police force into Egypt and and the British and French forces out of Egypt. This action would pull out the rug out from under the Soviet psychological offensive.” Muistio keskustelusta Kansallisen turvallisuusneuvoston 303. istunnossa 8.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1083.

syntyneen tyhjiön. Eisenhower ei ollut tyytyväinen, vaan vaati yhä hyökkääjien pikaista vetäytymistä miehityiltä alueilta. Hän ajatteli, että Lähi-itä ei rauhoittunut ja öljytoimitukset Eurooppaan jatkuneet¹⁰⁷, jolleivät britit, ranskalaiset ja israelilaiset vetäytyneet Egyptistä. Nasser oli ilmoittanut, että Suezin kanavan raivaustyöt aloitettaisiin vasta sitten, kun britit ja ranskalaiset olivat täysin vetäytyneet Egyptistä. Jokainen päivä, jonka kanava oli suljettuna, pahensi Euroopan öljypulaa.¹⁰⁸

Toiveelleen, että Egyptiin ei synny tyhjiötä vetäytyvien joukkojen ja UNEF:n saapumisen väliin, hyökkääjät saivat tukea Yhdysvalloilta. Vaikka Yhdysvallat ajoi nopeaa vetäytymistä, niin samalla toivottiin, että vetäytyminen tapahtui koordinoitusti YK-joukkojen saapumisen kanssa. Tämä tapahtui ehkä siksi, että Yhdysvallat halusi varmistaa YK-joukkojen pääsyn Egyptiin. Kun vetäytyminen ja YK-joukkojen saapuminen liitettiin toisiinsa, ei Egypti voinut estää UNEF:n tuloa maahan, mitä Yhdysvalloissa hieman pelättiin.¹⁰⁹ Muutoin Yhdysvallat tuomitsi tiukasti hyökkääjien yritykset vaikuttaa UNEF:n kokoonpanoon: *”Ei kuitenkaan ole kyseisten kolmen maan hallituksen päätettävissä millainen YK-joukkojen, jotka tulevat korvaamaan niiden asevoimat, luonne ja vahvuus tulevat olemaan.*¹¹⁰ Asennoitumalla näin UNEF:n koostumukseen Yhdysvallat halusi mahdollisesti korostaa YK:n asemaa Suezin kriisin selvittämisessä ja itsenäistä roolia järjestön arvovallan ja uskottavuuden säilyttämiseksi.

Ranskan, Israelin ja Iso-Britannian vaatimus siitä, että UNEF olisi yhtä suuri kuin niiden joukot Egyptissä nähtiin Yhdysvalloissa ongelmallisena, sillä Egypti aikoi vastustaa kaikkea mikä YK-joukoissa vain viittasikin britteihin tai ranskalaisiin, ja pitää kiinni siitä, että UNEF oli Egyptissä vain maan luvalla. Egypti ilmoitti, että kaikkia YK:n ulkopuolisia joukkoja pidettiin Egyptissä miehittäjinä. Eisenhowerin mielestä kysymys YK-joukkojen tarkasta

¹⁰⁷ Öljytoimitukset Lähi-idästä Eurooppaan olivat häiriytyneet Egyptin suljettua Suezin kanavan vastalauseena hyökkäykselle. Lisäksi öljyputket Eurooppaan oli katkaistu sekä Syyriassa että Libanonissa tuen osoituksena Egyptille. Myös Saudi-Arabia, joka katkaisi diplomaattisuhteensa Ranskaan ja Iso-Britanniaan, lopetti öljynviennin molempiin maihin. Farnie 1969, 734; Gerges 1994, 64; Oikarinen 1999, 187; Polk 1975, 236; Stivers 1987, 197.

¹⁰⁸ Autti & Apunen 1966, 106; Bowie 1974, 82; Divine 1981, 89–90; Kronlund & Valla 1996, 55; Luard 1989, 39; Oikarinen 1999, 188; Pach & Richardson 1991, 135; Reinimaa 2006, 22, 28; Stivers 1987, 197–198.

¹⁰⁹ YK-lähetystön (Lodge) sähke ulkoministeriölle 7.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1058–1061; Muistio virkaatekevältä ulkoministeriltä (Hoover) presidentille 21.11.1956. Liite: An outline of short-term and long-term U.S. plans in the Middle East. FRUS 1955–1957 XII, 344–345; Muistio keskustelusta Kansallisen turvallisuusneuvoston 303. istunnossa 8.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1082–1084.

¹¹⁰ ”It is not, however, up to the three governments to decide on the nature and strength of the U.N. forces that will replace their forces as they are withdrawn.” Muistio virkaatekevältä ulkoministeriltä (Hoover) presidentille 21.11.1956. Liite: An outline of short-term and long-term U.S. plans in the Middle East. FRUS 1955–1957 XII, 344–345.

koosta ei ollut oleellinen, kunhan joukot vain olivat tarpeeksi suuret pitämään alueen rauhallisena, sillä niiden tukena oli Yhdistyneiden Kansakuntien arvovalta.¹¹¹

Toisaalta vaatimukset UNEF:n suuresta koosta saivat tukea, sillä Yhdysvaltain YK-lähetystön kokouksessa senaattori Hubert Humphrey tuki brittien ja ranskalaisten vaatimuksia YK-joukkojen koosta. Senaattorin mielestä tarpeeksi suuret YK-joukot olisivat pienentäneet Neuvostoliiton mahdollisuuksia toimia alueella. Lisäksi Humphreyn mielestä oli tärkeää luoda otollinen ilmapiiri neuvotteluille, joissa käsiteltäisiin alueen ongelmia. Siinä asiassa UNEF ei ollut hänen mielestään toimiva ratkaisu, sillä se vain esti ampumisen, eikä sovitellut niitä erimielisyyksiä, joista koko Suezin kriisi oli saanut alkunsa. Barco ja Lodge puolustivat Yhdysvaltojen menettelyä UNEF:n kokoon liittyvissä ratkaisuisa. Heidän mielestään Yhdysvallat ei voinut vaatia silloin, kun UNEF:n muodostamisesta oli sovittu, että se oli yhtä suuri kuin brittien ja ranskalaisten joukot, koska silloin se olisi vaikuttanut miehitysjoukolta. Yhdysvallat oli halunnut ensin saada YK-joukot muodostettua, jonka jälkeen niiden voimaa pystyttiin helposti lisäämään. Tähän senaattori Humphrey totesi toivovansa, että Yhdysvallat tiesi mihin tähtäsi ja mihin se oli sekaantunut, sillä hänestä oli inhottavaa ajatella, että Yhdysvallat oli menossa mukaan vähitellen.¹¹²

Eisenhower oli presidentiksi tullessaan luvannut pitää Yhdysvallat poissa sodista ja välttää joukkojen lähettämistä muihin maihin, jotta Yhdysvallat ei ajautunut talousvaikeuksiin sotilasmenojen kasvun takia. Kalliin ja arvostelua herättäneen Korean sodan jälkeen ajatus siitä, että Yhdysvallat osallistuisi uuteen sotaan, herätti maassa suurta vastustusta.¹¹³ Senaattori Humphrey lienee tästä syystä suhtautunut kielteisesti ajatukseen Yhdysvaltojen mahdollisesta osanotosta UNEF:iin. Ajatus siitä, että Yhdysvallat joutuisi puuttumaan YK:n toimiin Lähi-idässä, herätti pelon, että se saisi aikaan uuden Korean.

Eisenhower yritti vakuuttaa britit ja ranskalaiset YK-joukkojen tehokkuudesta taistelujen ehkäisijänä, vaikka lukumäärältään hyökkäysjoukkoja pienempinäkin, vetoamalla siihen että kenen tahansa hyökkäys YK-joukkoja vastaan oli hänen mielestään samalla hyökkäys koko

¹¹¹ Muistio neuvottelusta presidentin kanssa 19.11.1956. Meetings with the President Aug. thru Dec. 1956 (2). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter, 1953–1961. The White House correspondence and memoranda series, rulla 3; Nov. '56 Diary – Staff Memos. The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 10; FRUS 1955–1957 XVI, 1153.

¹¹² Muistiinpanot Yhdysvaltain yleiskokouksen YK-lähetystön toisesta tapaamisesta 15.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1132–1134.

¹¹³ Bass 2003, 38; Bowie 1974, 29–30; Cohen 1993, 108–109; Hoopes 1973, 185, 191; Immerman 1999, 148; Polk 1975, 230–231; Melanson 1987, 54–55.

Yhdistyneitä Kansakuntia vastaan, mikä ei jäisi ilman vastatoimia.¹¹⁴ Kirjeessään Iso-Britannian entiselle pääministerille Winston Churchillille Eisenhower totesi: ”YK-joukkojen ei mielestämme tarvitse olla yhtä suuret kuin hyökkäävien joukkojen, sillä hyökkäys niitä vastaan olisi hyökkäys koko YK:ta vastaan, ja jos joku sortuisi sellaiseen hulluuteen, saisimme nopeasti asian käsiteltyä.”¹¹⁵

Mahdollisina hyökkääjinä YK-joukkoja vastaan pidettiin Yhdysvalloissa Egyptiä ja Neuvostoliittoa. Apulaisulkoministeri (under secretary of state) Herbert Hoover jr., joka toimi Dullesin sijaisena, oli presidentin kanssa samoilla linjoilla suhteessa hyökkäykseen YK-joukkoja vastaan Kansallisen turvallisuusneuvoston istunnossa. Hoover kertoi ajattelevansa, että Neuvostoliiton hyökkäys YK-joukkojen kimppuun Egyptissä oli samalla hyökkäys koko maailmaa vastaan, johon kohdistettaisiin vastatoimia. Hoover uskoi, että Suezin kanava-alue UNEF:n oli helppo ottaa haltuun, koska se oli brittien ja ranskalaisten hallussa. Ongelmia hän pelkäsi tulevan silloin, kun UNEF siirtyi alueille, jotka olivat egyptiläisten hallussa ja joutui kohtaamaan egyptiläiset niillä alueilla. Eisenhowerin mielestä myös Egyptin hyökkäys UNEF:a vastaan oli hyökkäys koko YK:ta ja samalla koko maailmaa vastaan.¹¹⁶

2.4 UNEF aloittaa toimintansa Yhdysvaltojen helpotukseksi

YK:n pääsihteeri Hammarskjöld neuvotteli egyptiläisten kanssa kauan UNEF:n tulevasta roolista ja tehtävistä Egyptissä. Niistä päästiin sopuun marraskuun 18. päivänä, jolloin Hammarskjöld ja egyptiläiset sopivat, että UNEF ennen kaikkea oli valvomassa joukkojen

¹¹⁴ Eisenhowerin kirje Anthony Edenille 6.11.1956. Eden 7/18/56–11/7/56 (5). President Eisenhower’s Office Files 1953–1961. Part 2. International Series, rulla 12; FRUS 1955–1957 XVI, 1028; The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2367–2368; Eisenhowerin kirje Guy Molletille 6.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2369; Käsikirjoitus puhelinkeskustelusta presidentti Eisenhowerin Washingtonissa ja pääministeri Edenin Lontoossa välillä 6.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1026–1027; Muistio neuvottelusta presidentin kanssa 9.11.1956. Nov. ’56 Diary – Staff Memos. The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 10; FRUS 1955–1957 XVI 1099; Eisenhower 1965, 92.

¹¹⁵ ”The United Nations troops do not, in our opinion, have to be as strong as those of an invading force because any attack upon them will be an attack upon the whole United Nations and if such an act of folly were committed, I think that we could quickly settle the whole affair.” Eisenhowerin kirje Winston Churchillille 27.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2414; Churchill, Winston April 8, 1956 through December 31, 1957 (3). President Eisenhower’s Office Files 1953–1961. Part 2. International Series, rulla 12.

¹¹⁶ Muistio keskustelusta Kansallisen turvallisuusneuvoston 303. istunnossa 8.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1082–1084.

vetäytymistä. Kun Egypti ilmoitti, ettei sillä ollut mitään sitä vastaan, että UNEF jäi valvomaan myös aselevon pitävyyttä, sovittiin UNEF:n pysyvän Egyptissä kunnes sen tehtävä oli suoritettu. Tarkempaa määritelmää sille, milloin tehtävä oli suoritettu, ei sopimukseen kirjattu. Lisäksi UNEF:n oli poistuttava Egyptistä maan hallituksen sitä pyytäessä. Pääsihteeri ja egyptiläiset sopivat myös siitä, että UNEF ei jäisi Port Saidiin tai kanava-alueelle, vaan ottaisi haltuunsa alueet, joilta Israel vetäytyi, erillisen Egyptin kanssa tehtävän sopimuksen mukaisesti.¹¹⁷

YK-joukkojen toiminta-alueen ja viipymisen pituuden katsottiin Yhdysvalloissa olevan pääsihteerin ja Egyptin välisten neuvottelujen asia, joissa tehdyille ratkaisuille tuli saada yleiskokouksen hyväksyntä. Ranskalla, Iso-Britannialla ja Israelilla, joiden tuli Yhdysvaltojen mielestä keskittyä vetäytymään nopeasti, ei nähty olevan asiaan sananvaltaa.¹¹⁸ Eisenhower toivoi, että vihollisuuksien uhka loppui Lähi-idässä mahdollisimman nopeasti, jolloin alueen ongelmia voitiin ryhtyä ratkomaan. Sen hetkisistä ongelmista kiireellisimmin ratkaistavat presidentin mielestä olivat vetäytymisen turvaaminen ja sovittaminen yhteen YK-joukkojen saapumisen kanssa, Suezin kanavan raivaaminen sekä lisäjoukkojen tuomisen estäminen YK:n päätöslauselmien mukaisesti.¹¹⁹

YK-joukkoja koottiin ennen Egyptiin lähettämistä Napoliin perustettuun UNEF:n huoltotukikohtaan odottamaan Egyptin ja YK:n välisen sopimuksen valmistumista. Ensimmäiset UNEF -yksiköt saapuivat Egyptiin marraskuun 15. päivänä, Abu Suweirin lentotukikohtaan, ja varsinaiselle toiminta-alueelle Port Saidiin saapuivat ensimmäisenä norjalaiset marraskuun 21. päivänä. Sitä aiemmin ne eivät voineet aloittaa tehtäviensä hoitamista, koska neuvottelut UNEF:n tehtävistä YK:n ja Egyptin välillä olivat kesken. Alkuun UNEF toimi Egyptin kaupungeissa, kunnes joulukuun 3. päivänä israelilaiset vetäytyivät 50 kilometrin päähän kanavalta. Seuraavana päivänä UNEF ylitti kanavan ja ryhtyi valvomaan Israelin vetäytymistä Siinailla.¹²⁰

Eisenhower ehti jo tuskastua YK-joukkojen hitaaseen lähettämiseen Egyptiin. Hän ei ymmärtänyt, miksi YK-joukkoja pidettiin Napolissa, eikä lähetetty eteenpäin Egyptiin, jossa

¹¹⁷ Bowie 1974, 80–81; Luard 1989, 40–41; Reinimaa 2006, 23.

¹¹⁸ Muistio virkaatekevältä ulkoministeriltä (Hoover) presidentille 21.11.1956 Liite: An outline of short-term and long-term U.S. plans in the Middle East. FRUS 1955–1957 XII, 344–345.

¹¹⁹ Eisenhowerin kirje Konrad Adenauerille 29.11.1956. The Papers of Dwight David Eisenhower XVII, 2418.

¹²⁰ Björnberg 1971, 88; Crosbie 1974, 90; Luard 1989, 41; Reinimaa 2006, 54, 82.

niiden varsinainen tehtäväkenttä oli. Presidentti uhkasi, että jos YK:n operaatio olisi ollut hänen vastuullaan: *”Hän lähettäisi joukot eteenpäin heti, kun se saapuisivat, jopa niinkin pieninä kuin 50 miehen ryhminä, jos se olisi tarpeen.”*¹²¹ Eisenhower lienee halunnut saada UNEF:n Egyptiin nopeammassa aikataulussa, koska se antoi briteille ja ranskalaisille mahdollisuuden vetäytyä Egyptistä ilman kasvojen menetystä¹²², ja jotta tilanne ei ehtinyt saada uusia käännteitä, jotka olisivat vieneet tilannetta entistä huonompaan suuntaan. YK-joukkojen saapuminen Egyptiin esti taistelujen alkamisen uudelleen, kostoiskut Israeliin ja Neuvostoliiton sekaantumisen asioihin ja siten kriisin laajenemisen laajemmalle alueelle.

Kun YK-joukot olivat Egyptissä, oltiin Yhdysvalloissa tyytyväisiä asiointilaan, vaikka monen asian nähtiin edelleen olevan vailla lopullista järjestämistä. Hieman huolestumista aiheutti epäilyt siitä, että Egypti aikoi rajoittaa UNEF:n valtuuksia. YK-joukkojen saavuttua Egyptiin Neuvostoliiton sekaantumisen uhka oli torjuttu, mikä nähtiin hyväksi asiaksi. Lisäksi Nasser oli vakuuttanut Yhdysvalloille, ettei kokenut Neuvostoliiton tarjoamien vapaaehtoisten vastaanottamista tarpeelliseksi.¹²³ UNEF nähtiin Yhdysvalloissa hyväksi järjestelyksi, joka oli osa YK:n tarjoamaa suojaa ja turvaa pienille kansoille: *”Uskomme, että UNEF:n muodostaminen oli suuri edistysaskel YK:n turvallisuutta edistävien toimien joukossa ja tämä joukko palvelee kaikkien Lähi-idän maiden turvallisuusnäkökohtia.”*¹²⁴

Myös Yhdysvaltain ulkoministeriössä toivottiin, että UNEF saataisiin kanava-alueelle mahdollisimman nopeasti. Hammarskjöldin etenemistä pidettiin hitaana, kun marraskuun lopulla oli odotettavissa, että UNEF voitiin sijoittaa kanavalle vasta joulukuun 7. päivänä. Tätä toimenpidettä oli saatava nopeutettua. Joukkojen saaminen asemiinsa Suezin kanavalle nähtiin tärkeäksi ja toimintaa sen hyväksi haluttiin saada ripeämmäksi.¹²⁵ Syynä Yhdysvaltojen toiveelle saada UNEF kanavalle nopeammassa aikataulussa lienee ollut toive saada siten nopeutettua hyökkääjien vetäytymistä. YK-joukkojen saapumisesta huolimatta, marraskuun 23. päivään mennessä ranskalaisista vain noin yksi kolmasosa oli vetäytynyt,

¹²¹ “[...] he would move the troops in as they became available – in as small groups as fifty at a time if that were necessary.” Muistio keskustelusta presidentti Eisenhowerin ja ulkoministeri Dullesin välillä 12.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1114.

¹²² Autti & Apunen 1966, 106; Kronlund & Valla 1996, 55; Luard 1989, 39; Reinimaa 2006, 22, 28.

¹²³ Muistiinpanot kabinetin istunnosta 16.11.1956. Nov. ’56 Miscellaneous (2). The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 10.

¹²⁴ ”We believe creation UN Emergency Force was major advance in development UN’s security functions and presence of this force will serve security interests all Near Eastern states.” Kiertosähke ulkoministeriöltä (Hoover) tietyille diplomaattisille kohteille 21.11.1956. FRUS 1955–1957 XII, 352.

¹²⁵ Muistio neuvottelusta presidentin kanssa 23.11.1956. Nov. ’56 Diary – Staff Memos. The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 10; FRUS 1955–1957 XVI, 1179.

britit eivät olleet vetäytyneet juuri lainkaan ja Israel oli aloittanut vetäytymisen Suezin kanavalta. Britit ja ranskalaiset pitivät kiinni siitä, että UNEF:n oli oltava tarpeeksi vahva ennen vetäytymistä. Lisäksi molemmissa maissa esiintyi voimakkaita vaatimuksia olla lainkaan vetäytymättä. Lopulta molemmat antoivat periksi ja vetivät viimeisetkin joukkonsa Egyptistä joulukuun 22. päivänä.¹²⁶

Vetäytyvät brittiläis-ranskalaiset joukot jättivät jälkeensä poliittisen tyhjiön, jonka täyttääkseen ennen Neuvostoliittoa, Eisenhower esitteli Yhdysvaltain kongressille tammikuun 5. päivänä 1957 poliittisen ohjelmansa Neuvostoliiton vaikutusvallan leviämisen torjumiseksi Lähi-idässä. Tämä ohjelma tunnettiin paremmin nimellä Eisenhowerin oppi, ja sen mukaan Yhdysvaltojen tuli asekaupoilla, taloudellisella avulla, sekä tarpeen vaatiessa puuttumalla itse suoraan tapahtumiin, jos jokin alueen maista joutui kansainvälisen kommunismin uhkaamaksi, estää Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvu Lähi-idässä. Tätä tarkoitusta varten Eisenhower pyysi kongressilta lupaa käyttää seuraavien kahden vuoden aikana 200 miljoonaa dollaria taloudelliseen ja sotilaalliseen apuun Lähi-idän maille ja käyttää Yhdysvaltain armeijaa Lähi-idässä tarpeen vaatiessa.¹²⁷

Lähi-itää koskevassa aloitteessaan Eisenhower katsoi, että Suezin kriisin rauhoittumisesta huolimatta Lähi-itä oli yhä räjähdysaltis Iso-Britannian halutessa saada Suezin kanava pois Nasserin hallinnasta ja Israelin hangoitellessa vetäytymistä vastaan. Suurimman vaaran aiheutti Neuvostoliitto, joka presidentin mielestä pyrki alueelle vain heikentääkseen länttä, ei siksi että se olisi ollut kiinnostunut öljystä tai Suezin kanavasta. Neuvostoliiton satelliitit itäisellä Välimerellä tai Persianlahdella olisivat olleet uhka tärkeille laivaväylille ja öljyn saannille alueelta.¹²⁸ Vaikka UNEF nähtiin Yhdysvalloissa hyvänä asiana, ei sen uskottu pystyvän vastustamaan Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvua Lähi-idässä. Tämän takia

¹²⁶ Jouduttaakseen vetäytymistä Eisenhower oli painostustoimenpiteenä pidättäytynyt toimittamasta Ranskalle ja Iso-Britannialle lupaamaansa taloudellista apua aina siihen saakka kunnes sopu vetäytymisen aikataulusta viimein löytyi marraskuun 30. päivänä 1956. Tämän jälkeen Yhdysvallat alkoi toimittaa Eurooppaan öljyä öljypulan lievittämiseksi. Bowie 1974, 82, 84; Divine 1981, 89–90; Luard 1989, 43–44; Oikarinen 1999, 188; Pach & Richardson 1991, 135; Stivers 1987, 197–198.

¹²⁷ Kongressi hyväksyi Eisenhowerin opin maaliskuussa 1957. Ehdotus herätti arvostelua, mutta presidentin perusteluja ei kyseenalaistettu. Eisenhower uskoi, että syytä kaikkiin Lähi-idän ongelmiin oli Neuvostoliitto ja Nasser, jonka harjoittaman politiikan hän uskoi olevan Lähi-idän oloihin sovellettua kommunismia. Kommunismia suurempia muutosvoimia alueella olivat: nationalismi, köyhyys, nälkä ja siirtomaa-ajoilta periytynyt alhainen elintaso. Suurimman uhan rauhalle aiheutti Israelin ja arabien välinen kiista. Eisenhowerin opin seurauksena Yhdysvallat ryhtyi tukemaan alueen vanhoillisia hallitsijoita, jotka todennäköisimmin vastustivat kommunismin, sitoutumattomuuden, nationalismin ja arabien yhtenäisyyden aatteen leviämistä. Bass 2003, 45–46; Brands 1994, 69–70; Divine 1981, 90–91; Gerges 1994, 80, 85; Immerman 1999, 157–158; Pach & Richardson 1991, 160–163; Polk 1975, 382–383; Stivers 1987, 204.

¹²⁸ Eisenhower 1965, 176–177; Gerges 1994, 89; Immerman 1999, 157–158; Pach & Richardson 1991, 161.

Yhdysvaltojen oli puututtava Lähi-idän tapahtumiin. Syy siihen miksei UNEF yksin riittänyt perusteltiin seuraavasti:

”Kuitenkin UNEF:n toiminnot ovat rajatut, eikä YK ole ottanut kantaa, eikä sillä ole mahdollisuksiakaan tarjota alueelle moraalista, taloudellista ja tarvittaessa myös sotilaallista tukea, jota tarvitaan alueen suojelemiseen Neuvostoliiton aggressiivista politiikkaa vastaan ja alueen valtioiden aidon itsenäisyyden säilyttämiseksi. Näissä olosuhteissa vastuu kasautuu Yhdysvalloille.”¹²⁹

3. Kohti pitävämpää rauhaa?

3.1 Suezilta itään Gazaan ja Akabanlahdelle?

Tulitauon alkaessa Egyptin ja Israelin välillä marraskuun 5. päivänä Israel piti hallussaan Siinain niemimaata, Gazan kaistaletta sekä Akabanlahden rannikkoa ja saaria.¹³⁰ Gazan hallinta mahdollisti alueen sissitukikohtien valvonnan ja Sharm-el-Sheikhin hallinta taas mahdollisti Tiranin salmen ja sitä kautta Akabanlahden hallinnan. Akabanlahden pohjukassa sijaitsevan Eilatin kaupungin kautta tapahtuvan liikennöinnin turvaaminen oli Israelille tärkeää, sillä silloin Israel ei ollut riippuvainen Suezin kanavan käyttöoikeudesta. Näistä saavuttamistaan eduista Israel ei ollut halukas luopumaan ja se kieltäytyi vetäytymästä Gazasta ja Sharm-el-Sheikhistä ilman, että vastalahjana sille taattiin vapaa kauttakulku Tiranin salmen läpi, sekä sen hallinnon ja poliisivoimien toiminnan jatkuminen Gazassa. Lisäksi Israel vaati, että arabien oli luovuttava sen vastaisesta boikotista. Yhdysvallat

¹²⁹ ”However, the functions of this United Nations Emergency Force are limited, and the U.N. has taken no action, nor indeed has it the capability, to provide in the area the moral, economic and if need be, military support required to protect the area against the aggressive policies of the nations of that area. Under the circumstances, a responsibility now devolves upon the U.S.” Muistio neuvottelusta presidentin kanssa Valkoisessa talossa 22.12.1956. Liite: luonnos puheesta kongressille, 4, 6. Meetings with the President Aug. thru Dec. 1956 (1). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter, 1953–1961. The White House Correspondence and Memoranda Series, rulla 3.

¹³⁰ Liite 1, kartta 1 Suezin kriisi

suhtautui ymmärtäväisesti Israelin vaatimuksiin, sillä se katsoi Egyptin ärsyttäneen Israelia hyökkäämään. Toisaalta Yhdysvalloissa pelättiin, että jos Israelin hyökkäystä alettaisiin pitää voitokkaana, saattaisi se yllyttää muita toimimaan samoin. Lisäksi Egypti, joka oli aloittanut Suezin kanavan puhdistamisen, uhkasi keskeyttää puhdistustoimet, jos Israel ei vetäytynyt kaikilta valloittamiltaan alueilta. Kanavan säilyminen suljettuna olisi heikentänyt taloudellista tilannetta Euroopassa entisestään, sillä Yhdysvaltojen öljytoimitukset eivät täyttäneet Euroopan öljyntarvetta. Estääkseen pelkojensa toteutumisen Yhdysvallat vaati Israelia vetäytymään.¹³¹

Gazan ja Akabanlahden tulevaisuus oli herättänyt Yhdysvalloissa pohdintaa jo marraskuussa, heti UNEF:n saavuttua Egyptiin. Ratkaisuna niistä käytyyn kiistaan pidettiin YK-joukkoja. Senaattori William Knowlandin mielestä YK:n hallinnon alainen Gaza ja UNEF puskurina arabien ja Israelin välillä saattoi rauhoittaa tilanteen Lähi-idässä.¹³² Kaikista YK-joukkojen sijoittaminen Gazaan ei ollut oikea tapa rauhoittaa aluetta. Amiraali Radford suhtautui epäillen UNEF:n kykyyn turvata rauhan säilyminen Gazassa. Hänen mielestään UNEF ei ollut tarpeeksi suuri pystyäkseen hoitamaan sellaista tehtävää.¹³³ Ulkoministeriössä ajateltiin, että kysymys UNEF:n sijoittamisesta Gazaan, sekä kysymys Akabanlahden avaamisesta Israelille kietoutui osaksi kysymystä siitä sijoitetaanko UNEF Siinaille vai ei. UNEF:n uskottiin siirtyvän aikanaan Egyptin kaupungeista ja kanava-alueelta myös Siinaille ja vuoden 1949 aselepolinjalle. Lopullisten päätösten tekeminen sijoituspaikasta ja toiminta-ajasta uskottiin YK:n yleiskokouksen vastuulle. Dullesin mielestä Gaza oli asetettava YK:n alaisuuteen, jos tilanne sitä vaati.¹³⁴

Hammarskjöldin pyrkimykset saada UNEF sijoitettua kaikille kiistanalaisille alueille sai tukea Yhdysvaltain ulkoministeriössä, sillä alueilla oli alkanut esiintyä merkkejä arabien sissitoiminnan elpymisestä.¹³⁵ Toinen syy oli halu saada UNEF:n avulla estettyä Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvu Lähi-idässä. Siihen tähtäävässä suunnitelmassa yhdeksi

¹³¹ Ashton 1996, 114–115; Bowie 1974, 85; Brands 1994, 71; Divine 1981, 93; Eisenhower 1965, 183; Luard 1989, 45–46; Pach & Richardson 1991, 163; Polk 1991, 397–398; Stivers 1987, 198–199.

¹³² Muistio keskustelusta ulkoministerin ja senaattori William F. Knowlandin välillä 8.12.1956. FRUS 1955–1957 XII, 397.

¹³³ Muistio keskustelusta Kansallisen turvallisuusneuvoston 304. istunnossa 15.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1129.

¹³⁴ Ulkoministeriön (Dulles) sähke Yhdysvaltain Ranskan suurlähetystölle 18.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1322–1323.

¹³⁵ Muistio keskustelusta ulkoministeriössä 11.1.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 25; Eisenhower 1965, 176.

keinoksi nähtiin UNEF, joka pitäessään valvomansa alueet rauhallisina, estäisi Neuvostoliiton sekaantumisen mahdollistavien selkkausten syntymisen.

”Meidän täytyy jatkaa pääsihteerin tukemista kaikin mahdollisin keinoin, hänen yrityksissään saada UNEF Gazan kaistaleelle, Akabanlahden saarille ja Egyptin ja Israelin välisen aselepolinjan avainkohtiin. Meidän tulisi painostaa pääsihteeriä säilyttämään UNEF näissä kohteissa, kunhan se on niihin saatu, kunnes yleiskokous on sitä mieltä, että Egyptin kriisiä koskevien päätöslausemien tavoitteet on saavutettu. [...]Meidän tulisi esittää YK:n yleiskokoukselle päätöslausemaehdotus, jossa ehdotetaan UNEF:n sijoittamista partioitehtäviin kaikille arabien ja Israelin välisille aselepoalueille, kaikkien osapuolten suostumuksella.”¹³⁶

UNEF:n tultua Egyptiin ja ryhdyttyä hoitamaan tehtäviään, Israel aloitti vetäytymisen, joka tammikuun lopulla pysähtyi Siinain niemimaan itäosiin. Sitä edemmäs Israel kieltäytyi vetäytymästä ilman turvatakuita, kuten UNEF:n sijoittamista Gazaan. Pääsihteeri Hammarskjöld vaati Israelia vetäytymään aselepolinjalle saakka ilman erillisten ehtojen asettamista, sillä hänen mielestään UNEF:a ei voitu käyttää yhden osapuolen toiveiden toteuttamiseen.¹³⁷

Ulkoministeri Dulles, joka oli palannut hoitamaan tehtäviään, otti tammikuussa vetovastuun Yhdysvaltain ulkopoliitikassa Eisenhowerin joutuessa keskittymään terveydestään huolehtimiseen. Jo periaatteesta sodanvastainen Dulles uskoi YK:hon ja piti tärkeänä sen antamaa mahdollisuutta pienille kansakunnille ilmaista mielipiteensä ja osallistua keskusteluun maailman asioista. Ulkopoliitikan korvaajaksi YK:sta ei ulkoministerin mielestä ollut, vaikka oli tärkeä osa sitä, eikä YK hänen mielestään voinut vapauttaa Yhdysvaltoja sen velvollisuuksista muuta maailmaa kohtaan.¹³⁸ Dulles suhtautui myötämielisesti UNEF:iin ja ajatteli, että sen sijoittaminen Gazaan ja Akabanlahden rannikolle saattoi mahdollistaa koko

¹³⁶ ”We should continue to support the SYG, by such methods as may be appropriate, in his efforts to deploy the UNEF in the Gaza strip, on the islands in the Gulf of Akaba and at key points along the Egypt-Israel Armistice Line. We should urge the SYG, once this deployment is achieved, to retain the UNEF in these positions until the GA is satisfied that the objectives of its resolutions with respect to the Egyptian crisis have been attained. [...] We should introduce a resolution in the UNGA providing for UNEF patrol of all Arab-Israeli armistice lines with the consent of the parties.” Poliitiikan suunnittelijoiden sekä Lähi-idän, Etelä-Aasian ja Afrikan asioiden osaston valmistelema paperi: Program to counter Soviet penetration in the Middle East 5.12.1956. FRUS 1955–1957 XII, 385–386.

¹³⁷ Bowie 1974, 87, 90, 92.

¹³⁸ Gerson 1967, 24, 31, 39, 43, 85; Hoopes 1973, 192, 396, 429.

Israelin hyökkäykseen syynä olleiden ongelmien ratkaisemisen.¹³⁹ Hän suhtautui epäillen Egyptin haluun sallia Israelille esteetön kulku Akabanlahdella ja Tiranin salmessa, minkä vuoksi egyptiläisten joukkojen ei hänen mielestään pitänyt lainkaan palata rannikkoalueille. Lisäksi se olisi tehnyt UNEF:n sijoittamisen sinne vaikeaksi. UNEF:n sijoittaminen Akabanlahdelle oli ulkoministerin mielestä paras keino estää uudet yhteenotot egyptiläisten ja israelilaisten välillä. Dulles oli varma, että koko tulitauon vaarantava yhteenotto ei ollut vältettävissä, jos Israel ei vetänyt laivastoaan pois Akabanlahdelta, ja sitä se ei tehnyt, elleivät YK-joukot ottaneet aluetta valvontaansa.¹⁴⁰

Helmikuun 2. päivänä YK:n yleiskokous hyväksyi päätöslauselman, jossa vaadittiin Israelin pikaista vetäytymistä, ja että sitä oli seurattava toimenpiteiden, joilla voitiin varmistaa rauhan säilyminen alueella, kuten UNEF:n sijoittaminen aselepolinjalle, Gazaan ja Sharm-el-Sheikkiin valvomaan rauhan säilymistä aselepolinjalla sekä vapaata kauttakulkua Akabanlahdella.¹⁴¹ Yhdysvallat halusi yhtälailla saada UNEF:n Gazaan, jotta se ottaisi huolekseen alueen hallinnon, sekä toimisi puskurina Israelin ja Gazan välillä. Eisenhowerin mielestä niistä toimista oli päätetty yleiskokouksen hyväksymissä päätöslauselmissa ja halusi siksi saada ne toteutettua.¹⁴² Dulles toivoi, että Israel taipuisi ja hyväksyisi YK:n suunnitelmat ilman, että sitä tarvitsi siihen pakottaa.¹⁴³ Gazan kaistaleen kohtalosta Dulles totesi: *”Mitä tulee Gazaan, uskomme, että Israelin tulee vetäytyä kokonaan ja ilman ehtoja jättäen Gazan tulevaisuuden YK:n ratkaistavaksi. Koska kaistale on potentiaalinen vaaran aiheuttaja, olemme sitä mieltä, että UNEF tulisi sijoittaa alueelle ja olla puskurina Israelin ja Gazan välillä.”*¹⁴⁴

Yhdysvallat halusi saada Israelin vetäytymään Gazasta ja Siinailta, sillä Yhdysvallat oli huolissaan siitä, että YK:n yleiskokous erottaisi Israelin Yhdistyneistä Kansakunnista, sekä mahdollisesta Neuvostoliiton hyökkäyksestä Israeliin. Lisäksi painostamalla Israelia Yhdysvallat toivoi saavuttavansa arabien hyväksynnän ja siten estävänsä Neuvostoliiton

¹³⁹ Ulkoministeriön (Dulles) sähke Yhdysvaltain Israelin suurlähetystölle 5.1.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 10–11.

¹⁴⁰ Ulkoministeriön (Dulles) sähke Yhdysvaltain YK-lähetystölle 12.1.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 31.

¹⁴¹ Crosbie 1974, 91; Luard 1989, 47.

¹⁴² Eisenhowerin kirje Ibn Abd al-Aziz Saudille 14.2.1957. The Papers of Dwight David Eisenhower XVIII, 54.

¹⁴³ Muistio puhelinkeskustelusta presidentin, Thomasvillessä Georgiassa, ja ulkoministerin, Washingtonissa, välillä 9.2.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 115.

¹⁴⁴ ”On Gaza, we believe Israel should withdraw promptly and unconditionally leaving future of Gaza strip to be worked out through efforts and good offices of UN. Because strip is a source potential danger, we think UNEF should move into area and be on boundary between Israel and Gaza strip.” Kiertosähke ulkoministeriöltä (Dulles) tietyille diplomaattisille kohteille 13.2.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 152.

vaikutusvallan kasvua.¹⁴⁵ Asian tärkeydestä Yhdysvalloille kertoo mielestäni myös se, että Yhdysvallat taivutteli Israelia vetäytymään ja lupasi ryhtyä Akabanlahden kauttakulun takuumieheksi ja ajaa UNEF:n sijoittamista Akabanlahden rannikoille, jos Israel vetäytyi ilman turhia viivytyksiä. Levottoman Gazan kaistaleen kohtalon Yhdysvallat halusi Israelin jättävän YK:n murheeksi, mutta ilmoitti tukevansa ajatusta UNEF:n sijoittamisesta sinne puskuritehtäviin.¹⁴⁶

Raportoidessaan tunnelmista YK:ssa ulkoministeriölle Lodge korosti sitä, että Israelin asenne vetäytymiseen uhkasi maailmanrauhan lisäksi Yhdysvaltoja ja Yhdistyneitä Kansakuntia.¹⁴⁷ Hän varoitti Eisenhoweria YK:ssa suunnitelluista Israelin vastaisista pakotteista. Lodgen mukaan Yhdysvalloilla ei tullut olemaan muuta mahdollisuutta kuin hyväksyä YK:ssa esitettävät Israelin vastaiset pakotteet, tai se menettäisi Suezin kriisin aikana saavuttamansa arvostuksen arabien silmissä. Tämän vuoksi Eisenhower päätti, kongressissa esiintyneestä vastustuksesta¹⁴⁸ huolimatta, ilmoittaa Yhdysvaltojen tukevan YK:n Israelin vastaisia toimia ja tarvittaessa painostavan Israelin vetäytymään. Eisenhower perusteli Israelin vastaisia toimiaan, sillä että Israelin edun mukaista oli luottaa Yhdistyneisiin Kansakuntiin ja Yhdysvaltojen lupauksiin järjestää UNEF Gazaan. Periksiantamattomuus olisi johtanut vain uusiin yhteenottoihin alueella ja öljytoimitusten häiriytymiseen, mikä puolestaan olisi vaikeuttanut Euroopan tilannetta. Lisäksi Israelin periksiantamattomuus vaaransi koko YK:n olemassaolon antaessaan esimerkin siitä, että väkivallalla saattoi saada haluamansa, ja rauhan Lähi-idässä.¹⁴⁹

Myös Dulles varoitti kongressin jäseniä siitä, että Israelin itsepäisyys vetäytymiskysymyksessä saattoi johtaa sissi-sotaan, öljytoimitusten häiriytymiseen ja Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvuun Lähi-idässä.¹⁵⁰ Ulkoministeri muistutti kongressille, että Yhdysvallat oli luvannut Israelille, että se järjestää UNEF:n Gazaan, sekä huolehtii muutenkin Israelin suojelemisesta. Senaattori Mansfield, joka suhtautui epäillen Egyptin haluun pitää Israelille antamia lupauksia, oli halukas jopa laajentamaan YK-joukkoja.

¹⁴⁵ Gerges 1994, 68.

¹⁴⁶ Eisenhower 1965, 684–685.

¹⁴⁷ Sähke YK-lähetystöltä (Lodge) ulkoministeriölle 23.1.1957. FRUS 1955–1957 XVI, 47.

¹⁴⁸ Demokraatit vastustivat kiivaasti Israelin vastaisia pakotteita. Republikaanijohtaja, senaattori William Knowland uhkasi erota Yhdysvaltain YK-lähetystön jäsenyydestä, jos Yhdysvallat hyväksyi YK:n Israelin vastaiset pakotteet. Hoopes 1973, 391.

¹⁴⁹ Bowie 1974, 94; Brands 1994, 71–72; Divine 1981, 93–94; Eisenhower 1965, 187–188; Hoopes 1973, 391; Stivers 1987, 199.

¹⁵⁰ Brands 1994, 71.

Ennen kaikkea senaattori halusi, että Yhdysvaltojen tuli ottaa huolekseen YK:n pitäminen sekä Gazassa että Akabanlahdella Israelin vetäytymisen jälkeen. Edustajainhuoneen jäsen John Vorys huomautti Dullesille, että YK:n tehtävä ei saanut epäonnistua, sillä silloin Egypti saattoi aloittaa vihollisuudet Israelia vastaan Neuvostoliiton tuella, jolloin Yhdysvallat joutui entistä suurempiin vaikeuksiin Lähi-idässä.¹⁵¹

Kun Yhdysvaltain ja Israelin edustajat kävivät keskusteluja Akabanlahden asemasta, Israel toivoi, että UNEF:a vahvistettaisiin liittämällä siihen laivastoyksiköitä. Dullesin mielestä se oli mahdollista tehtyjen päätöslauselmien perusteella, jos sellaista toimenpidettä tarvittaisiin ehkäisemään sotatoimia. Ulkoministeristä Yhdysvaltojen tuli valmistautua tukemaan tarpeen vaatiessa sellaista esitystä. Lisäksi laivastoyksikön mahdollisen liittämisen YK-joukkoihin nähtiin mahdollistavan UNEF:n elinkaaren pidentämisen, mitä Dulles piti toivottavana asiana.¹⁵² Dulles suhtautui myönteisesti UNEF:n elinkaaren pidentämiseen, ehkä siksi, että silloin oli mahdollista saada rauha säilymään Egyptin ja Israelin välillä ja samalla koko Lähi-idässä kauemmin. Kysymys laivastoyksikön liittamisestä UNEF:iin konkretisoitui heinäkuussa 1957, kun UNEF:ssa palvelleita miehiä otettiin koulutettavaksi UNEF:n mairinnousalusta varten, joka toimi huoltotehtävissä ja partioi Akabanlahdella. Koulutuksesta huolehti Yhdysvaltain 6. laivasto, joka palveli Välimerellä.¹⁵³

Yhdysvalloissa pohdittiin myös mahdollisuutta, että UNEF sijoitettaisiin Gazaan ennen kuin että Israel vetäytyi sieltä. Ulkoministeriön lainopillinen neuvonantaja (Legal Adviser of the Department of the State) Herman Phleger oli sitä mieltä, että UNEF voitaisiin sijoittaa Gazaan, vaikka israelilaiset olisivat yhä siellä. YK-joukkojen saapuminen tekisi alueen Israeljohtoisen hallinnosta YK:n alaisen, jolloin sen oli toimittava YK:n käskyjen mukaan. Phlegerin mielestä miehitys saatettiin silloin saada unohtumaan, jos israelilaiset virkamiehet toimisivat YK:n antamien määräysten mukaisesti hallinnoidessaan Gazaa. Dulles piti itsestään selvänä, sitä että israelilainen hallinto Gazassa oli YK:n alainen, jos UNEF saapui Gazaan ennen Israelin vetäytymistä sieltä, sillä virkamiehet saivat hänen mielestään aina valtansa siltä, joka aluetta hallitsi.¹⁵⁴

¹⁵¹ Bipartisan Legislative Meeting 20.2.1957, 3, 5, 9. Miscellaneous (2). The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 11.

¹⁵² Muistio keskustelusta ulkoministeri Dullesin virka-asunnolla 24.2.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 261–263.

¹⁵³ Luard 1989, 50; Reinimaa 2006, 171.

¹⁵⁴ Muistio keskustelusta ulkoministeri Dullesin virka-asunnolla Israelin vetäytymisestä 24.2.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 261–263.

Eisenhowerin mielestä oli toivottavaa, että YK otti Gazan haltuunsa aina siihen saakka, kunnes YK:n pääsihteeri oli varma, että aluetta ei enää käytetty Israeliin suuntautuneiden iskujen tukikohtana ja kysymys palestiinalaispakolaisten sijoittamisesta oli ratkaistu. Dulles varoitti presidenttiä, ettei ollut varmaa sitoutuisiko YK siihen.¹⁵⁵ UNEF:n pitäminen Gazassa estämässä uudet sissi-iskut lienee nähty hyväksi asiaksi siksi, että se esti kostomielialan syntymisen Israelissa. Kun Israelin ei tarvinnut kokea oloaan uhatuksi ja kostaa sissi-iskuja vastahyökkäyksillä, tilanne säilyi rauhallisena ja uuden sodan uhka pieneni merkittävästi.

Dulles toivoi viimeiseen asti Israelin taipuvan ja vetäytyvän Gazasta. Ulkoministeristä Israelin kieltäytyminen vetäytymisestä johti UNEF:n vetämiseen pois ja taistelujen uudelleen alkamiseen ennen pitkää. Dullesista arabit eivät olleet vielä tarpeeksi vahvoja jatkamaan vihollisuuksia omin päin, mutta Neuvostoliiton tuella se saattoi tapahtua.¹⁵⁶ Dulles painosti myös itse Israelia vetäytymään ilmoittamalla Israelin edustajille, että Yhdysvalloilta oli turha odottaa tukea Akabanlahden kauttakulkua koskevissa neuvotteluissa, jos Israel itsepintaisesti kieltäytyi vetäytymästä sekä Akabanlahdelta että Gazasta ja noudattamasta aseleposopimusta. Dulles myös yritti pienentää vetäytymisen pelkoa ehdottamalla israelilaisille asteittaista vetäytymistä.¹⁵⁷

3.2 Tehokas pelote?

Maaliskuun ensimmäisenä päivänä Israel taipui painostuksen edessä ja suostui vetäytymään. Viimeiset israelilaiset poistuivat Siinailta maaliskuun 6. ja 7. päivän välisenä yönä, ja kahden seuraavan päivän aikana Gazasta. UNEF saapui Egyptin suostumuksella Gazaan Israelin vetäytymisen jälkeen. Israel taipui, koska Ranska oli tarjoutunut auttamaan Israelia diplomaattisesti, taloudellisesti ja sotilaallisesti sekä ydinohjelmassa. Lisäksi Gazan miehittäminen tuli kalliiksi. Myös YK:n suunnittelemat pakotteet, joita Yhdysvallat aikoi tukea, saivat Ben-Gurionin pään kääntymään. Israelin myöntymisen mahdollisti sovun Suezin kanavan raivaamisesta ja uudelleen avaamisesta.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Muistio puhelinkeskustelusta presidentin ja ulkoministerin välillä 24.2.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 268.

¹⁵⁶ Muistio keskustelusta ulkoministeriössä 26.2.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 288.

¹⁵⁷ Muistio keskustelusta ulkoministeriössä 26.2.1957 FRUS 1955–1957 XVII, 293.

¹⁵⁸ Ashton 1996, 116; Divine 1981, 95; Gerges 1994, 68; Luard 1989, 52; Reinimaa 2006, 102.

Vetäytymisen jälkeen Israel kieltäytyi itsepintaisesti päästämästä UNEF:a omalle puolelleen aselepolinjaa, vaikka monet sitä toivoivat. Päätös heikensi UNEF:n mahdollisuuksia suojella Israelia.¹⁵⁹ Israel vetosi siihen, että sen pinta-ala oli pieni ja UNEF:n sijoittaminen Israelin ja Gazan välisellä rajalla molemmille puolille johtaisi lopulta sen sijoittamisen myös Israelin muille rajoille. Koska raja-alueet Israelissa oli asutettu toisin kuin Egyptissä, tekisi UNEF:n läsnäolo vaikutelman, että Israel oli miehitetty.¹⁶⁰

Lodgen kanssa käymässään keskustelussa Hammarskjöld toi esiin huolensa siitä mitä saattoi tapahtua, jos Israel ei hyväksynyt UNEF:a omalle maaperälleen. Pääsihteerin mielestä UNEF:n elinikä jäi silloin enimmillään pariin kuukauteen. Lodge ehdotti pääsihteerille, että tämän tuli yrittää esittää asia israelilaisille siten, että YK:n ei voitu ajatella olevan Egyptin sanelun alainen ja yrittää houkuttaa Israel suostumaan liittämällä UNEF:n tuloon Israelin puolelle jotakin Israelille mieleistä. Lodge jatkoi: ”*Sanoin ajattelevani UNEF:n olevan suosittu Yhdysvalloissa ja ajatus sen elinkaaren pidentämisestä otettaisiin hyvin vastaan. Viittaukset siitä, että UNEF:n elinajanodote on vain pari kuukautta, aiheuttaisivat suuren pettymyksen.*”¹⁶¹

Lodge toivoi, että pääsihteerin ryhtyisi toimiin, joiden avulla voitaisiin torjua UNEF:n olemassaololle aiheutuva vaara Israelin haluttomuudesta hyväksyä se omalle puolelleen, sillä: ”*UNEF:n loppu ja Israelin paluu Gazaan olisi suurten mittasuhteiden katastrofi, jonka seurauksena, jälleen kerran, nousisi ainakin esiin kysymys pakotteista, ja se saattaisi mahdollistaa Neuvostoliiton tulon alueelle Egyptin pyynnöstä.*”¹⁶²

Dulles halusi myös saada UNEF:n aselepolinjan molemmille puolille. Ulkoministerin mielestä Israel oli hyvin väärässä asettuessaan vastahankaan UNEF:n sijoittamisessa aselepolinjan molemmille puolille ja toivoi pääsihteerin jatkettavan työtään UNEF:n saamiseksi Gazaan sekä aselepolinjan molemmille puolille.¹⁶³ Tämän tiedon Lodge välitti

¹⁵⁹ Luard 1989, 52.

¹⁶⁰ Muistio keskustelusta 18.3.1957 FRUS 1955–1957 XVII, 440.

¹⁶¹ ”I said I thought UNEF was popular idea in this country and idea of prolonging its life would be well received. Indications that UNEF’s life expectancy was only two months would cause disappointment in this country.” YK-lähetystön (Lodge) sähkö ulkoministeriölle 5.3.1957 FRUS 1955–1957 XVII, 367.

¹⁶² ”Ending of UNEF and re-entry of Israel into Gaza would be a disaster of immense proportions which would at least once again up pressure for sanctions and could well result in an immediate Russian entry into area at Egypt’s request.” YK-lähetystön (Lodge) sähkö ulkoministeriölle 5.3.1957 FRUS 1955–1957 XVII, 368.

¹⁶³ Yhdysvaltain YK-suurlähettilään (Lodge) muistio 7.3.1957: Notes on statements made by Secretary Dulles to ambassador Lodge 6.3.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 369.

Hammarskjöldille. Lisäksi Lodge kertoi Hammarskjöldille hyväksyvänsä tämän toiminnan ja ilmoittavansa julkisesti, että UNEF:n sijoittaminen Israelin rajalle, Israelin sisäpuolelle oli suurin turvatakuu, jonka Israel saattoi saada.¹⁶⁴ Myös apulaisulkoministeri Christian Herterin¹⁶⁵ mielestä UNEF:n hyväksyminen myös Israelin puolelle oli ehdottomasti Israelin etujen mukaista.¹⁶⁶

Kongressissa esiintyi paljon epäluuloja UNEF:n kyvystä pitää yllä rauhantilaa Lähi-idässä. Edustajainhuoneen puhemies (House speaker) Sam Rayburn epäili kuinka UNEF pystyi 3000 miehen voimin estämään hyökkäyksen, jos jompikumpi osapuolista päätti hyökätä uudelleen. Dulles vakuutti, että mahdolliset hyökkäyshalut kilpistyisivät kaikilla YK-joukkoihin, ”[...] pelkkä YK-joukkojen läsnäolo olisi tehokas pelote mistä kertoo myös Israelin syvä toive saada edes nämä vähät joukot pois alueelta.”¹⁶⁷ Dullesin mielestä tilanne olisi selkeytynyt nopeasti, jos UNEF olisi voitu sijoittaa aselepolinjan molemmille puolille. Lisäksi ulkoministeri korosti, ettei Nasser osoittanut halua päästä eroon YK-joukoista.¹⁶⁸

Dullesin mielestä Israelin piti hyväksyä UNEF omalle puolelleen ja lopettaa sitä vastaan suunnatut hyökkäykset. Ulkoministeri ei voinut ymmärtää, miksi Israel vastusti niin kiivaasti UNEF:n sijoittamista omalle maaperälleen. Myönnytyksenä Israelille Dulles halusi Egyptin antavan periksi Akabanlahteen ja Suezin kanavaan liittyneissä kysymyksissä. Jos Egypti ei taipunut kompromissiin, tuli YK:n painostaa sitä antamaan periksi.¹⁶⁹ Lopulta Egypti antoi periksi vaatimuksessaan saada UNEF molemmille aselepolinjaa, ja suostui siihen, että UNEF toimi vain Egyptin maaperällä, myös Gazan kaistaleella. Lisäksi Egypti salli israelilaisten tavaroiden kuljettamisen Suezin kanavan kautta laivoissa, jotka eivät purjehtineet Israelin lipun alla.¹⁷⁰

¹⁶⁴ YK-lähetystön sähke ulkoministeriölle 6.3.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 370–371.

¹⁶⁵ Christian Herter seurasi Herbert Hoover jr:ä apulaisulkoministerinä helmikuussa 1957. Sitä ennen hän oli toiminut ulkoministerin neuvonantajana (consultant to the secretary of state) ja Massachusettsin senaattorina. Herteriä oli ehdotettu Eisenhowerin apulaispresidenttiehdokkaaksi vuoden 1956 vaaleissa Richard Nixonin sijaan. Herter kieltäytyi ja kiitoksena kiusalliselta tilanteelta välttynyt Eisenhower lupasi tehdä Herteristä uuden apulaisulkoministerin. Hoopes 1973, 401.

¹⁶⁶ Ulkoministeriön (Herter) sähke ulkoministerille Canberraan 8.3.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 386.

¹⁶⁷ ”[...] the mere presence of any UN troops would be an effective deterrent, as witness the great Israeli desire to get even this small force out of the area.” Kongressin molempien kamarien kokous 25.3.1957, 5. The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 12.

¹⁶⁸ Kongressin molempien kamarien kokous 25.3.1957, 5. The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 12.

¹⁶⁹ Muistio keskustelusta ulkoministeriössä 18.3.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 436–437, 439; Muistio keskustelusta Mid-Ocean klubilla Bermudalla 23.3.1957. FRUS 1955–1957 XII, 472.

¹⁷⁰ Crosbie 1974, 96; Reinimaa 2006, 156.

YK-joukkojen komentaja Burns oli halukas saamaan Gazan alueen rauhoittumaan ja siellä tapahtuneet rajaloukkaukset loppumaan. Tätä varten hän ehdotti, että UNEF saisi partioida myös Israelin puolella ja sille annettaisiin sille lupa ampua pimeässä rajan yli pyrkineitä. Lisäksi Burns ehdotti piikkilanka-aidan ja miinakentän pystyttämistä aselepolinjalle, jota myös Egypti ja Israel kannattivat.¹⁷¹ Yhdysvallat ei vastustanut aidan rakentamista, sillä silloin tarvittiin vähemmän YK-joukkoja valvomaan rajaa, mutta sen ei uskottu olevan kovin hyvä ratkaisu, sillä aita ei estänyt laajamittaista hyökkäystä. ”*Jos kenraali Burns ja YK hyväksyvät sen, samoin tekee Yhdysvallat, mutta presidentin mielestä sen arvo on vähäinen. Sen ainoa etu on, että rajaa pystyttäisiin valvomaan vähemmällä joukoilla, mutta jos joku päättäisi tulla yli, olisi sellaisen aidan vaikutus vähäinen.*”¹⁷² Aita jäi pystyttämättä, kun Israel ja Egypti eivät päässeet sopuun sen paikasta. Egypti halusi aidan rajalinjalle, ja Israel taas aidan olevan kokonaan Egyptin puolella, kauempana rajasta.¹⁷³

Kirjeessään Saudi-Arabian kuninkaalle Eisenhower toivoi, että levoton Gazan alue saataisiin vähitellen rauhoittumaan UNEF:n avulla. ”*Olemme samaa mieltä Teidän Majesteettinne kanssa, siitä kuinka tärkeää on saada Gazaan rauhalliset olot ja Israelin ja Gazan välinen raja rauhoitettua. Toivomme, että UNEF:n läsnäolo alueella mahdollistaa näiden tavoitteiden toteutumisen.*”¹⁷⁴ Myös Yhdysvaltain ulkoministeriössä toivottiin, että UNEF jatkoi toimintaansa Gazassa ja Sharm-el-Sheikhissä aina siihen saakka kunnes sen tehtävä oli suoritettu, ja se oli yleiskokouksen päätettävissä milloin tämä tavoite oli saavutettu. Ennen kaikkea ulkoministeriössä korostettiin sitä, että Egypti ei voinut yksinään päättää mitä tehtäviä YK-joukot saivat hoitaakseen. Lisäksi toivottiin, että egyptiläiset joukot eivät palaisi Sharm-el-Sheikhiin tai Gazaan. Gazan toivottiin säilyvän Yhdistyneillä Kansakunnilla aina siihen saakka, kunnes alueen tulevaisuudesta oli päästy sopuun, koska:

”*Muutoin ei ole olemassa vain Israelin reaktioiden aiheuttama vaara, vaan myös mahdollisuus uusiutuviin arabisissien iskuihin ja vakavien levottomuuksien puhkeamiseen alueella. Niin kauan kuin YK pitää UNEF:a*

¹⁷¹ Findlay 2002, 41; Reinimaa 2006, 156.

¹⁷² ”If General Burns and the U.N. approve, the U.S. will. But the President held little value in such a thing, except that the border could be held with fewer troops. But if a regiment seriously attempted to go through, fence would prove of little value.” Lehdistökonferenssia edeltävä tilanneselostus 10.4.1957, 2. The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 12.

¹⁷³ Reinimaa 2006, 156.

¹⁷⁴ ”We agree with Your Majesty on the importance of the establishment of peaceful conditions in Gaza and share your desire for a tranquil border between Israel and Egypt. We hope that the presence of the UNEF in the area will ensure these conditions.” Eisenhowerin kirje Ibn Abd al-Aziz Saudille 18.3.1957. The Papers of Dwight David Eisenhower XVIII, 98.

*Gazassa ja jatkaa arabipakolaisista huolehtimista, sellaisia tapahtumia ei tule sallia.*¹⁷⁵

Gazan pitäminen rauhallisena oli Yhdysvalloista toivottavaa ehkä juuri siksi, koska sieltä käsin tehdyt sissi-iskut olivat olleet osasyys Israelin hyökkäykseen. Jos UNEF onnistui tehtävässään, väkivaltaisuudet eivät leimahtaneet uudelleen Egyptin ja Israelin välillä ja yksi Lähi-idän kriisipesäkkeistä pysyi rauhallisena. Lisäksi tehtävässä onnistuminen takasi, että YK:n ja UNEF:n uskottavuus rauhan ylläpitäjänä säilyi.

Israelin pettymykseksi sen toive siitä, että Gaza jäisi YK:n hallinnon alaiseksi, osoittautui harhaksi. Egypti lähetti maaliskuussa Gazaan kuvernöörin osoittaakseen, että Egypti piti kiinni laillisista oikeuksistaan huolimatta siitä, että UNEF oli sijoitettu sinne. Hammarskjöld ei voinut estää egyptiläisten paluuta Gazaan, sillä laillista syytä siihen ei ollut, mutta pääsihteerin mielestä egyptiläisten paluun ajoitus oli huono. Egyptiläiset joukot pysyivät poissa Gazasta ja Akabanlahdelta, ja UNEF sai jatkaa tehtäviensä hoitamista.¹⁷⁶

Egyptin paluu Gazaan huolestutti Israelin lisäksi Yhdysvallat. Dulles oli huolissaan siitä, että Egyptin paluu oli kokonaisvaltainen paluu, eikä vain symbolitasolle jäävä hallinnollinen paluu. Hän toivoi, että Hammarskjöld tekisi voitavansa, jotta paluu olisi vain symbolinen.¹⁷⁷ Myös Eisenhower suhtautui kielteisesti Egyptin paluuseen, jota hän piti Nasserin ja Hammarskjöldin saavuttaman yhteisymmärryksen rikkomisena, ja häntä vasta auttaneiden suurvaltojen tahdon mitätöimisenä, sekä Israelin uudelleen ärsyttämisenä.¹⁷⁸ Dulles korosti haluaan nähdä UNEF hallinnoimassa Gazaa Egyptin sijaan: ”[...]olimme sitoutuneet toiveeseen, että UNEF tulee toimimaan Gazassa hallintoelimenä, eikä sietää Egyptin nimellistä vastuuta. Toiveemme perustui Hammarskjöldin uskoon siihen, että hänellä oli Egyptin suostumus, vaikka tapahtumien valossa ei näytä siltä.”¹⁷⁹

¹⁷⁵ ”There is otherwise not only the danger of some Israeli reaction but also the prospect of a renewal of fedayeen raids and the outbreak of serious disorders in the Strip. While the United Nations maintains UNEF in Gaza and continues to care for the Arab refugees, such developments must not be allowed to occur.” Ulkoministeriön (Herter) sähke YK-lähetystölle 15.3.1957 FRUS 1955–1957 XVII, 423.

¹⁷⁶ Bowie 1974, 96; Crosbie 1974, 95.

¹⁷⁷ Ulkoministeriön (Dulles) sähke YK-lähetystölle 19.3.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 444.

¹⁷⁸ Eisenhower 1965, 189.

¹⁷⁹ ”[...] we confined ourselves to an expression of hope that the UNEF would exercise administering function, in fact not withstanding Egyptian titular responsibility. Our hope was founded on Hammarskjöld’s belief he had Egyptian acquiescence although events are not bearing this out.” Muistio keskustelusta Mid-Ocean klubilla Bermudalla 21.3.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 455.

Taustalla lienee ollut pelko siitä, että Egypti vähitellen tiivistäisi otettaan Gazasta ja pakottaisi UNEF:n poistumaan, jonka jälkeen, ehkä jopa Neuvostoliiton tuella, Egypti aloittaisi sodan Israelia vastaan kostaakseen Israelin hyökkäyksen lokakuussa 1956 ja sytyttäisi näin Lähi-idän ruutitynnyrin uudelleen tuleen. Lähi-idän tilanteen kärjistyminen olisi saattanut suistaa Yhdysvallat ja Neuvostoliiton toisiaan vastaan aiheuttaen jopa uuden suursodan.

Todellisuudessa Egyptin paluu Gazaan oli seurausta siitä, että UNEF joutui suuren vastarinnan kohteeksi otettuaan alueen hallintaansa israelilaisten vetäytyttyä. Egypti pelkäsi, että UNEF jäisi pysyvästi Gazaan, Kanadan Pearsonin ehdotettua Gazan kaistaleen asettamista YK:n hallintaan ja kansainvälistämistä. Estääkseen ehdotuksen toteutumisen, egyptiläiset kehottivat alueen asukkaita vastustamaan UNEF:n läsnäoloa Gazassa. YK-joukkojen vastainen mieliala johti mielenosoituksiin ja väkivaltaisuuksiin, jotka entisestään lisäsivät paikallisten vastustusta UNEF:a kohtaan. Estääkseen tilannetta kärjistymästä huonommaksi Burns ja apulaispääsihteeri Ralph Bunche suosittelivat Hammarskjöldille, että Gazaan palautettaisiin edes nimellisesti Egyptin hallinto. Nasser oli toimissaan nopeampi ja ehätti YK:n edelle.¹⁸⁰

Maaliskuusta heinäkuuhun vuonna 1957 aselepolinjalla oli levotonta. Israel kritisoi voimakkaasti UNEF:a tehottomuudesta estää laittomat rajanylitykset. Varkauksia, ammuskeluja ja laittomien rajanylittäjien kiinniottoja tapahtui paljon. Heinäkuun 1957 jälkeen tilanne rauhoittui, kun Egyptin ote Gazasta tiukentui ja Israelin puoleisessa rajavalvonnassa satunnaiset partiot korvattiin vakituisilla joukoilla. Egyptiläisten viranomaisten ja palestiinalaispoliisien parantuneella yhteistyöllä oli myös merkitystä. Olojen vakiintumisen myötä Gazan asukkaiden suhtautuminen YK-joukkoihin muuttui ystävällisemmäksi.¹⁸¹

Tilanteen rauhoituttua Egyptin ja Israelin välillä, Yhdysvalloissa oltiin tyytyväisiä UNEF:in toimintaan. Dulles toivoi sen menestyksekkään toiminnan jatkuvan edelleen ja oli valmis tukemaan sellaisia suunnitelmia.¹⁸² UNEF:n tukemista haluttiin jatkaa ulkoministeriössä myös laajemmin ja etsiä mahdollisuuksia sen tehtäväkentän laajentamiseksi. Ensisijaisena tavoitteena oli estää Palestiinan konfliktin osapuolten välinen voimakäyttö ja siihen sopivaksi keinoksi katsottiin YK:n toimien tukeminen. Ulkoministeriössä oltiin halukkaita laajentamaan

¹⁸⁰ Findlay 2002, 30–31; Luard 1989, 52.

¹⁸¹ Findlay 2002, 38, 41.

¹⁸² Muistio keskustelusta ulkoministeriössä 6.8.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 704–705.

sekä UNTSO:a että UNEF:a tarpeen vaatiessa, jotta paikallisia kahakoita ei enää päässyt syntymään.¹⁸³ Kahakoiden estäminen oli Yhdysvaltain ulkoministeriölle tärkeää, ehkä juuri siksi, että se ehkäisi pelon ja vihan syntymistä ja siten ehkäisi uuden kriisin syntymistä. Puolustushaarakomentajien neuvosto oli UNEF:n laajentamista vastaan. Sen mielestä koko Palestiinan konfliktiin piti yrittää etsiä ratkaisu, jolloin YK:n toimia ei tarvitsisi laajentaa.¹⁸⁴

Puolustushaarakomentajien neuvosto asettui laajentamista vastaan, koska ne maat, jotka alussa olivat kiinnostuneita UNEF:n perustamisesta ja siihen osallistumisesta eivät enää olleet kiinnostuneita asiasta. Dulles kehui YK-joukkoja sekä niiden arvokasta tehtävää ja rauhoitteli neuvoston jäseniä kertomalla näille, että suunnitelmia laajentamisesta, tai uusien tehtävien antamisesta UNEF:lle ei ollut vireillä, mutta huomautti näille: *”Toisaalta saattaisi olla hyödyllistä kasvattaa UNEF:n kokoa niin, että se voitaisiin sijoittaa molemmille puolille rajaa, eikä vain arabien puolelle, kuten nyt.”*¹⁸⁵ Puolustushaarakomentajien neuvoston kielteinen kanta UNEF:n laajentamista kohtaan oli mahdollisesti seurausta siitä, että neuvostossa pelättiin Yhdysvaltojen joutuvan osallistumaan itse YK-joukkoihin muiden maiden vedettyä joukkonsa pois. Vuonna 1957 UNEF oli pienentynyt Indonesian vedettyä joukkonsa pois syyskuussa ja Suomen vedettyä omansa joulukuussa pois. Myös Kolumbia veti omat joukkonsa pois vuoteen 1959 mennessä.¹⁸⁶

Kansallinen turvallisuusneuvosto asettui YK:n toiminnan laajentamiseen liittyneessä kysymyksessä samoille linjoille ulkoministeriön kanssa. Se katsoi, että Lähi-idän pitäminen rauhallisena vaati UNTSO:n ja UNEF:n ylläpitämistä ja jopa laajentamista aina siihen saakka kunnes suurimmat erimielisyydet oli saatu ratkaistua Israelin ja sen naapurimaiden väliltä, ja uusien taisteluiden uhka oli pienentynyt.¹⁸⁷ Eisenhower piti UNEF:a ja sen luomaa esimerkkiä tärkeänä tulevaisuutta varten. *”Tänään UNEF on rauhan vartijana herkillä Gazan ja Sharm-*

¹⁸³ Ulkoministeriön henkilökunnan laatima tutkielma: United States objectives and policies with respect to the Near East. FRUS 1955–1957 XII, 626, 644.

¹⁸⁴ Lähi-idän, Etelä-Aasian ja Afrikan asioista vastanneen apulaisulkoministerin (Assistant secretary of state for Near Eastern, South Asian and African affairs, Rountree) muistio ulkoministerille 21.1.1958. FRUS 1958–1960 XII, 4.

¹⁸⁵ ”On the other hand, it might be desirable to expand the mission of UNEF to the point that the UNEF could be stationed on both sides of hostile border rather than being confined, as now, to the Arab side of the border.” Muistio keskustelusta Kansallisen turvallisuusneuvoston 352. istunnossa 22.1.1958. FRUS 1958–1960 XII, 12.

¹⁸⁶ Reinimaa 2006, 183, 192–194.

¹⁸⁷ Kansallisen turvallisuusneuvoston raportti 24.1.1958. Liite: Statement by the NSC of long-range U.S. policy toward Near East. FRUS 1958–1960 XII, 27.

*el-Sheikhin alueilla. YK:n tulevaisuuden kannalta näitä joukkoja varten kehitetty konsepti on tärkeä, sillä sen avulla voidaan tehokkaasti turvata rauhan säilyminen.”*¹⁸⁸

3.3 Yksi rauhallinen nurkka Lähi-idässä, kiitos UNEF:n

Suezin kriisin jälkeen Lähi-idän johtajat keskittyivät ratkomaan omia ongelmiaan, joihin etsittiin tukea sekä Yhdysvalloilta että Neuvostoliitolta aseiden ja rahan muodossa. Tämän kilpailun seurauksena Lähi-idästä tuli kylmän sodan uusi polttopiste, jossa Yhdysvallat ja Neuvostoliitto kävivät kiivasta taistelua arabien ystävyydestä. Arabit olivat Yhdysvalloille entistä tärkeämpiä öljyn, kulkureittien, sekä Saudi-Arabiassa ja Libyassa olleiden sotilastukikohtien takia. Arabien keskittyessä selvittämään keskinäisiä välejään, taistelu Israelia vastaan jäi hetkeksi syrjään, mikä ilahdutti Yhdysvaltoja. Kun arabien ja Israelin välillä oli rauhallista, saattoi Yhdysvallat keskittyä muualla maailmassa ja Lähi-idässä esiinnoisseisiin kysymyksiin. Neuvostoliiton ensimmäisen mannertenvälisen ballistisen ohjuksen laukaiseminen syyskuussa ja siirtyminen avaruusaikaan Sputnikin myötä lokakuussa 1957 järkytti Yhdysvaltoja pahoin ja se huolestui entistä enemmän Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvusta maailmassa.¹⁸⁹

Suezin kriisiä seurannut rauhallisempi jakso Lähi-idässä päättyi vuonna 1958. Muutoksen tuuli alkoi puhaltaa helmikuussa 1958, jolloin Egypti ja Syyria muodostivat valtioliiton, Yhdistyneet Arabitasavallat, Syyrian aloitteesta.¹⁹⁰ Yhdistyneiden Arabitasavaltojen synty nosti esiin kysymyksen UNEF:n sijoittamisesta Israelin ja Egyptin välisen rajan lisäksi myös Israelin ja Syyrian väliselle rajalle siellä esiintyneiden levottomuuksien takia. Dulles toivoi,

¹⁸⁸ ”Today it remains the guardian of peace in the sensitive Gaza and Sharm-el-Sheikh areas. The concept inherent in this Force constitutes a potentially important development for the future of the U.N. as an increasingly effective instrument for maintaining peace.” Viesti kongressille sisältäen 11. vuosittaisen raportin Yhdysvaltojen osallistumisesta YK:ssa 14.1.1958 Public papers of the Presidents of the United States. Dwight D. Eisenhower 1958, 85.

¹⁸⁹ Brands 1994, 81; Kronlund & Valla 1996, 343; Oikarinen 1999, 198, 204.

¹⁹⁰ Syyrian johtava Baath-puolue toivoi valtioliitolla Egyptin kanssa voivansa estää kommunistien suunnitteleman vallankaappauksen. Nasser ei ollut halukas liittämään Syyriaa ja Egyptiä toisiinsa, mutta suostui säilyttämään oman vaikutusvaltansa, jota Syyrian muuttuminen kommunistiseksi olisi uhannut. Yhdysvallat suhtautui varovaisesti Yhdistyneiden Arabitasavaltojen syntyyn. Se, että Syyriasta ei tullut kommunistista, nähtiin hyväksi asiaksi, mutta samalla Nasserin vaikutusvallan kasvu huolestutti Yhdysvaltoja, sillä nyt Nasserin oli mahdollista kontrolloida öljyvirtaa Eurooppaan myös Syyrian halki kulkeneiden öljyputkien kautta. Ashton 1996, 144–145; Brands 1994, 72–73; Gerges 1994, 90–93; Oikarinen 1999, 202, 205, 211–212.

että UNEF:a ei laajennettaisi sinne, jotta YK:n ei tarvinnut uudelleen ryhtyä suuritöiseen yksiköiden perustamiseen, vaan että alue saataisiin rauhoitettua muilla, siellä jo entuudestaan toimineiden YK:n koneistojen kautta. Dulles toivoi, että YK:n ei tarvitsisi ryhtyä uudelleen suuriin operaatioihin, joita UNEF:n perustaminen oli vaatinut. Hän vastusti UNEF:n laajentamista, koska alue, jonne sen sijoittamista kaavailtiin, oli pieni ja sen rajat olivat epäselvät, jolloin YK-joukkojen sijoittaminen sinne oli hankalaa.¹⁹¹

Toukokuussa 1958 Yhdysvalloissa oltiin tyytyväisiä UNEF:iin, joka oli pystynyt pitämään Israelin ja Egyptin välisen aselevon voimassa. Apulaisulkoministeri Herter toivoi, että UNEF olisi ennakkotapaus onnistuneesta ja hyödyllisestä turvallisuuden alalla, ja oli halukas hyödyntämään siitä saatuja kokemuksia myöhemmin.

*”Yhdysvallat tuki YK-joukkojen perustamista, toivoen niiden mahdollistavan YK:n tehokkaan toiminnan aseellisen konfliktin pysäyttämiseksi ja sodan leviämisen estämiseksi Lähi-idässä. Toive on ollut oikeutettu, sillä UNEF:n saapumisesta asti rauha on vallinnut ja alue on ollut melko stabiili. UNEF-operaation menestyksestä rohkaistuneena ulkoministeriö on harkinnut kuinka voisi parhaiten hyödyntää UNEF-kokemuksen YK:n vahvistamiseksi kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden takaajana.”*¹⁹²

Myös Eisenhower oli tyytyväinen YK-joukkojen toimintaan ja ilmaisi sen kongressille kesäkuussa 1958. Erityisesti presidenttiä ilahdutti se, että YK:n toiminnan puitteissa eri puolilta maailmaa kotoisin olevat ja erilaiset taustat omaavat ihmiset olivat pystyneet työskentelemään yhdessä rauhan puolesta.

”Tämä todella kansainvälinen poliisi-osasto voi ylpeillä innostavalla menneisyydellään perustamisestaan reilu vuosi sitten saakka. Se on onnistunut vähentämään minimiin jännitystä aiheuttavat tapaukset Israelin ja Egyptin

¹⁹¹ Ulkoministeri Dullesin lehdistötilaisuus (no.164) 1.4.1958. White House – Meetings with the President 1/1-6/30/1958 (5). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter, 1953–1961. The White House correspondence and memoranda series, rulla 4.

¹⁹² ”The United States supported the establishment of the United Nations Emergency Force in the hope that it would enable the United Nations to act effectively to halt the armed conflict in the Middle East and to prevent its spread. That hope has been justified for, since the arrival of UNEF, peace has been restored and the situation in that troubled area has been relatively stabilized. In view of the success of the UNEF operation, the Department has been giving serious consideration how best to utilize the UNEF experience in strengthening the ability of the United Nations more effectively to meet its responsibilities for the maintenance of international peace and security.” Christian Herterin kirje Kenneth E. Livingstonelle 27.5.1958. Chronological file May 1958 (1). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter 1953–1961. the Chronological Correspondence series, rulla 18.

*väliltä. Sen kansainvälisyys on elävä todiste siitä, että eri kansakuntia, taustoja ja uskontoja edustavat voivat toimia yhdessä harmonisesti luodakseen rauhalliset olosuhteet alueelle, jossa jännitteet voivat olla hyvinkin suuria.”*¹⁹³

Vuoden 1958 aikana vallankumousten aalto pyyhki Lähi-idän yli syrjäyttäen entiset konservatiiviset hallitukset ja nostaen valtaan radikaalit nationalistit. Maaliskuussa Saudi-Arabian kuningas Saud, josta Yhdysvalloissa oli kaavailtu vastavoimaa Nasserille, syrjäytettiin palatsivallankumouksessa maaliskuussa 1958, ja pakotettiin luovuttamaan valta veljelleen kruununprinssi Feisalille.¹⁹⁴ Abdel Karim Kassem in johtama upseerivallankaappaus syrjäytti Irakin länsimyoenteisen hallituksen ja kuninkaan heinäkuun 14. päivänä 1958. Irakin tapahtumien seurauksena Libanonin presidentti Camille Chamoun pyysi Yhdysvaltoja tulemaan Eisenhowerin opin perusteella avukseen torjumaan kommunistien vallankaappausyritykset. Heinäkuun 15. päivänä Yhdysvaltain merijalkaväki nousi maihin Libanonissa. Maihinnousu osoittautui turhaksi ja Yhdysvallat poistui Libanonista lokakuussa 1958. Tämän jälkeen tilanne Lähi-idässä alkoi rauhoittua.¹⁹⁵

Marraskuussa 1958 Kansallinen turvallisuusneuvosto oli tyytyväinen YK:n toimintaan Lähi-idässä ja suositteli sekä UNTSO:n että UNEF:n toiminnan jatkamista edelleen, jotta tilanne Israelin ja sen naapureiden välillä pysyi rauhallisena aina lopullisen ratkaisun löytämiseen saakka. Lisäksi neuvosto toivoi, että UNEF jatkaisi valvontatoimintaansa Akabanlahdella.¹⁹⁶ Syynä positiiviseen suhtautumiseen oli kenties se seikka, että arabien ja Israelin välien pysyessä rauhallisina Yhdysvaltojen oli ollut mahdollista toimia Lähi-idässä ilman, että sen tarvitsi ottaa jatkuvasti toiminnassaan huomioon Israelin turvallisuutta. Kun YK huolehti Israelin turvallisuudesta ja esti vihamielisyyksiä leimahtamasta uudeksi sodaksi, oli Yhdysvallat pystynyt keskittymään täysin arabien keskinäisiin taisteluihin ja Neuvostoliiton vaikutusvallan lisääntymisen estämiseen Lähi-idässä.

¹⁹³ ”This truly international police force can boast an inspiring record since its creation more than a year ago. It has helped to reduce to a minimum tensionbreeding incidents between Egypt and Israel. Its international character has provided living proof that men of different nations, backgrounds and religions can work together harmoniously to create peaceful conditions in an area where tensions might otherwise run high.” Viesti kongressille sisältäen 12. vuosittaisen raportin Yhdysvaltojen osallistumisesta YK:ssa 26.6.1958. Public papers of the Presidents of the United States. Dwight D. Eisenhower 1958, 502.

¹⁹⁴ Ashton 1996, 148; Brands 1994, 78; Gerges 1994, 82–83; Oikarinen 1999, 213, 215.

¹⁹⁵ Brands 1988, 109–110; Brands 1994, 75–77; Oikarinen 1999, 217–219.

¹⁹⁶ Kansallisen turvallisuusneuvoston raportti 4.11.1958. Liite: Statement of U.S. policy toward the Near East FRUS 1958–1960 XII, 193, 195.

Vuodet 1959–1961 olivat hiljaista aikaa Lähi-idässä ja Yhdysvaltojen huomio kääntyi Eurooppaan Neuvostoliiton nostettua jaetun Berliinin kohtalon uudelleen esiin. Lisäksi Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välit kiristyivät sopuisamman vaiheen jälkeen Neuvostoliiton ammuttua alas yhdysvaltalaisen U2-vakoilukoneen toukokuussa 1960. Lisää huolta Yhdysvalloille aiheutti Fidel Castron johtama vallankumous Kuubassa ja Kongossa syttynyt sisällissota.¹⁹⁷ Huhtikuussa 1959 apulaisulkoministeri Christian Herteristä tuli Yhdysvaltain uusi ulkoministeri Dullesin erotessa tehtävästään terveydentilansa takia. Herter keskittyi enemmän kommunikoidaan kongressin ja median kanssa kuin luomaan uusia ulkopoliittisia linjauksia. Eisenhower otti itse vetovastuun ulkopoliitikassa. Dullesin eron myötä Yhdysvaltain Lähi-idän politiikka alkoi uudistua yhteistyötä arabinationalistien kanssa korostavaksi entisen epäilyn sijaan. Päävastustajaksi Lähi-idässä nousivat Neuvostoliiton tukemat kommunistiryhmittymät.¹⁹⁸

Uusille aloitteille Lähi-idän suhteen ei Yhdysvalloilla ollut suurta tarvetta, sillä tilanne Lähi-idässä muuttui Yhdysvaltojen toivomaan suuntaan Egyptin ja Neuvostoliiton välisen viilennyttyä vuonna 1959. Nasser oli saanut selville, että Egyptin ja Syyrian kommunistit puuhasivat hänen syrjäyttämistään ja vangitutti nämä Neuvostoliiton vastalauseista huolimatta. Tämän seurauksena Nasser lopetti Yhdysvaltojen arvostelun ja solmi uudelleen diplomaattisuhteet Iso-Britannian kanssa. Myös arabien yhtenäisyysliikkeen voima hiipui Eisenhowerin viimeisten vallassaolovuosien aikana arabien keskinäisten erimielisyyksien seurauksena. Irak ja Egypti kävivät sanasotaa keskenään ja Syyria oli tyytymätön yhteiselämäänsä Egyptin kanssa. Neuvostoliitto huomasi ajautuneensa umpikujaan Lähi-idän politiikassaan avustamalla kahta keskenään kilpailevaa maata, Egyptiä ja Irakia, sekä tukiessaan alueen kommunisteja muiden suosion menettämisen uhalla.¹⁹⁹

Lähi-idän tilanteen tasaantuminen ja uusien kriisien puhkeaminen eri puolilla maailmaa vaikutti myös siihen, että UNEF ei ollut yhtä päivänpolttava kysymys Yhdysvalloissa kuin aiemmin. Täysin sitä ei silti unohdettu. Huomio kääntyi UNEF:n rahoituksen järjestämiseen ja ehdotuksiin muuttaa UNEF pysyväksi järjestelyksi. Tyytyväisyys sen toimintaan ja usko sen kykyyn estää vihollisuuksien syttyminen uudelleen oli yhä suurta, ainakin tämän lähdeaineiston valossa.

¹⁹⁷ Gerson 1967, 317; Hoopes 1973, 499–505.

¹⁹⁸ Ashton 1996, 199; Brands 1994, 78; Divine 1981, 136; Gerges 1994, 118, 129, 131; Hoopes 1973, 492; Oikarinen 1999, 227–229; Pach & Richardson 1991, 204; Polk 1975, 389, 421.

¹⁹⁹ Bass 2003, 47; Brands 1994, 79; Oikarinen 1999, 228–229; Stivers 1987, 214.

Vuonna 1959 YK:ssa pohdittiin mahdollisuutta pienentää YK-joukkoja. YK:n apulaispääsihteeri Ralph Bunche suhtautui kielteisesti ajatukseen UNEF:n koon pienentämisestä, sillä hänen mielestään se saattoi vaarantaa UNEF:n kyvyn hoitaa tehtäväänsä yhteenottojen estäjänä Israelin ja Yhdistyneen Arabitasavallan välillä. Bunchesta UNEF siinä koossa, jossa se toimi, pystyi parhaiten estämään rajavälikohtaukset ja muut väkivaltaisuuudet, koska se pystyi pitämään vartiointipisteitä tarpeeksi tiheässä. Jos UNEF:a pienennettiin, ei se pystynyt toimimaan enää samalla tavoin. Yhdysvaltain YK-lähetystön jäsen James Barco raportoidessaan keskustelustaan Bunchen kanssa ulkoministeriölle totesi omana mielipiteenään, että vaikka UNEF:n pienentäminen lisäisi rajaselkkausten riskiä, ei se silti heikentänyt UNEF:n tehoa Israelin ja Yhdistyneiden Arabitasavaltojen välisenä puskurina. Barco piti UNEF:n koon säilyttämistä ennallaan tärkeänä, mutta vain siinä tapauksessa, että ongelmallinen rahoituskysymys saatiin ratkaistua. Koska rahoituskysymyksen ratkaisu näytti venyvän, suositteli Barco UNEF:n koon pienentämistä puolella, jolloin se yhä kykeni toimimaan puskurina. Barco uskoi, että jos YK pitäisi jollain muilla toimilla Israelin ja Syyrian välisen rajan rauhallisena, niin UNEF pärjäisi Gazassa pienempänä.²⁰⁰

Aselevosta ja Egyptin ja Israelin väliin sijoitetusta UNEF:sta huolimatta Israelin pääministeri David Ben-Gurion suhtautui varauksella Nasserin aikeisiin. Hän oli huolissaan Yhdistyneiden Arabitasavaltojen varustautumisesta ja pelkäsi Nasserin hyökkäävän Israeliin, sulkevan Tiranin salmen ja ryhtyvän tulittamaan israelilaisia laivoja. Yhdysvaltain Israelin suurlähettiläs Reid yritti rauhoittaa Ben-Gurionia vakuuttamalla, että UNEF puuttui heti asiaan, jos Egypti ryhtyi sellaisiin toimenpiteisiin. Ben-Gurion oli vakuuttunut, että Nasser aikoi ennen sitä käskä UNEF:n poistumaan Egyptistä. Reid ei pitänyt ajatusta UNEF:n poisvetämisestä uskottavana ja vakuutti, että Yhdysvallat ja YK eivät katsoisi toimettona sivusta aselevon päättymistä.²⁰¹ Herter ilmoitti, että Yhdysvallat jatkoi voimakasta tukeaan UNEF:lle, sillä se toiminnallaan toi alueelle kauan kaivattua rauhaa ja vakautta. Erityisen ilahtunut ulkoministeri oli siitä, että sosialistisia maita lukuun ottamatta kaikki YK:n jäsenmaat ajattelivat asiasta samoin.²⁰²

Avustava lainopillinen neuvonantaja YK-asioissa, (Assistant legal adviser for U.N. affairs) Meeker esitti, että Yhdysvaltojen oli viisaampi keskittyä toimivien aseistariisuntasopimusten

²⁰⁰ YK-lähetystön (Barco) sähke ulkoministeriölle 27.5.1959. FRUS 1958–1960 XIII, 176–177.

²⁰¹ Yhdysvaltain Israelin suurlähetystön (Reid) sähke ulkoministeriölle 18.7.1960 FRUS 1958–1960 XIII, 353.

²⁰² Ulkoministeriön (Herter) ohjeet tietyille diplomaattisille kohteille 7.8.1959. FRUS 1958–1960 II, 162.

tekemiseen, jolloin oli mahdollista luopua YK:n luomista improvisoiduista järjestelyistä, kuten UNEF ja Kongoon lähetetyt YK-joukot.²⁰³ Kritiikin taustalla oli laajemminkin Yhdysvalloissa 1950-luvun lopulla esiintynyt kritiikki YK:ta kohtaan. Yhdistyneiden Kansakuntien ei nähty pystyvän tarpeeksi tehokkaasti tukemaan kommunismin vastaista taistelua.²⁰⁴

Eisenhower sen sijaan oli tyytyväinen YK:n kehittymiseen hänen virassaoloaikanaan. *”Kuluneen seitsemän ja puolen vuoden aikana YK:n vaikutusvalta ja toiminta rauhan ylläpitämiseksi, on kuten sanoit, kasvanut suuresti. Tämä ei ole ollut yhden kansakunnan tai henkilön aikaansaannosta, mutta Yhdysvallat on pyrkinyt edistämään tätä kasvua.”*²⁰⁵ Presidentti uskoi UNEF:iin ja vuoden 1960 lopulla presidentti puolusti UNEF:a arvostelijoita vastaan: *”Alkuvuodesta 1957 saakka UNEF on tehokkaasti estänyt vaaralliset hyökkäykset ja kostoiskut Gazan kaistaleella, joka on jatkuvasti uhannut rauhaa Lähi-idässä.”*²⁰⁶

4. Yhdysvallat ja UNEF:n avustaminen

4.1 Yhdysvallat tukee UNEF:a monin tavoin

Kun UNEF:n perustamista ryhdyttiin suunnittelemaan marraskuussa 1956, sen perustamista kannattaneet maat toivoivat, että Yhdysvallat oli halukas tukemaan YK-joukkoja ja siten

²⁰³ YK asioiden avustavan lainopillisen neuvonantajan (assistant legal adviser for U.N. affairs, Meeker) valmisteleva paperi 4.10.1960: United States policy and the 15th General Assembly. FRUS 1958–1960 II, 391.

²⁰⁴ Hoff, 1994, 220.

²⁰⁵ ”In the past seven and a half years the U.N. has indeed, as you say, grown greatly in influence and as an agency for preservation of peace. This has not been so because of any one nation or any one man. But the U.S. has sought to nurture that growth.” Eisenhowerin kirje Henry Cabot Lodge jr:lle. 19.8.1960 The Papers of Dwight David Eisenhower XXI, 2056.

²⁰⁶ ”Since early 1957 the United Nations Emergency Force has effectively stopped the dangerous raids and reprisals in the Gaza Strip which continually threatened the peace of Middle East.” Huomioita Hiawathan sillan vihkiäisissä Red Wingissä, Minnesotassa 18.10.1960. Public papers of the Presidents of the United States. Dwight D. Eisenhower 1960, 783.

mahdollistamaan niiden perustamisen.²⁰⁷ Omien joukkojensa Yhdysvallat ei halunnut osallistuvan UNEF:iin, mutta muunlaista apua se oli YK-joukoille valmis antamaan, kuten maksamaan yhden kolmasosan huoltokustannuksista, sillä ehdolla, että joukkojen varusteet ja palkat maksoivat ne maat, jotka joukkoja lähettivät.²⁰⁸ Yhdysvaltojen tuki oli tarpeen myös monissa muissa asioissa, kuten joukkojen kuljettamisessa Egyptiin, sillä monilla mailla ei ollut käytössään tarvittavaa kalustoa joukkojen kuljettamiseksi Egyptiin. Tätä logistista tukea, Yhdysvallat oli valmis ja halukas YK-joukoille antamaan.²⁰⁹

Yhdysvalloissa ryhdyttiin heti UNEF:n perustamisen jälkeen suunnittelemaan ilmakuljetusten järjestämistä sekä muun avun toimittamista sille. Suunnitelmiin kuului myös yhteysupseerin lähettäminen YK:n päämajaan New Yorkiin, jossa tämän tuli toimia linkkinä pääsihteerin ja Yhdysvaltain armeijan välillä sen jälkeen, kun Hammarskjöld oli esittänyt virallisen avustuspyynnön. Ehdottomasti haluttiin pitää Yhdysvaltain armeija erossa kansallisista YK-lähetystöistä ja hallituksista.²¹⁰ Luultavasti siksi, että ei näyttänyt siltä kuin Yhdysvallat olisi juoninut kansallisten, lähinnä hyökkääjien, lähetystöjen kanssa jotakin YK-joukkoihin liittyvää ja saanut tilanteen näyttämään siltä, kuin Yhdysvallat oli ollut mukana laatimassa hyökkäyssuunnitelmia Egyptiin.

Sekä ulko- että puolustusministeriö olivat halukkaita tarjoamaan YK-joukoille ilma- ja maakuljetuksia. Kuljetusten toteuttamiseksi oltiin valmiita vuokraamaan kauppalaivoja ja lentokoneita, jos Yhdysvaltojen oma sotilaskalusto tarvitsi täydennystä. Lisäksi molemmat ministeriöt kehottivat varautumaan siihen, että Yhdysvalloilta pyydetäisiin tukea muun muassa YK-joukkojen mahdolliseen evakuointiin, sairaanhoitoon ja ylläpitoon, kuten kenttäkaupan, polttoaineiden, varaosien varusteiden ja muona-annosten järjestämiseen. Kuljetuksista YK ei luvannut maksaa korvausta, ja määrärahojen hankkiminen niihin jäi puolustusministeriön tehtäväksi. Muusta tuesta aiheutuneet kulut YK oli luvannut korvata. Eriyksen tärkeänä pidettiin sitä, että Yhdysvallat ei ottanut muuten osaa UNEF:n toimintaan.²¹¹ ”Yhdysvaltain sotilashenkilöstö ei osallistu, eikä YK-joukkojen toimialueelle

²⁰⁷ Holmes 1977, 33.

²⁰⁸ YK-lähetystön (Lodge) sähke ulkoministeriölle 4.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 979.

²⁰⁹ YK-lähetystön (Lodge) sähke ulkoministeriölle (Hoover) 5.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 982–983; Muistio keskustelusta 7.11.1956. Meetings with the President Aug. thru dec. 1956 (2). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter, 1953–1961. The White House correspondence and memoranda series, rulla 3; FRUS 1955–1957 XVI, 1050.

²¹⁰ Epävirallinen tiivistelmä tapaamisesta ulkoministeriössä 6.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1031.

²¹¹ Ulko- ja puolustusministeriöiden yhteinen ehdotus: Proposed United States contribution to United Nations international force. 10.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1102–1103.

perusteta huoltotukikohtaa.”²¹² Tämä ehkä siksi, että Neuvostoliitto ei saanut Yhdysvaltojen sotilashenkilöstön osallistumisesta syytä lähettää omia sotilashenkilöitään mukaan UNEF:iin ja pitää siten UNEF ulkopuolella suurvaltojen välisestä kilpailusta. Taustalla on ehkä ollut myös toive pitää sillä tavoin UNEF puolueettomana muun maailman silmissä ja välttää pelkoa kotimaassa uuden Korean synnystä.

Lupaustensa mukaisesti Yhdysvallat huolehti joukkojen ilmakuljetuksista niiden kotimaista Napoliin perustettuun UNEF:n huoltotukikohtaan. Egyptiin saakka Yhdysvallat ei voinut joukkoja viedä, sillä Egypti kielsi amerikkalaisten sotilaskoneiden laskeutumisen Egyptiin. Napolista joukot siirtyivät sveitsiläisillä matkustajakoneilla sekä kanadalaisilla ilmavoimien kuljetuskoneilla Egyptiin.²¹³ YK-joukot olivat monessa suhteessa riippuvaisia Yhdysvaltojen tuesta ja ilman sitä niiden toiminta-aika olisi saattanut jäädä lyhyeksi, sillä YK:lla ei ollut olemassa omia vakituisia ja valmiita huoltolinjoja.²¹⁴

Puolustushaarakomentajien neuvoston puheenjohtajalle amiraali Radfordille huomautettiin Yhdysvaltojen antaman avun merkityksestä UNEF:lle: *”Jopa tässä tapauksessa on huomattava, ettei pienen joukon, joka ei osallistu taisteluihin, huoltaminen onnistuisi ilman Yhdysvaltojen tarjoamaa apua, mitä tulee tukikohtiin, varikkoihin, kuljetuksiin, viestiyhteyksiin ja organisatoriseen rakenteeseen, joka oli olemassa jo silloin kun joukko perustettiin ja mahdollisti nopean liikkuvuuden, joka on niin tärkeää kriisin aikana.”*²¹⁵ Vuoteen 1958 mennessä Yhdysvallat tuki UNEF:a tarvikkeilla ja varusteilla yli viiden miljoonan dollarin arvosta ja oli saanut avustaan hyvitystä YK:lta vain noin kolme miljoonaa dollaria.²¹⁶

²¹² ” No United States military personell will enter nor will United States supporting facilities be established in the area under supervision of the United Nations Force.” Ulko- ja puolustusministeriöiden yhteinen ehdotus: Proposed United States contribution to United Nations international force. 10.11.1956. FRUS 1955–1957 XVI, 1103.

²¹³ Reinimaa 2006, 28–29.

²¹⁴ Autti & Apunen 1966, 71, 80.

²¹⁵ ”Even in this case it should be realized that logistic support of this small force, not involved in combat, could not be accomplished without the facilities of the United States in terms of depots, stock-piles, shipping, airlift, communications, and organization structure which were already in existence at the time the force was established, and provided that quick mobility so essential in time of crisis.” Muistio YK-lähetystön sotilashenkilöstön komitean puheenjohtajalta (chairman of the military staff committee to the mission at the United Nations, Stone) Puolustushaarakomentajien neuvoston puheenjohtajalle (Radford) 14.2.1957 Liite: Staff study: Permanent United Nations force. FRUS 1955–1957 XI, 182.

²¹⁶ Muistio presidentille 22.8.1958. Liite: Joint resolution to promote peace and stability in the Middle East. Message from the President of U.S. transmitting the 3rd report to congress covering activities through June 30, 1958, in furtherance of purposes of the joint resolution to promote peace and stability in the Middle East. Chronological file August 1958 (1). The papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter 1953–1961. The chronological correspondence series, rulla 19.

YK:n budjetin valmistelu kuuluu YK:n sihteeristölle ja sen tarkastaa neuvoa-antava hallinto- ja talouskomitea ja yleiskokouksen tulee 2/3 enemmistöllä hyväksyä se. Jokainen jäsenmaa osallistuu YK:n toiminnan rahoittamiseen maksamalla jäsenmaksuna tietyn suuruisen osuuden YK:n budjetista. Maksuosuudet jaetaan jäsenvaltioiden kesken niiden arvioidun maksukyvyyn, suuruuden ja asukasluvun mukaisesti. Suurin rahoitusosuus oli Yhdysvalloilla, joka maksoi YK:n kuluista 1950-luvulla noin yhden kolmanneksen. Neuvostoliitto maksoi jäsenmaksunaan 15 prosenttia ja Iso-Britannia noin 6,6 prosenttia YK:n kuluista.²¹⁷

YK:n peruskirjassa ei ollut säännöksiä siitä, kuinka YK-joukkoja tulisi rahoittaa. Tarkkailijaosastojen, kuten UNTSO:n kulut kuuluivat YK:n normaaliin budjettiin ja Korean sodassa jokainen maa oli rahoittanut itse, sekä Yhdysvalloilta saamallaan tuella, osallistumisensa. UNEF:n toiminnan rahoittamisesta tuli suuri kiistakysymys YK:ssa. UNEF:n perustamisen yhteydessä marraskuussa 1956 päätettiin myös sen toiminnan rahoittamisen periaatteista. Kaikkien jäsenmaiden tuli osallistua UNEF:n rahoittamiseen maksamalla jäsenmaksuosuutensa mukaisen osuuden sen kuluista. Lisäksi perustettiin yhdeksän maan muodostama komitea tutkimaan rahoituksen järjestämistä ja oma erityistili, jolta UNEF:n kulut hoidettiin, koska budjetin tiukkuuden takia ei ollut mahdollista rahoittaa UNEF:n toimintaa YK:n normaalista budjetista. Yleiskokous valtuutti pääsihteerin käyttämään 10 miljoonaa dollaria UNEF:n perustamiseen, sekä siirtämään UNEF:n tilille varoja YK:n erityisrahastoista, kun tilillä ei alkuun ollut katetta. Rahoitusperiaatteisiin kuului myös, että osallistujamaat huolehtivat itse joukkojen palkoista ja varusteista kaikkien muiden kulujen jäädessä YK:n vastuulle.²¹⁸

UNEF:n tuomat lisäkulut YK:lle eivät herättäneet ihastusta Yhdysvalloissa, joka pyrki pienentämään omaa maksuosuuttaan. Lisäkustannukset, jotka UNEF aiheutti, jaettiin jäsenvaltioiden kesken niiden jäsenmaksuosuuksien kanssa samassa suhteessa, mistä johtuen Yhdysvallat pelkäsi, että muut maat suhtautuisivat uusien, suurien kulujen myötä kielteisesti Yhdysvaltojen pyrkimykseen saada pienennettyä omaa jäsenmaksuosuuttaan.²¹⁹ Ennen kaikkea Yhdysvalloissa pelättiin sitä, että pääsihteerin esittäisi jäsenmaksujen korottamista UNEF:n aiheuttamien kulujen kattamiseksi, jolloin viimeistään Yhdysvaltojen pyrkimys oman maksuosuutensa pienentämisestä epäonnistuisi. Katkeruutta aiheutti se, että samaan

²¹⁷ Björnberg 1971, 25–26; Dionisopoulos 1970, 581; Kronlund & Valla 1996, 62; Riggs & Plano 1988, 49.

²¹⁸ Kronlund & Valla 1996, 62–63; Luard 1989, 39, 443, 445.

²¹⁹ YK:n 11. yleiskokoukseen osallistuvan YK-lähetystön kokousta varten laadittu keskustelupaperi 21.11.1956. FRUS 1955–1957 XI, 137–138.

aikaan jäsenmaksuista päättävä komitea oli suositellut kaikkien muiden merkittävien YK:n rahoittajien maksuosuuksiin alennuksia.²²⁰ Lodgen mielestä ”Komitean kieltäytyminen äänestämästä Yhdysvaltojen maksuosuuden pienentämisestä oli huutava vääryys.”²²¹

Yhdysvaltain YK-lähetystön neuvonantaja Albert Bender (Senior Adviser on international organizations and legal matters at the Mission) piti yleiskokouksen tekemää päätöstä YK-joukkojen rahoittamisperusteista oikeanlaisena päätöksenä. Hänestä se oli ennakkopäätös siitä, kuinka tulevaisuudessa tultaisiin rahoittamaan yleiskokouksen tekemiä päätöksiä, jotka liittyivät kansainväliseen turvallisuuteen. Erityisen ilahtunut Bender oli siitä, että yleiskokouksen UNEF:n käyttöön hyväksymä 10 miljoonaa dollaria, oli päätetty jakaa kaikkien YK:n jäsenmaiden kesken niiden jäsenmaksuosuuksien mukaisessa suhteessa. Alkuun yleiskokouksessa oli esiintynyt vaatimuksia siitä, että hyökkääjien tai suurvaltojen tuli maksaa YK-joukoista aiheutuneet kulut. Lisäksi Etelä-Amerikan maat olivat esittäneet, että kaikki jäsenmaat osallistuisivat UNEF:n kulujen kattamiseen vain viiteen miljoonaan dollariin saakka ja toiset viisi miljoonaa jäisi vapaaehtoisten maksujen, eli Yhdysvaltojen varaan.²²²

*”Äänestys meni seuraavasti 62-8-7, ja vain sosialistinen blokki kieltäytyi maksamasta osuuttaan ja toisti ettei aikonutkaan maksaa. Tämä äänestys oli merkittävä askel kohti oletusta, että jäsenyyteen YK:ssa kuuluu myös velvoitteita, puheoikeuden ja äänestysoikeuden kollektiiviseen turvallisuuteen kuuluvissa asioissa lisäksi. Päätös oli tärkeä askel kollektiivisen turvallisuuden toteuttamiseksi. Päätetyn periaatteen tulisi säästää Yhdysvalloilta miljoonia dollareita tulevaisuudessa.”*²²³

Ongelmana Bender piti sitä, kuinka luvattun 10 miljoonaa ylittävä osa kuluista rahoitettaisiin. Siinä asiassa Yhdysvallat oli Benderin pettymykseksi joutunut taipumaan ja hyväksymään

²²⁰ Muistiinpanot 11. yleiskokoukseen osallistuvan lähetystön 4. kokouksesta lähetystön päämajassa 11.1956. FRUS 1955–1957 XI, 141–142.

²²¹ ”the Committee’s refusal to vote a share in reduction to the U.S. was ’outrageously unfair.’” Muistiinpanot YK:n 11. yleiskokoukseen osallistuvan lähetystön kuudennesta kokouksesta 29.11.1956 FRUS 1955–1957 XI, 146.

²²² Albert F. Bender jr:n muistio YK-suurlähettiläälle (Lodge). 14.1.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 33–34.

²²³ ”The vote in the Plenary was 62-8-7, with only the Soviet bloc against and repeating that they would not pay the assessment. This vote was an important step forward in the *assumption by the general membership of the responsibilities involved in belonging to the United Nations and being able to speak and vote on collective security action*. It was an important step forward in the *implementation of collective security action*. The principle established should, incidentally, *save the United States many millions of dollars in the future*.” Albert F. Bender jr:n muistio YK-suurlähettiläälle (Lodge) 14.1.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 34.

ajatuksen, että se rahoitettaisiin ehkä jollakin muulla tavalla kuin jäsenmaksuosuuksien mukaisesti. Sitä asiaa pohtineeseen yhdeksän maan komiteaan Yhdysvallat oli otettu mukaan. Benderin mielestä oli tärkeää, että UNEF:n kulut eivät ylittäisi sille luvattua summaa, ellei sen toimikausi pitenisä tai tehtävät lisääntyisi.²²⁴

Jo marraskuussa 1956 UNEF:n käyttöön luvattu 10 miljoonaa dollaria osoittautui riittämättömäksi, joten sille luvattua rahamäärää kasvatettiin 16,5 miljoonaan dollariin. Siitä kymmenen miljoonaa jaettiin kaikkien jäsenmaiden maksettavaksi. Loput summasta haluttiin koota vapaaehtoisilla maksuilla.²²⁵ Eisenhowerin hallinto oli halukas rahoittamaan YK-joukkojen toimintaa myös vapaaehtoisten maksujen kautta mutta kongressi asettui vastahankaan. Edustajainhuone hyväksyi Yhdysvaltain 3,3333 miljoonan dollarin suuruisen osuuden UNEF:n kuluista vuodelle 1957, mutta eväsi rahat vapaaehtoiselta maksulta, jonka suuruus olisi ollut 3,25 miljoonaa dollaria. Edustajainhuoneen mielestä rahat vapaaehtoiseen maksuun oli etsittävä presidentin hallinnoimista rahastoista. Päätöksestä Herterille tiedotti kansainvälisiin organisaatioihin liittyneiden asioiden apulaisulkoministeri (Assistant secretary of state for international organization affairs) Francis O. Wilcox joka samalla pyysi Herteriä hyväksymään laaditun määrärahasuunnitelman ICA:n²²⁶ johtajalle, kun senaatin suhtautuminen vapaaehtoiseen avustukseen oli kyseenalainen.²²⁷

Herter taivutteli ICA:n johtajaa John B. Hollisteria Wilcoxin pyynnön mukaisesti hankkimaan rahat UNEF:a varten korostamalla YK-joukkojen merkitystä maailmanrauhalle:

*”Koska UNEF:n menestys on tiukasti sidottu maailmanrauhan säilymiseen, Yhdysvallat on julkistanut aikeensa, että normaalin perustuslaillisen prosessin kautta Yhdysvaltain hallitus maksaa vapaaehtoisena maksuna puolet tarvittavasta 6,5 miljoonasta dollarista vuodelle 1957 oletuksella, että myös muut jäsenmaat menevät takuuseen vastaavista määristä.”*²²⁸

²²⁴ Albert F. Bender jr:n muistio YK-suurlähettiläälle (Lodge) 14.1.1957. FRUS 1955–1957 XVII, 33–34.

²²⁵ Luard 1989, 445; Christian Herterin kirje John B. Hollisterille 4.6.1957. Chronological File, June 1957 (4). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter 1953–1961. The Chronological Correspondence Series, rulla 15.

²²⁶ International Cooperations Administration, ICA, hallinnoi ulkomaille annettavaa apua. Brands 1988, 140; Zoumaras 1987, 168

²²⁷ Francis O. Wilcoxin kirje Christian Herterille 29.5.1957. Chronological file, June 1957 (4). The papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter 1953–1961. The Chronological Correspondence Series, rulla 15.

²²⁸ ”Since the success of the UNEF operation is so closely tied to the cause of world peace, the United States has declared its present intention, subject to the normal constitutional processes of the United States Government, to make a voluntary contribution of up to one-half of the required additional \$6,500,000 for 1957 on the assumption that an equivalent amount would be pledged by other countries.” Christian Herterin kirje John B.

Herter kertoi Hollisterille myös, että Yhdysvallat halusi turvata UNEF:n tehtävien onnistumisen ja toivoi, että Hollister käyttäisi vuoden 1956 Mutual Security Act:a ja Eisenhowerin oppia, jotta saisi kokoon pyydetty 3,25 miljoonaa dollaria UNEF:n käyttöön.²²⁹ Ei ole tiedossa hyväksyikö ICA Herterin pyynnön, mutta ICA hyväksyi sen, että vuoden 1957 Mutual Security Program -rahastoista annettiin UNEF:n käyttöön 9,75 miljoonaa dollaria, sekä sen, että edellisen vuoden ylijääneet varat, 2,25 miljoonaa dollaria, ohjattiin samaan tarkoitukseen,²³⁰ vaikka vuodelle 1957 kongressi leikkasi kalliina rahanjako-ohjelmana pitämänsä Mutual Security Programin käyttöön pyydettyjä määrärahoja 4,8 miljardista 3,8 miljardiin dollariin.²³¹

Yhdysvallat oli halukas tukemaan UNEF:n toimintaa, koska se nähtiin tehokkaana keinona pitää Lähi-itä rauhallisena ja vakaana. Siksi sen toiminnan haluttiin vuonna 1959 jatkuvan edelleen. Kahden ensimmäisen toimintavuoden aikana Yhdysvallat maksoi yhteensä 13 miljoonaa dollaria vapaaehtoisia avustuksia UNEF:lle huolimatta Eisenhowerin ja kongressin välisistä budjettikiistoista²³² oman määrätyn maksuosuutensa lisäksi. Vuonna 1959 Yhdysvalloissa suunniteltiin, että se olisi oman osuutensa, 4,94 miljoonan dollarin, lisäksi maksanut 3,5 miljoonaa dollaria vapaaehtoisista avustusta UNEF:lle.²³³

4.2 Kaikkien on osallistuttava UNEF:n rahoittamiseen

Helmikuussa 1957, jolloin UNEF:n miesvahvuus oli suurimmillaan, olivat sen kulut jo sille luvatus 16,5 miljoonan dollarin suuruiset, ja saman vuoden joulukuussa kulut olivat

Hollisterille 4.6.1957. Chronological File, June 1957 (4). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter 1953–1961. The Chronological Correspondence Series, rulla 15.

²²⁹ Christian Herterin kirje John B. Hollisterille 4.6.1957. Chronological File, June 1957 (4). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter 1953–1961. The Chronological Correspondence Series, rulla 15.

²³⁰ Kansainvälisiin organisaatioihin liittyvien asioiden apulaisulkoministerin (assistant secretary of state for international organization affairs, Wilcox) muistio ulkoministerille (Dulles) 22.11.1957 FRUS 1955–1957 XVII, 820–821.

²³¹ Pach & Richardson 1991, 164–166; Zoumaras 1987, 168.

²³² Vuonna 1957 Eisenhowerin hallinnon rahankäyttö joutui kongressissa suuren arvostelun kohteeksi. Vuodelle 1958 laaditussa budjetissa liittovaltion menot kasvoivat 2,8 miljoonaa dollaria. Vaikka budjetti oli siitä huolimatta tasapainossa, aiheutti menojen kasvu suurta huolta kongressissa ja valtionvarainministerissä talouden taantumana takia. Republikaanit katsoivat Eisenhowerin rikkoneen lupauksensa liittovaltion menojen hillitsemisestä. Kiistan seurauksena kongressi leikkasi budjettia neljällä miljardilla dollarilla. Immerman 1999, 177; Pach & Richardson 1991, 167–169.

²³³ Ulkoministeriön (Herter) ohje tietyille diplomaattisille kohteille 7.8.1959. FRUS 1958–1960 II, 162–163.

kasvaneet noin 30 miljoonaan dollariin. Tämän jälkeen kulujen suuruus vakiintui noin 20–25 miljoonaan dollariin vuodessa. Yleiskokous käsitteli joulukuussa YK:n budjettia seuraavalle vuodelle ja siinä yhteydessä myös YK-joukkojen rahoitusta.²³⁴ Nopeasti kasvaneet UNEF:n kulut aiheuttivat huolestumista Yhdysvalloissa, joka edelleen vuonna 1957 tavoitteli oman maksuosuutensa pienentämistä yhdestä kolmasosasta 30 prosenttiin. Yhdysvaltain YK-lähetystön kokouksessa Bender arvioi:

*”Tänä vuonna tilanteemme on erityisen vaikea, sillä UNEF:n arvioidut kulut ovat 40 miljoonaa dollaria, jotta se voi jatkaa toimintaansa vuonna 1958. Pääsihteeri suosii jäsenmaiden suoraa maksuja UNEF:lle, mutta kun jäsenmaat maksavat näitä ylimääräisiä kuluja, ne eivät tule suhtautumaan suopeasti Yhdysvaltojen pyrkimykseen pienentää omaa maksuosuuttaan.”*²³⁵

UNEF:n rahoittaminen muodostui entistä vaikeammaksi kysymykseksi useiden YK:n jäsenmaiden kieltäytyttyä maksamasta omaa osuuttaan sen kuluista. Neuvostoliitto kieltäytyi maksamasta omaa osuuttaan sillä perusteella, että YK:n yleiskokouksen perustama UNEF oli syntynyt laittomassa järjestyksessä. Neuvostoliitto ei vastustanut YK-joukkojen perustamista, koska Egypti suhtautui positiivisesti YK:n väliintuloon, mutta katsoi, että YK-joukkojen perustaminen olisi kuulunut yleiskokouksen sijaan turvallisuusneuvostolle. Neuvostoliitto pelkäsi, että jos yleiskokous, jonka päätöksiin sillä ei ollut veto-oikeutta, saisi vallan perustaa YK-joukkoja, saattaisi se tulevaisuudessa käyttää YK-joukkoja myös sitä itseään vastaan. Se ilmoitti, että Israelin, Ranskan ja Iso-Britannian, joiden toimien takia UNEF oli pitänyt perustaa, tuli maksaa kaikki UNEF:n kulut. Neuvostoliiton esimerkin innoittamina myös moni muu maa kieltäytyi maksamasta omaa osuuttaan, vedoten siihen, etteivät ne olleet kannattaneet UNEF:n perustamista.²³⁶

Muiden maiden haluttomuus ottaa osaa UNEF:n kulujen kattamiseen, herätti ärtymystä Yhdysvalloissa. Ulkoministeri Dulles oli vakaasti sitä mieltä, että jäsenyyteen YK:ssa kuului myös velvollisuus osallistua YK-joukkojen aiheuttamien kulujen maksamiseen.²³⁷ Kieltäytymiset osallistua UNEF:n toiminnan rahoittamiseen herättivät ärtymystä myös

²³⁴ Luard 1989, 445.

²³⁵ ”Our position is particularly difficult this year, as the expenses to be appropriated for UNEF are estimated to be about \$ 40,000,000 in order to keep the force in action through 1958. The Secretary-General favors a direct levy on Member States to pay for UNEF, but when states are paying this additional expense, they will not be in a mood to welcome United States suggestions that its regular share be reduced.” Muistiinpanot YK:n 12. yleiskokoukseen osallistuvan lähetystön viidennestä kokouksesta 26.9.1957. FRUS 1955–1957 XI, 237.

²³⁶ Autti & Apunen 1966, 25, 74–75; Kronlund & Valla 1996, 62; Luard 1989, 444.

²³⁷ Ulkoministeriön (Dulles) sähke YK-lähetystölle 23.10.1957 FRUS 1955–1957 XVII, 770.

apulaisulkoministeri Herterissä, joka toivoi, että kaikki olisivat yhtäläillä osallistuneet maksamiseen sovittujen maksuosuuksien mukaisesti.²³⁸ Herter toivoi, että kaikki vapaan maailman kannattajat asettuisivat Neuvostoliiton huonoa esimerkkiä vastaan ja jatkaisivat tuen antamista UNEF:lle. Herter toivoi myös, että Hammarskjöld onnistui löytämään keinon, jolla UNEF:lle voitiin hankkia lisärahoitusta toiminnan jatkamiseksi.²³⁹

Erityisen huolestuttavana pidettiin Yhdysvalloissa sitä, että sosialististen maiden lisäksi myös 24 muuta maata, oli jättänyt maksunsa maksamatta vuodelta 1957, ja vuoden 1958 maksunsa oli laiminlyönyt 41 maata. Maksunsa laiminlyöneiden toivottiin maksavan maksurästinsä mahdollisimman pian. Maksujen laiminlyöntien seurauksena YK:n sihteeristö oli omaksunut käytännön jättää UNEF:n laskut maksamatta, jos sen tilillä ei ollut tarpeeksi rahaa. Tällainen toiminta oli Yhdysvalloista surullista ja teki laiminlyönnit maksujen suhteen entistä epätoivottavammiksi.²⁴⁰ Talousasioista vastannut apulaisulkoministeri Douglas Dillon²⁴¹ suunnitteli kuinka maksunsa laiminlyöneet voitiin pakottaa maksamaan:

*”Tehokkain tapa olisi se, että pääsihteeri käyttäisi oikeuttaan ottaa UNEF:n käyttöön varoja YK:n käyttöpääoma rahastosta. Tällöin rahasto pienentyisi vaarallisesti, koska UNEF:n takaisinmaksu sille viivästyisi ja olisi vain osittaista. Jos näyttäisi siltä, että vuoden 1959 loppuun mennessä rahasto olisi tyhjennetty, joutuisi yleiskokous taas suurentamaan sitä. Tämän se tekee aina vastentahtoisesti ja useiden maksunsa laiminlyöneiden valitusten jälkeen. Tällaista yleistä painostusta on vaikeaa välttää tai vastustaa ja maksuluettelo saattaisi parantua. Ennen kaikkea ulkoministeriö epäilee Neuvostoliiton kieltäytyvän maksamasta osuuttaan kohonneista kuluista. Myönnettäköön, että käyttöpääomarahaston suurentaminen koskettaa kaikkia, syyllisiä ja syyttömiä, maksaneita ja maksamatta jättäneitä, mutta siten saadaan epäsuorasti ja täysin laillisin keinoin syyppäät maksamaan.”*²⁴²

²³⁸ Ulkoministeriön (Herter) ohjeet tietyille diplomaattisille kohteille 28.7.1958. FRUS 1958–1960 II, 48.

²³⁹ Ulkoministeriön (Herter) ohjeet tietyille diplomaattisille kohteille 7.8.1959. FRUS 1958–1960 II, 162–163.

²⁴⁰ Ulkoministeriön (Dillon) ohjeet YK-lähetystölle 10.2.1959. FRUS 1958–1960 II, 99–101.

²⁴¹ Under secretary of state for economic affairs. Dillonista tuli kesäkuussa 1959 apulaisulkoministeri.

²⁴² ”Probably the most effective way doing this would be for the Secretary General to utilize his existing authority to draw on the Working Capital Fund for UNEF cash needs. The Fund will then be drawn down and will remain at a dangerously low level because reimbursement from the UNEF Account will be delayed and only partial. If the prospect is that Working Capital will be exhausted at the end of 1959, the General Assembly will be forced again to consider raising the level of the Working Capital Fund. This it always does very reluctantly and only after many complaints against all those who are delinquent in their contributions. This kind of general pressure is difficult to avoid or resist and the payment record as a whole may be improved. Furthermore, the Department doubts that the Soviets would refuse to pay their share of increased advances to the Working Capital

Dillonin mielestä Yhdysvaltojen oli oltava valmis tukemaan YK:n käyttöpääomarahaston (Working Capital Fund) suurentamista ja rahan lainaamista sille muista YK:n erityisrahastoista, jos UNEF ei pystynyt maksamaan takaisin siltä lainaamiaan rahoja. Dillon oli vakuuttunut, että se dramatisoi entisestään maksujen laiminlyöntejä ja kannusti YK:n erityisrahastoista tukea kaipaavia maksamaan maksunsa UNEF:lle. Näpättyksenä Neuvostoliitolle sen itsepintaisesta kieltäytymisestä maksaa omaa osuuttaan Dillon ehdotti, että YK:n yleiskokous oli houkuteltava kääntymään Kansainvälisen tuomioistuimen puoleen ja pyytämään neuvoa-antava mielipide siitä, että UNEF:n kulujen maksaminen oli osa peruskirjassa jäsenille määriteltyä maksuvelvollisuutta. Dillon toivoi, että siten olisi saatu korostettua Neuvostoliiton ja muiden kieltäytyjien laiminlyöntiä, mutta epäili että Neuvostoliitto ei silti maksaisi omaa osuuttaan.²⁴³

Neuvostoliiton ja itäryhmän maiden ohella myös monet arabimaat ja Latinalaisen Amerikan maat kieltäytyivät myös maksamasta omaa osuuttaan. Ne väittivät, että päävastuu rauhan ja turvallisuuden säilyttämisestä kuului turvallisuusneuvostolle ja erityisesti sen pysyville jäsenmaille, joiden tuli kantaa myös taloudellinen vastuu, eikä maksattaa siitä aiheutuvia kuluja köyhillä mailla, joille jo normaalien jäsenmaksujen maksaminen oli vaikeaa.²⁴⁴ Köyhimpien maiden haluttomuudelle osallistua UNEF:n toiminnan rahoittamiseen, löytyi ymmärrystä Herteriltä, jonka mielestä UNEF saattoi aiheuttaa huomattavan suuria rahoitusongelmia joillekin maille.²⁴⁵ Kun UNEF:n kulujen jakaminen jäsenmaksuosuuksien mukaisessa suhteessa herätti jatkuvasti närää, sovittiin yleiskokouksessa joulukuussa 1959, että muutamien maiden maksamat vapaaehtoiset avustukset UNEF:lle pienensivät kaikkein köyhimpien maiden maksuosuuksia.²⁴⁶

Neuvostoliiton kieltäytyminen maksamasta osuuttaan myös muista YK:n ohjelmista, herätti Yhdysvaltain uudessa YK-suurlähettiläessä, James Wadsworthissa toiveen, että sitä voitiin käyttää Neuvostoliittoa vastaan, Yhdysvaltojen omaksi eduksi. ”*Uskomme, että jos Yhdysvallat tukee näitä operatioita (UNRRA, UNKRA, UNRWA), kun Neuvostoliitto*

Fund. Admittedly raising the Working Capital Fund level will hit the just and the unjust, those who have paid and those who have not, but it serves to get indirectly and in part at the delinquents in a perfectly legal manner.”

Ulkoministeriön (Dillon) ohjeet YK-lähetystölle 10.2.1959. FRUS 1958–1960 II, 100.

²⁴³ Ulkoministeriön (Dillon) ohjeet YK-lähetystölle 10.2.1959. FRUS 1958–1960 II, 99–101.

²⁴⁴ Luard 1989, 444.

²⁴⁵ Ulkoministeriön (Herter) ohjeet tietyille diplomaattisille kohteille 7.8.1959. FRUS 1958–1960 II, 162–163.

²⁴⁶ Luard 1989, 446.

*kieltäytyy maksamasta (kuten UNEF ja ONUC), voi Yhdysvallat käyttää tätä omaksi poliittiseksi hyödykseen verrattaessa Neuvostoliittoon.*²⁴⁷

Kesäkuussa 1959 rästiin jääneiden maksujen summa oli yli 22,5 miljoonaa dollaria. Itäryhmän maiden osuus tästä oli yli 10 miljoonaa dollaria. Pääsihteeri Hammarskjöld pelkäsi talousongelmien uhkaavan UNEF:n olemassaoloa ja siten rauhaa Lähi-idässä. Pääsihteerin mielestä ei ollut oikeudenmukaista vierittää koko vastuuta UNEF:n toiminnan rahoittamisesta yhdelle jäsenmaalle eli Yhdysvalloille. Hammarskjöld toivoi, että Herter olisi taivutellut Neuvostoliittoa maksamaan rästiin jääneet maksunsa tavatessaan Neuvostoliiton johtoa, jolloin pääsihteeri olisi ollut halukas keskustelemaan Neuvostoliiton toiveesta saada UNEF:n kaltainen ratkaisu Berliiniin. Herter kieltäytyi vedoten siihen, että tilanne ei ollut sen kysymyksen käsittelylle suotuisa.²⁴⁸ Ehkä UNEF:n rahoituskysymys ei ollut niin merkittävä, että sen takia olisi kannattanut pilata Neuvostoliiton kanssa käytävien neuvottelujen ilmapiiri nostamalla ikävä ja kiistanalainen asia esiin. On mahdollista, että Herter halusi säilyttää UNEF:n rahoituskysymyksen avoimena voidakseen käyttää sitä myöhemmin Yhdysvaltojen eduksi.

4.3 UNEF esimerkki?

UNEF:n perustamisen myötä Yhdysvalloissa ja YK:ssa alettiin käydä keskustelua pysyvän järjestelyn luomisesta YK-joukkojen muodostamiseksi. Ensimmäisen kerran ajatus pysyvistä YK-joukoista nousi esiin jo syksyllä 1956, jolloin Dulles suhtautui varovaisesti ajatukseen pysyvien YK-joukkojen perustamisesta: ”*Pysyvien YK-joukkojen muodostaminen ja sijoittaminen Lähi-itään, tai muualle, vaatisi yleiskokouksen päätöksen. UNEF on rauhanturvajoukko, joka on muodostettu ainoastaan liittyen Lähi-idän viimeaikaisiin vihamielisyyksiin. Kysymys mahdollisista pysyvistä YK-joukoista Lähi-idässä vaatii*

²⁴⁷ ”Also believe that, if U.S. in position to assure sufficient financial support these operations (UNRRA, UNKRA, UNRWA) while Sovs refusing to do so (both with respect UNEF and ONUC), we can turn this to political advantage over U.S.S.R.” YK-lähetystön (Wadsworth) sähke ulkoministeriölle 7.10.1960: Financial situation at 15th general assembly. FRUS 1958–1960 II, 409.

²⁴⁸ Pääsihteeri Hammarskjöldin kirje ulkoministeri Christian Herterille 3.6.1959. FRUS 1958–1960 XIII, 178–179, viite 3.

*huolellista tutkimusta ja voisi olla pohdittavissa seuraavalla tasolla, kunhan eräät välittömämmät ongelmat on saatu ratkaistua.*²⁴⁹

Tammikuun 7. päivänä 1957 senaatille esitettiin UNEF:n muuttamista pysyväksi järjestelyksi. Suunnitelmat eivät saaneet taakseen Yhdysvaltain sotilashenkilöstön varauksetonta tukea, sillä nämä halusivat että, jos UNEF muutettaisiin pysyväksi järjestelyksi, oli Yhdysvaltojen vaadittava itselleen suurempaa sananvaltaa siihen liittyneissä asioissa sekä selkeästi sovittava sille annetun tuen laajuudesta ja takaisinmaksamisesta YK:n kanssa. Varsinaiset, pysyvät YK-joukot, jotka olisivat olleet YK:n alaisuudessa toimineita taistelujoukkoja, nähtiin Yhdysvalloissa askeleena kohti ylikansallisen hallituksen muodostamista, joka taas olisi ollut uhka valtioiden itsemääräämisoikeudelle. UNEF:n ei nähty uhkaavan kenenkään itsemääräämisoikeutta, koska se oli luonteeltaan väliaikainen, kooltaan ja rajattu ja ilman taisteluvalmiutta, ja josta osallistujamaat saattoivat halutessaan vetää joukkonsa pois. Lisäksi UNEF oli riippuvainen Yhdysvaltojen logistisesta tuesta ja sekä isäntämaan että osallistujamaiden hallituksista. Jopa Korean operaatioon verrattuna UNEF:n nähtiin olevan erilainen, sillä sen tehtävänä ei ollut ottaa osaa mahdollisiin taisteluihin ja sitä koskevat päätökset olivat poliittisia ja ne tehtiin neuvotteluissa tehtyjen ratkaisujen pohjalta.²⁵⁰

Vuonna 1957 yhdysvaltalainen William R. Frye esitti 7000 miehen suuruisten pysyvien YK-joukkojen perustamista. Ehdotukseen kuului, että YK-joukoilla olisi oma tukikohta, jossa ne olisivat toimineet YK:n alaisina kahdesta kuukaudesta kahteen vuoteen. Jäsenmaat, pois lukien turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenet, olisivat lähettäneet komppanian tai pataljoonan suuruisia joukko-osastoja YK:n palvelukseen. Pysyvien YK-joukkojen etuna olisi ollut niiden nopea toimintavalmius ja tehokkaampi koulutus. Lisäksi niiden riippuvuus jäsenvaltioista olisi ollut pienempi, sillä joukot olisivat olleet vain YK:n valvonnan ja määräysvallan alaisia, eikä osallistujamaa olisi voinut kutsua joukkojaan kesken pois, tai toisen maan painostuksen takia olla lähettämättä joukkojaan.²⁵¹

²⁴⁹ ”Creation of permanent UN force and stationing it in NE or anywhere else would require decision by GA. Present UNEF is emergency force set up only in connection recent NE hostilities. Question of possible permanent force in NE requires careful study and might be considered at subsequent stage after some of more immediate problems are dealt with.” Ulkoministeriön (Dulles) sähke Yhdysvaltain Ranskan suurlähetystölle 18.11.1956. FRUS XVI 1955–1957, 1322–1323.

²⁵⁰ Muistio YK-lähetystön sotilashenkilöstön komitean puheenjohtajalta (chairman of the military staff committee to the mission at the United Nations Stone) Puolustushaarakomentajien neuvoston puheenjohtajalle (Radford) 14.2.1957 Liite: Staff study: Permanent United Nations force. FRUS 1955–1957 XI, 178, 180–182, 185.

²⁵¹ Autti & Apunen 1966, 55–58.

Fryen ehdotus lienee vaikuttanut myös Yhdysvaltain hallinnossa, sillä vuoden 1957 aikana ajatusta pysyvistä YK-joukoista käsiteltiin usein. Helmikuussa, Israelin vetäytymisen ollessa vielä kesken Lodge vastusti keskustelun aloittamista pysyvistä YK-joukoista. Yleinen tilanne yleiskokouksessa ja UNEF:n kohdalla ratkaisematta olleet kysymykset tekivät hänestä keskustelun aloittamisen vaikeaksi. Myös Wilcox piti parempana odottaa tilanteen ratkeamista Gazan ja Akabanlahden kysymyksissä ja UNEF:n saamista Egyptin ja Israelin väliselle rajalle ennen kuin asia nostettaisiin esiin. Ennen kaikkea Wilcox halusi tehdä maailmalle selväksi, että ajatuksella pysyvistä YK-joukoista ei ollut suoraa yhteyttä UNEF:iin.²⁵²

Pysyviä YK-joukkoja ja UNEF:a verrattiin Yhdysvalloissa usein toisiinsa. UNEF:n etuna pidettiin sitä, että sitä luotaessa oli otettu huomioon tilanteen erityisvaatimukset ja vältetty siten suurimmat tilanteeseen liittyneet sudenkuopat. Pysyvien YK-joukkojen kohdalla oli pelättävissä, että samanlainen menettely kuin UNEF:a muodostettaessa, ei välttämättä ollut toimiva ratkaisu. Lisäksi katsottiin, että oli parempi, jos eri maat olisivat luvanneet varata omia joukkojaan YK:n käyttöön vakituisten joukkojen sijaan. Niillä toivottiin voitavan puuttua Itä-Euroopan tapahtumiin, ja niiden toivottiin olevan pelote Neuvostoliitolle, jonka oli sitten otettava huomioon suunnitellessaan omaa politiikkaansa.²⁵³

Kansainvälisiin organisaatioihin liittyneistä asioista vastannut toinen apulaisulkoministeri (deputy assistant secretary of state for international organization affairs) John Hanes kertoi Dullesille, että kongressi oli hyvin kiinnostunut käyttämään UNEF:a esimerkkinä mahdollisesti myöhemmin perustettaville YK-joukoille, jotka puuttuisivat aseellisiin konflikteihin ja väkivaltaisuuksiin tai jopa ennaltaehkäisisivät niiden syntymisen.

*”Monissa tilanteissa YK-joukkojen tarkkailu- tai partiointitehtävä voisi estää vihollisuuksien syntymisen tai rauhoittaa tilannetta vihollisuuksien syntymisen jälkeen. Tämän takia onkin ehdotettu, että UNEF -kokemuksia voitaisiin hyödyntää positiivisesti kansainvälisten selkkausten, erityisesti ei-kommunistisessa maailmassa tapahtuvien, selvittämisessä käytettävien keinojen laajentamiseksi.”*²⁵⁴

²⁵² Kansainvälisiin organisaatioihin liittyvien asioiden apulaisulkoministerin (assistant secretary of state for international organization affairs, Wilcox) muistio ulkoministerille 13.2.1957. FRUS 1955–1957 XI, 172–173.

²⁵³ Francis Wilcoxin kirje Paul Nitzelle 6.6.1957. Editorial note. FRUS 1955–1957 XI, 196.

²⁵⁴ ”The existence of various situations where United Nations observation or patrol might either deter the outbreak of hostilities or facilitate the cessation of hostilities after they have broken out, suggests that the UNEF

Syksyllä 1957, toimintaansa odotettua kauemmin jatkaneen UNEF:n rahoituskysymyksen ollessa tulossa käsittelyyn, ulkoministeri Dulles oli vahvasti sitä mieltä, että pysyvien YK-joukkojen sijaan oli viisaampi keskittyä luomaan pysyvä järjestely siitä, kuinka koota YK-joukkoja tulevaisuudessa aselevonvalvonta- ja partiointitehtäviin. Siihen liittyen Dulles oli halukas luomaan pysyvän suunnitteluhenkilökunnan, joka suunnittelisi tulevaisuutta varten joukkojen kokoamiseen, ryhmittämiseen ja kouluttamiseen liittyneet käytännöt valmiiksi. Myös mahdollisissa tulevissa toimivien maiden Dulles toivoi olevan muita kuin turvallisuusneuvoston pysyviä jäseniä. Ennen kaikkea Dulles ei halunnut muuttaa UNEF:ä pysyväksi järjestelyksi.²⁵⁵ Yhdysvaltain ulkoministeriö oli huolissaan pysyvien YK-joukkojen rahoittamiseen liittyneistä kysymyksistä teknisten ja poliittisten kysymysten lisäksi, sillä jo UNEF:n rahoittaminen osoittautunut hankalaksi kysymykseksi. Siitä huolimatta ulkoministeriössä toivottiin, että UNEF:ä käytettiin ennakkotapauksena kansainvälisen turvallisuuden saralla.²⁵⁶

Herter toivoi, että Hammarskjöld muokkasi UNEF:sta saatujen kokemusten perusteella periaatteet, joita voitiin tulevaisuudessa käyttää ohjeina YK-joukkojen perustamisessa:

*”Toivomme tämän keskustelun johtavan pysyvän YK-henkilökunnan ja jalkaväkijoukkueiden järjestelmän suunnitteluun. Yhdysvallat toivottaa tervetulleeksi aloitteet, joilla pyritään pysyväissuunnitelmien tekemiseen, joilla mahdollistetaan tulevaisuudessa tapahtuva YK:n valvontajoukkojen käyttö ja muodostaminen. Ulkoministeriö visualisoi mahdollisuutta, jossa olisi pysyvä henkilökunta suunnittelemassa joukon toimintakonseptia ja koulutusta aselevon valvontatehtäviin sekä partiointiin.”*²⁵⁷

Myös Eisenhower suhtautui epäilevästi pysyvien YK-joukkojen toimivuuteen, vaikka oli tehnyt niitä koskevan aloitteen YK:n yleiskokoukselle elokuussa 1958.²⁵⁸ Erityisen

experience might now constructively be built upon to augment the available tools for dealing with international disputes, particularly those in the non-Communist world.” Kansainvälisiin organisaatioihin liittyvien asioiden toisen apulaisulkoministerin (deputy assistant secretary of state for international organization affairs, Hanes) muistio ulkoministerille (Dulles) 26.7.1957. FRUS 1955–1957 XI, 204.

²⁵⁵ Ulkoministeriön (Dulles) ohjeet YK-lähetystölle 25.10.1957. FRUS 1955–1957 XI, 247.

²⁵⁶ Christian Herterin kirje Kenneth E. Livingstonelle 27.5.1958. Chronological file May 1958 (1). The Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter 1953–1961. the Chronological Correspondence series, rulla 18.

²⁵⁷ ”We hope this discussion will lead to the consideration of a permanent UN staff and contingent system. The United States would welcome a UN initiative to deploy some sort of stand-by plans which would make it possible to expedite the raising and deployment of UN patrol-type forces to meet various future contingencies.” Ulkoministeriön (Herter) ohjeet tietyille diplomaattisille kohteille 28.7.1958. FRUS 1958–1960 II, 48.

²⁵⁸ Immerman 1999, 168.

ongelmallisena hän piti joukkojen sijoittamista, koostumusta ja sitä ketä vastaan ne oli tarkoitettu käytettäväksi. ”*Entä jos sellainen joukko muodostettaisiin ja suunnattaisiin vaikkapa Neuvostoliittoa vastaan... ja Neuvostoliitto vetäisikin omat joukkonsa siitä pois, niin mitä sitten tapahtuisi?*”²⁵⁹

Hammarskjöld ei lämmennyt YK-joukkojen vakinaistamiselle, jota UNEF:sta saatujen kokemusten pohjalta esitettiin, sillä hänen mielestään jokainen YK:n väliintulo tuli olemaan erityistapaus. Hammarskjöld päätyi tehdessään yhteenvetoa UNEF:sta saadusta kokemuksista siihen, että pysyviä YK-joukkoja parempi vaihtoehto olivat valmiusjoukot. Ne olisivat olleet jäsenmaiden YK:n käyttöön varaamia joukkoja, jotka tarpeen vaatiessa olisi luovutettu YK:n käyttöön. Valmiusjoukot oli mahdollista muokata kulloiseenkin tilanteeseen sopiviksi, sekä poliittisesti että rakenteelliseksi. Lisäksi pääsihteeri katsoi, että valmiusjoukot tulisivat YK:lle halvemmiksi kuin pysyvät YK-joukot, joiden ylläpitäminen olisi ollut paitsi kallista myös vaikeaa. Selkeiden toimintaperiaatteiden luominen YK-joukkojen kokoamiseksi oli myös Hammarskjöldin mielestä hyvä ajatus.²⁶⁰

Hammarskjöldin ehdotus valmiusjoukkojen perustamisesta pysyvien YK-joukkojen sijaan herätti Yhdysvalloissa mielenkiintoa. Ulkoministeri Herter totesi: ”...*koska Yhdysvallat on jatkuvasti tukenut käytännöllisiä ehdotuksia, joilla pyritään tekemään YK:sta entistä tehokkaampi rauhanomaisten ratkaisujen etsinnässä, seurataan pääsihteerin tekemän ehdotuksen kehittymistä suurella mielenkiinnolla.*”²⁶¹ Tämän jälkeen kiinnostus asiaa kohtaan hiipui Yhdysvalloissa, kunnes Eisenhower palasi vielä syksyllä 1960 asiaan puhuessaan YK:n yleiskokoukselle. Presidentti toivoi, että YK pystyi tekemään läsnäolonsa tietäväksi maailman kriisialueilla, joko tarkkailijoiden tai YK-joukkojen avulla ja siten edistämään asioiden rauhanomaista muuttamista. Hän muistutti vuonna 1958 tekemästään ehdotuksesta pysyvien järjestelyjen luomisesta YK-joukkojen perustamiseksi ja toivoi, että asiaa ei haudattaisi hiljaisuudessa, vaan että järjestelmän kehittämistyötä jatkettaisiin yhä edelleen.

²⁵⁹ ”Should there be such a force and it was decided to it against, say, Russia... and the Russia pulled all force out of International Police Force, then what?” Muistiinpanot State of Union-puheen ensimmäisestä luonnoksesta. Specifics, 2. Staff Notes Dec. 1958 (2). The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961, rulla 19.

²⁶⁰ Autti & Apunen 1966, 53, 57; Björnberg 1971, 35; Immerman 1999, 168; Kronlund & Valla 1996, 158.

²⁶¹ ”Since the United States has consistently supported practicable proposals for making the United Nations a more effective organ for pacific settlement, the Secretary-General’s efforts are being followed with great interest.” Ulkoministeriön (Herter) ohjeet tietyille diplomaattisille kohteille 7.8.1959. FRUS 1958–1960 II, 163.

Eisenhower ilmoitti Yhdysvaltojen olevan valmis tukemaan sitä pitämällä joukkoja varalla YK:n käyttöä varten ja tarjoamalla ilma- ja merikuljetuksia tarpeen vaatiessa.²⁶²

5. Edistysaskel kansainvälisen turvallisuuden saralla

Suezin kriisi asetti Yhdysvallat hankalaan asemaan, sillä sen oli valittava omien lähimpien liittolaistensa tukemisen ja muun maailman arvostuksen säilyttämisen välillä. Yhdysvallat asettui liittolaisiaan vastaan ja tuomitsi Ranskan, Iso-Britannian ja Israelin hyökkäyksen Egyptiin. Taustalla oli halu säilyttää öljyn takia tärkeiden arabien suosio ja estää näitä kääntymästä Neuvostoliiton liittolaisiksi. Kanadan ulkoministerin Lester Pearsonin ajatus Suezin kriisiä rauhoittamaan lähetettävistä YK-joukoista otettiin Yhdysvalloissa vastaan ilahtuneena. Yhdysvallat suhtautui positiivisesti ajatukseen YK-joukkojen lähettämisestä Egyptiin, vaikka alkuun ulkoministeri Dulles hieman epäili voisivatko ne olla sovelias ratkaisu. UNEF nähtiin Yhdysvalloissa hyvänä keinona saada tilanne ratkaistua ilman että Suezin kriisi kärjistyisi kolmanneksi maailmansodaksi Neuvostoliiton asettuessa Egyptin tueksi ja uhatessa Ranskaa ja Iso-Britanniaa ydiniskuilla.

Eisenhower oli presidentiksi tullessaan luvannut estää Yhdysvaltojen joutumisen uudelleen Koreaan sodan kaltaiseen tilanteeseen. Tästä syystä UNEF:n perustamista pidettiin hyvänä asiana, sillä se mahdollisti sen, että Neuvostoliiton sekaantuminen Egyptin tapahtumiin saatiin estettyä. Koska YK lähetti omia joukkojaan Egyptiin, ei Neuvostoliiton tai Kiinan tarvinnut lähettää omia vapaaehtoisiaan Egyptin tueksi. Kun Neuvostoliitto ei sekaantunut Suezin kriisiin, ei Yhdysvaltojen tarvinnut tulla omien liittolaistensa avuksi ja sekaantua suoraan tapahtumiin Egyptissä. Lisäksi UNEF takasi brittien ja ranskalaisten nopean vetäytymisen Egyptistä antamalla niille syyn vetäytyä ilman kasvojen menetystä. UNEF:a pidettiin kaikin puolin hyvänä ratkaisuna Suezin kriisiin ja kolmannen maailmansodan syttymisen ehkäisijänä.

²⁶² Tervehdyspuhe YK:n 15. yleiskokoukselle 22.9.1960. Public papers of the Presidents of the United States. Dwight D. Eisenhower 1960, 713; Eisenhower 1965, 580.

Eisenhower oli vakaasti sitä mieltä, ettei UNEF:n missään tapauksessa tarvinnut olla yhtä suuri kuin brittien, ranskalaisten ja israelilaisten joukot, vaikka nämä sitä kovasti toivoivat. UNEF:n takana oli YK:n arvovalta, jota kukaan, Egypti sen paremmin kuin Neuvostoliittokaan, ei lähtenyt haastamaan hyökkäämällä UNEF:a vastaan, vaikka sellaista Yhdysvaltain ulkoministeriössä pelättiin.. Eisenhower toivoi, että YK olisi toiminut ripeästi ja lähettänyt YK-joukot Egyptiin ilman turhia viivästyksiä, jotta tilanne ei kärjistynyt entisestään ja saatiin ratkaistua mahdollisimman nopeasti. Tämän kiireen takia presidentti ja ulkoministeriö ehtivät välillä tuskastua YK:n hitaana pitämäänsä toimintaan YK-joukkojen kokoamiseksi ja lähettämiseksi Egyptiin.

UNEF:n koostuminen muista kuin turvallisuusneuvoston pysyvien jäsenmaiden joukoista nähtiin hyväksi asiaksi, sillä silloin Neuvostoliiton oli mahdotonta ottaa osaa niihin ja häiritä YK-joukkojen toimintaa ulottamalla kylmän sodan kamppailu osaksi niiden toimintaa. Se, että Yhdysvallat ei voinut itse osallistua samasta syystä kuin Neuvostoliitto, ei herättänyt harmia Yhdysvalloissa. Sen sijaan ajatus, että Yhdysvallat tavalla tai toisella joutui vähitellen osalliseksi UNEF:sta, oli epätoivottu. Tähän vaikutti mahdollisesti tuoreessa muistissa ollut Korean sota ja halu välttää vastaavaan tilanteeseen joutumista uudelleen. Yhdysvallat ei puuttunut UNEF:iin osallistuneiden maiden valintaan, mutta Latalalaisen Amerikan maiden ja Intian osallistuminen UNEF:iin nähtiin positiiviseksi, sillä näiden maiden toivottiin olevan Yhdysvaltojen kanssa samalla puolella Yhdistyneissä Kansakunnissa ja kylmän sodan kamppailussa. Yhdysvallat oli epävarma tästä tuesta, ja oli ilahtunut siitä, että sai osoituksen tuesta niin konkreettisessa muodossa kuin haluna osallistua YK-joukkoihin.

UNEF ei herättänyt juurikaan vastustusta Yhdysvalloissa ulkopoliittikan tekoon osallistuneilta tahoilta. Kriittisemmät äänät tulivat kongressin edustajilta ja Puolustushaarakomentajien neuvostolta, jotka kritisoivat lähinnä UNEF:n laajentamista entistä suuremmaksi, jolloin myös kulut olisivat kasvaneet, sekä Yhdysvaltojen mahdollista osanottoa siihen. Toisaalta UNEF:n laajentamista myös toivottiin vilpittömästi, varsinkin ulkoministeriössä ja Kansallisessa turvallisuusneuvostossa, jonka suhtautuminen UNEF:iin oli positiivisempi kuin Puolustushaarakomentajien neuvoston. Presidentti ja ulkoministerit, Dulles ja Herter, suhtautuivat UNEF:iin myönteisesti. Kriittiset äänenpainot eivät muuttaneet myönteistä ja tukevaa suhtautumista YK-joukkoihin missään vaiheessa, mutta vaikuttivat hillitsevästi Yhdysvaltojen tuen osoitukseen.

Kriittisistä äänenpainoista huolimatta tyytyväisyys UNEF:a kohtaan säilyi Yhdysvalloissa myös Suezin kriisin rauhoittumisen jälkeen ja tämä tyytyväisyys säilyi läpi Eisenhowerin toisen virkakauden, jonka aikana Lähi-itä aiheutti runsaasti huolta ja murhetta Yhdysvalloille. Suurin syy tyytyväisyyteen lienee ollut se UNEF piti edes yhden alueen levottomasta Lähi-idästä rauhallisena. Kun Egyptin ja Israelin välisellä räjähdysherkällä rajalla oli UNEF:n ansiosta rauhallista, oli Yhdysvaltojen mahdollista keskittää huomionsa toisaalle. Näin UNEF mahdollisti sen, että Yhdysvaltojen ei tarvinnut valita arabien ja Israelin välillä niiden keskinäisissä kiistoissa, jolloin toinen osapuoli olisi käänntynyt Neuvostoliiton puoleen. Siten estämällä uudet väkivaltaisuuDET UNEF auttoi pitämään Neuvostoliiton poissa.

Suurta huolta ja tyytymättömyyttä herätti UNEF:n rahoituskysymys. Yhdysvalloissa pidettiin epäreiluna sitä, että UNEF:n aiheuttamat kulut estivät Yhdysvaltojen rahoitusosuuden pienentämisen. Neuvostoliiton ja itäblokin maiden kieltäytyminen maksamasta omia osuuksiaan UNEF:n kuluista herätti suurta ärtymystä, sillä kieltäytymiset heikensivät koko YK:n rahoitustilannetta ja kasasivat entistä suuremman vastuun Yhdysvaltojen hartioille sen toiminnan rahoittamisesta. Maksuista kieltäytymistä pidettiin vastuun ja YK:n jäsenyyden asettamien velvollisuuksien pakoilemisena. Yhdysvallat tuki avokätisesti UNEF:a, vaikka kongressi ei aina katsonut hyvällä sitä ja asettui vastustamaan ylimääräisiä maksuja UNEF:lle. Yhdysvallat tarjosi rahallisen avun lisäksi apua joukkojen huollossa ja kuljetuksissa, sekä koulutti miehistön UNEF:n partiointialukselle Akabanlahdella.

Yhdysvalloissa suhtauduttiin suopeasti ajatukseen, että UNEF:sta saatua esimerkkiä hyödynnettiin myöhemmin. Sen pohjalta nousi esiin jopa ajatus UNEF:n vakinaistamisesta tai vakituisten YK-joukkojen muodostamisesta. Pitkällisen pohdinnan jälkeen pysyvät YK-joukot tai UNEF:n muuttaminen pysyväksi nähtiin ongelmallisina. UNEF:n muuttaminen pysyväksi olisi todennäköisesti lopettanut vähäisetkin yritykset etsiä rauhansopimusta Israelin ja arabien välille ja aiheuttanut YK:lle lisää rahoitusvaikeuksia. Lisäksi ennen pitkää UNEF:iin osallistuneiden maiden kiinnostus lähettää jatkuvasti joukkojaan Egyptin ja Israelin väliin olisi voinut laskea ja joukkojen hankkiminen muuttua vaikeaksi. Pysyvien YK-joukkojen sijoittaminen, koostumus ja käyttäminen olivat Yhdysvalloista ongelmallista, ja siksi pidettiin parempana luoda valmiusjoukkojärjestelmä joukkojen kokoamiseksi YK:n käyttöön, jonka esimerkkinä olisi ollut UNEF.

Yhdysvaltojen ulkopolitiikasta päättävät tahot näkivät UNEF:n hyvänä asiana, joka sopi osaksi Yhdysvaltojen Lähi-idän politiikkaa. Se ei sotkenut Yhdysvaltojen suunnitelmia Lähi-idän varalle, vaan päinvastoin helpotti niiden toteutumista. Sitä pidettiin suurena edistysaskeleena kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden saralla, josta saatua esimerkkiä kannatti hyödyntää myöhemminkin kriisien ratkaisemisessa.

Käytetyt lyhenteet

CIA	Central Investigation Agency; Yhdysvaltain keskustiedustelu-palvelu
FRUS	Foreign Relations of United States
GA	General Assembly; YK:n yleiskokous
ICA	International Cooperations Administration
JCS	Joint Chiefs of Staff; Puolustushaarakomentajien neuvosto
NATO	North Atlantic Treaty Organization; Pohjois-Atlantin puolustusliitto
NE	Near East; Lähi-itä
NSC	National Security Council; Kansallinen turvallisuusneuvosto
ONUC	Organisation des Nations Unies au Congo / United Nations operations in the Congo; YK:n rauhanturvajoukko Kongossa
SEATO	Southeast Asia Treaty Organization; Kaakkois-Aasian puolustusliitto
SYG	Secretary-General; YK:n pääsihteeri
U.K.	United Kingdom; Iso-Britannia
U.N.	United Nations; Yhdistyneet Kansakunnat
UNEF	United Nations Emergency Force; Yhdistyneiden Kansakuntien Lähi-idän valvontajoukot
UNGA	United Nations General Assembly; YK:n yleiskokous
UNKRA	United Nations Korean Reconstruction Agency; YK:n Korean jälleenrakennuselin
UNRRA	United Nations Relief and Rehabilitation Administration; YK:n avustus- ja jälleenrakennusjärjestö
UNRWA	United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East; Yhdistyneiden Kansakuntien Palestiinan pakolaisten avustus- ja työelin
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization; YK:n aselevon tarkkailuelin Palestiinassa
U.S.	United States; Yhdysvallat
U.S.S.R.	Union of Soviet Socialist Republics; Neuvostoliitto
YK	Yhdistyneet Kansakunnat

Lähteet

Painamattomat lähteet

Tampereen yliopiston kirjasto, Historiatieteen ja filosofian laitospkirjasto, mikrofilmikokoelma

President Dwight D. Eisenhower's office files 1953–1961. Part 2: International Series.

The Dwight D. Eisenhower Diaries 1953–1961.

Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter 1953–1961. The White House Correspondence and memoranda series.

Papers of John Foster Dulles and of Christian A. Herter 1953–1961. The Chronological Correspondence series.

Painetut lähteet

Asiakirjajulkaisut

U. S. Department of State 1988. Foreign Relations of United States. 1955–1957 vol. XI. United Nations and general international matters. Government Printing office Washington D.C.

U. S. Department of State 1991. Foreign Relations of United States. 1955–1957 vol. XII. Near East region; Iran, Iraq. Government Printing office Washington D.C.

U. S. Department of State 1990. Foreign Relations of United States. 1955–1957 vol. XVI. Suez Crisis July 26- December 31, 1956. Government Printing office Washington D.C.

U. S. Department of State 1990. Foreign Relations of United States. 1955–1957 vol. XVII. Arab-Israeli dispute 1957. Government Printing office Washington D.C.

U. S. Department of State 1991. Foreign Relations of United States. 1958–1960 vol. II. United Nations and general international matters. Government Printing office Washington D.C.

U. S. Department of State 1993. Foreign Relations of United States. 1958–1960 vol. XII. Near East region; Iran, Iraq, Arabian peninsula. Government Printing office Washington D.C.

U. S. Department of State 1992. Foreign Relations of United States. 1958–1960 vol. XIII. Arab-Israeli dispute, United Arab Republic, North Africa. Government Printing office Washington D.C.

The Papers of Dwight David Eisenhower. The Presidency: Middle Way. vol. XVII. John Hopkins University Press 1996, Baltimore (Md).

The Papers of Dwight David Eisenhower. The Presidency: Keeping the Peace. vol. XVIII. John Hopkins University Press 2001, Baltimore (Md).

The Papers of Dwight David Eisenhower. The Presidency: Keeping the Peace. vol. XXI. John Hopkins University Press 2001, Baltimore (Md).

Public Papers of the Presidents, of the United States. Dwight D. Eisenhower 1958 containing the public messages, speeches and statements of the president, January 1 to December 31, 1958. Washington D.C. Government Printing office 1959.

Public Papers of the Presidents, of the United States. Dwight D. Eisenhower 1960–1961 containing the public messages, speeches and statements of the president, January 1, 1960 to January 20, 1961. Washington D.C. Government Printing office 1961.

Muistelmat

Eisenhower, Dwight D. 1965. Waging Peace 1956–1961. The White House Years. vol. 2. Doubleday & company Inc. Garden City. New York.

Kirjallisuus

Agnew, John 1993. The United States and American hegemony. Teoksessa: Political geograhly of the twentieth century. A globalanalysis. Edited by Peter J. Taylor. Belhaven Press. London. Sivut 207–238.

Ashton, John Nigel 1996. Eisenhower, Macmillan and the problem of Nasser. Anglo-American relations and Arab nationalism, 1955–1959. St. Martin's Press. New York.

Autti, Pekka & Apunen, Osmo 1966. Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvajoukot. Tammi. Helsinki.

Bass, Warren 2003. Support Any Friend. Kennedy's Middle East and Making of U.S. – Israel Alliance. Oxford University Press. New York.

Björnberg, Arne 1971. YK-käsikirja. Suomentanut Arto Häilä. Weilin + Göös. Tapiola.

Bowie, Robert R. 1974. Suez 1956. International crises and the role of law. Oxford University Press. London.

Bowie, Robert R. & Immerman, Richard H. 1998. Waging Peace. How Eisenhower Shaped an Enduring Cold War Strategy. Oxford University Press. New York.

Brands, H.W. jr. 1988. Cold Warriors. Eisenhower's generation and American Foreign Policy. Columbia University Press. New York.

Brands H.W. 1994. Into the Labyrinth. The United States and the Middle East 1945–1993. McGraw-Hill inc. New York.

Broadwater, Jeff 1992. Eisenhower and the Anticommunist Crusade. The University of North Carolina Press. Chapel Hill (N.C.)

Cohen, Warren I. 1993. The Cambridge History of American Foreign Relations. Volume IV. America in the Age of Soviet Power, 1945–1991. Cambridge University Press. Cambridge.

Crosbie, Sylvia K. 1974. *A Tacit Alliance. France and Israel from Suez to the Six day war.* Princeton University Press. Princeton, New Jersey.

Dionisopoulos, P. Allen 1970. *Government of the United States.* Charles Scribner's sons. New York.

Divine, Robert A. 1981. *Eisenhower and the Cold War.* Oxford University Press. New York.

Farnie, D. A. 1969. *East and West of Suez. The Suez Canal in History 1854–1956.* Clarendon Press. Oxford.

Findlay, Trevor 2002. *The Use of Force in UN Peace Operations.* Solna, Sweden. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Oxford University Press. Oxford.

Gerges, Fawaz A. 1994. *The Superpowers and the Middle East. Regional and International Politics 1955–1967.* Westview Press. Boulder (Colo.).

Gerson, Louis L. 1967. *The American Secretaries of State and their diplomacy. Volume XVII. John Foster Dulles.* Cooper Square Publishers Inc. New York.

Hietala, Marjatta 1977. *Henkilöhistorialliset lähteet.* Teoksessa: *Yleisen historian lähteet ja niiden käyttö.* toim. Pekka Suvanto. Gaudeamus. Helsinki. Sivut: 37–58.

Hoff, Joan 1994. *American diplomacy: retrospect and prospect.* Teoksessa: *American foreign relations reconsidered 1890–1993.* Edited by Gordon Martel. Routledge. London. Sivut: 211–233.

Holmes, John W. 1977. *A Non-American perspective.* Teoksessa: *The changing United Nations: Options for the United States.* Edited David A. Kay. Academy of Political Science. New York. Sivut 30–43.

Hoopes, Townsend 1973. *The Devil and John Foster Dulles.* Atlantic. Little. Brown.

Immerman, Richard H. 1990a. Introduction. Teoksessa: John Foster Dulles and the Diplomacy of the Cold War. Edited by Richard H. Immerman. Princeton university press. Princeton, New Jersey. Sivut: 3-20.

Immerman, Richard H. 1990b. Conclusion. Teoksessa: John Foster Dulles and the Diplomacy of the Cold War. Edited by Richard H. Immerman. Princeton university press. Princeton, New Jersey. Sivut: 263–283.

Immerman, Richard H. 1999. John Foster Dulles. Piety, Pragmatism, and Power in U.S. Foreign Policy. Biographies in American foreign policy, number 2. Scholarly Resources Inc. Wilmington, DE.

Kronlund, Jarl & Valla, Juha 1996. Suomi rauhanturvaajana 1956–1990. WSOY. Porvoo.

Korppi-Tommola, Aura & Ritari, Kristiina 1977. Asiakirjat uusimman ajan poliittisen historian lähteinä. Teoksessa: Yleisen historian lähteet ja niiden käyttö. toim. Pekka Suvanto. Gaudeamus. Helsinki. Sivut: 59–86.

Kunz, Diane B. 1994. Book reviews. Foreign relations of the United States, 1955–1957 vol. 14: Arab-Israeli dispute, 1955; Foreign relations of the United States, 1955–1957 vol. 15: Arab-Israeli dispute, January 1-July 26, 1956; Foreign relations of the United States, 1955–1957 vol. 16: Suez crisis, July 26-December 31, 1956; Foreign relations of the United States, 1955–1957 vol. 17: Arab-Israeli dispute 1957. Journal of American History, vol. 81, no. 1 June 1994. Sivut: 343–345.

Lees, Lorraine M. & Treadway, Sandra Gioia 1983. A Future for Our Diplomatic Past? A Critical Appraisal of the Foreign Relations Series. Journal of American History, vol. 70, December 1983. Sivut: 621–629.

Luard, Evan 1989. A History of the United Nations. Volume 2. The Age of Decolonization 1955–1965. The Macmillan Press Ltd. London.

McAlister, Melani 2001. Epic Encounters. Culture, Media and U.S. Interests in the Middle East, 1945–2000. University of California Press. Berkley.

Melanson, Richard A. 1987. The Foundations of Eisenhower's foreign policy: continuity, community and consensus. Teoksessa: Reevaluating Eisenhower. American Foreign Policy in 1950s. Richard A. Melanson & David Mayers. University of Illinois Press. Urbana. Sivut: 31–66.

Merrill, Dennis 1994. The United States and the rise of the Third World. Teoksessa: American Foreign Relations Reconsidered 1890–1993. Edited by Gordon Martel. Routledge. London. Sivut 166–186.

Oikarinen, Jarmo 1997. Suezin kriisi ja dekolonisaatio. Muutos ja jatkuvuus kansainvälisen järjestelmän murroksessa 1945–1956. Aikakausjulkaisussa Historiallinen arkisto 109. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki. Sivut: 61–90.

Oikarinen, Jarmo 1999. Middle East in the American Quest for World Order. Ideas of Power, Economics, and Social Development in United States Foreign Policy, 1953–1961. Bibliotheca Historica 47. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki.

Pach, Chester J. Jr. & Richardson Elmo 1991. The Presidency of Dwight D. Eisenhower. Revised Edition. University Press of Kansas. Lawrence (KS.).

Palmu, Pentti 1985. ”Tuli lakkaa.” Suomalaiset valvontajoukot 1956–1985. Painokartio Oy. Pakilan kirjapaino Oy. Helsinki.

Polk William R. 1975. The United States and the Arab world. Third edition. Harvard University press. Cambridge (Mass.).

Polk, William R. 1991. The Arab World today. 5th edition of The United States and the Arab World. Harvard University Press. Cambridge (Mass.).

Pruessen, Ronald W. 1990. The Predicaments of Power. Teoksessa: John Foster Dulles and the diplomacy of the cold war. Edited by Richard H. Immerman. Princeton university press. Princeton, New Jersey. Sivut: 21–45.

Rabe, Stephen G. 1990. Dulles, Latin America and Cold War Anticommunism. Teoksessa: John Foster Dulles and the Diplomacy of the Cold War. Edited by Richard H. Immerman. Princeton university press. Princeton, New Jersey. Sivut: 159–188.

Reinimaa, Jorma 2006. YK-kenraalin puumiekka. Yhdistyneiden Kansakuntien Suomen komppania 1956–1957. Kaarinan tasopaino. Helsinki.

Riggs, Robert E. & Plano, Jack C. 1988. The United Nations. International Organization and World Politics. Brooks/Cole Publishing Company. Pacific Grove, California.

Sivonen, Pekka 1992. Ydinasepelote Yhdysvaltain poliittisen vallankäytön muovaajana. Ulkopoliittisen instituutin julkaisuja. Helsinki. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Stivers, William 1987. Eisenhower and the Middle East. Teoksessa: Reevaluating Eisenhower. American Foreign Policy in 1950s. Richard A. Melanson & David Mayers. University of Illinois Press. Urbana. Sivut: 192–219.

Taylor, Peter J. 1993. Geopolitical World Orders. Teoksessa Political Geography of the Twentieth century. Global Analysis. Edited by Peter J. Taylor. Belhaven Press. London. Sivut: 31–62.

Thompson, Kenneth W. 1987. The Strengths and Weaknesses of Eisenhower Leadership. Teoksessa: Reevaluating Eisenhower. American Foreign Policy in 1950s. Edited by Richard A. Melanson & David Mayers. University of Illinois Press. Urbana. Sivut: 13–30.

Tuomi, Osmo 1996. Uusi Geopolitiikka. Geopoliittisen perspektiivin soveltuvuus kansainvälisen politiikan tulkintaan maailman ja ajattelutapojen muuttuessa. Ulkopoliittisen instituutin julkaisuja nro 4. Gaudeamus. Helsinki. Tammerpaino Oy. Tampere.

Valtonen, Pekka 2002. Latinalaisen Amerikan historia. 2. painos. Gaudeamus. Helsinki. Tammer-Paino Oy. Tampere.

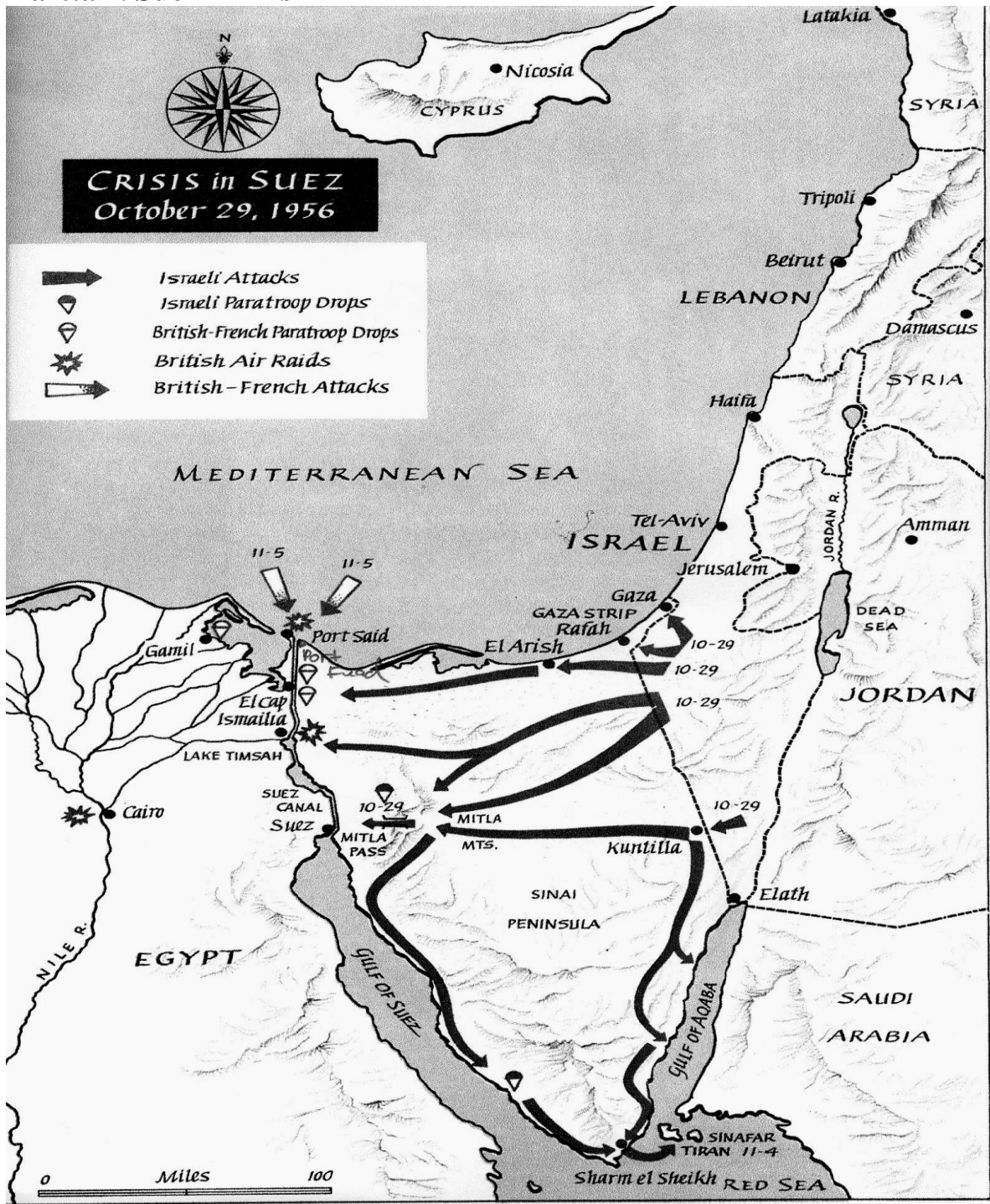
Vatikiotis, P.J. 1985. The History of Egypt from Muhammad Ali to Mubarak. Third edition. Weidenfeld and Nicholson. London.

Zoumaras, Thomas 1987. Eisenhower's Economic Policy. The Case of Latin America. Teoksessa: Reevaluating Eisenhower. American Foreign Policy in 1950s. Edited by Richard A. Melanson & David Mayers. University of Illinois Press. Urbana. Sivut: 155–191.

LIITTEET

Liite 1.

Kartta 1. Suezin kriisi

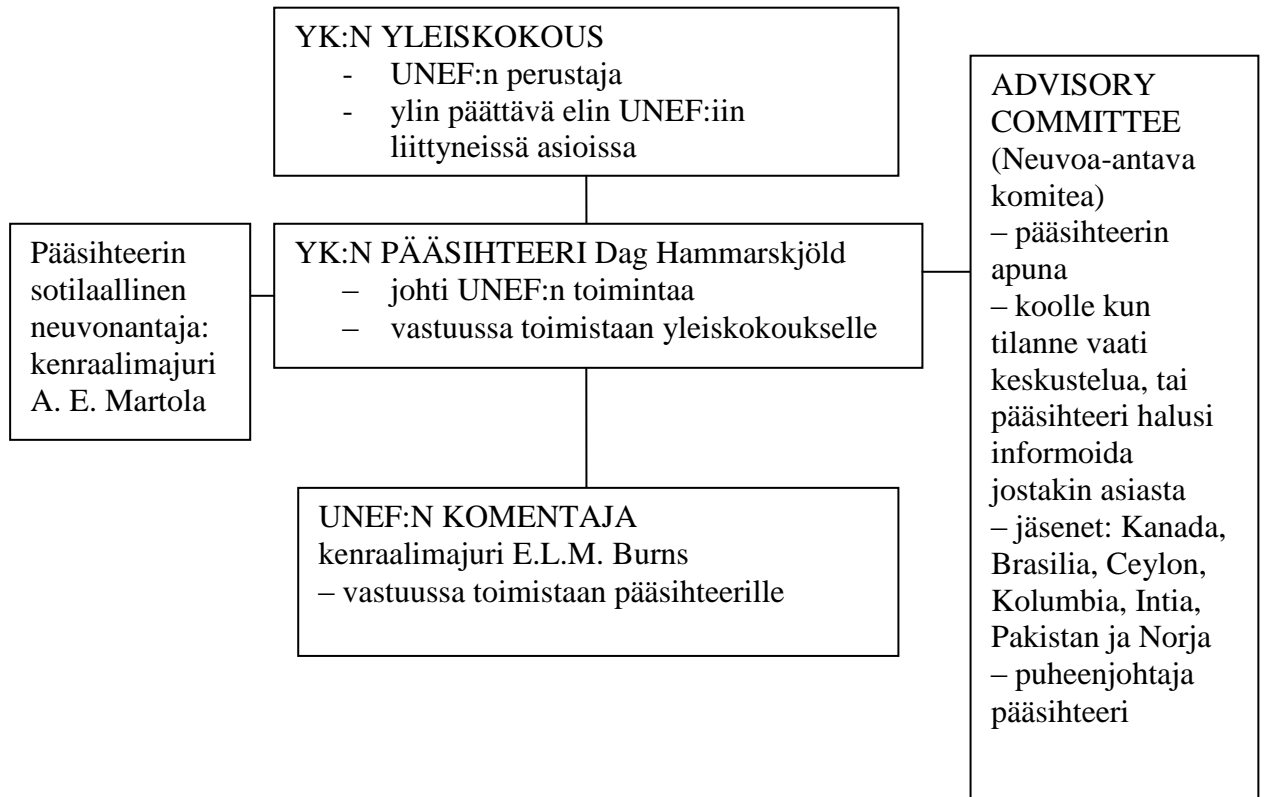

Eisenhower 1965. Kartan piirtänyt Rafael Palacios.

* Päivämäärät ovat muotoa kuukausi / päivä

Liite 2

Kuvio 1. UNEF:n komentoketju

Autti & Apunen, Findlay, Kronlund & Valla, Luard ja Reinimaa mukaan

